

ספר דברים
Deuteronomy

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

iv	Introduction
v	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
37	פרשת עקב
55	פרשת ראה
77	פרשת שופטים
93	פרשת כי תצא
110	פרשת כי תבוא
129	פרשת נצבים
135	פרשת וילך
140	פרשת האזינו
151	פרשת וזאת הברכה
161	שירת הים ועשרת הדברות
161	עשרת הדברות בטעם עליון
161	האזינו
164	הפטרות
164	הפטרת דברים
166	הפטרת ואתחנן
168	הפטרת עקב
171	הפטרת ראה

172	הפטרת שופטים
174	הפטרת כי תצא
175	הפטרת כי תבוא
177	הפטרת נצבים
179	הפטרת וילך
181	הפטרת האזינו
184	הפטרת וזאת הברכה
187	מפטיר לשבת ראש חודש
187	הפטרת שבת ראש חודש
190	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme'i* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the keri and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

I	THESE ARE the words which Moses spoke unto all Israel beyond the Jordan; in the wilderness, in the Arabah, over against Suph, between Paran and Tophel, and Laban, and Hazeroth, and Di-zahab.	אֵלֶּיךָ פָּתַחְנָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבְרָא דִּינְדָּנָא אוֹכַח יְתָהוֹן עַל דְּחָבּוּ בְּמִדְבָּרָא וְעַל דְּאַרְגִּיזוּ בְּמִישְׁרָא לְקַבִּיל יָם סוּף בְּפֶאֶרן וּבִין תּוֹפֶל וְלָבָן וְחֶזֶר וְחֶזֶר וְדִי זָהָב: וְעַל דְּעִבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבָּר בְּעֶרְבָה מִזֹּל סוּף בֵּין פֶּאֶרן וּבֵין תּוֹפֶל וְלָבָן וְחֶזֶר וְחֶזֶר וְדִי זָהָב: וְעַל דְּעִבְדוּ עֵיגֵל דְּדָהָב:	דברים א
2	It is eleven days journey from Horeb unto Kadesh-barnea by the way of mount Seir.	מִהֹרֵב חַד עֶשְׂרֵי יוֹמִין מַחוּרָב אוֹרַח שִׁירָא דְשַׁעִיר עַד רְקִם גִּיאָה:	אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מַחוּרָב דְּרָךְ הַר-שַׁעִיר עַד קְדֵשׁ בַּרנֶע:	2
3	And it came to pass in the fortieth year, in the eleventh month, on the first day of the month, that Moses spoke unto the children of Israel, according unto all that the LORD had given him in commandment unto them;	וַהֲוֵה בְּאַרְבַּעִין שָׁנִין בְּחַד עֶשְׂרֵי יָרֵחִין בְּחַד לְיָרֵחָא מִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דְּפָקִיד יְיָ יְתִיב לְוַתְּהוֹן:	וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתִּי- עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:	3

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום צהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו בשוק אומרים, אחת הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבות דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא צמדצר היו אלא צערצות מואצ, ומהו צמדצר, אלא צשציל מה שהכעיסוהו צמדצר, שאמרו מי יתן מותנו וגו' (שמות טז, ג): בערבה. צשציל הערצה, שחטאו צצעל פעור צשטים צערצות מואצ: מזל סוף. על מה שהמרו צים סוף צצואס לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמצרים (שם יד, יא), וכן צנסעס מתוך הים, שנאמר וימרו על ים צנים סוף (תהלים קו, ז), כדאיתא צערכין (טו, ו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחפלו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קצה צלקס הקלקל (צמדצר כא, ה), ועל מה שעשו צמדצר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. צמחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים צחצרות צשציל לשון הרע (ספרי א), ואחם נדברתם צמקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל, שעשו צשציל רוצ זהב שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה וזהב עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש צרנע דרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחם הלכתם אותו צשלשה ימים. שהרי צעשרים צאייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צשקנה השנית צחצחש השני צעשרים צחצחש וגו' (צמדצר י, יא), וצכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש צרנע (תענית כט,). לא מהם שלשים יום שעשו צקצרות התאווה, שחללו הצשר חדש ימים, ושצעה ימים שעשו צחצרות להסגר שם מרים, נמצא צג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכינה מתלצטת צשצילכם למהר ציאחכם לארץ, וצשציל שקלקלתם, הסב אתכם צציבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לאחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את צניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראובן צני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותצק צעשו אחי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחורו ומוכיחו, ושלא יהא חצירו רואהו ומצדיש ממנו כו', כדאיתא צספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עני צי (שמואל-א ג, ג), וכן דוד את שלמה צנו (מ"א ב, א):

4	after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;	אֶחָדִי הִכְתּוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:	לוי
5	beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:	בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:	5
6	The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה:	6
7	turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.	פָּנוּ וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָאִי הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת:	7
8	Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'	רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לַאֲבֹתֵיכֶם לַיִצְחָק וְלַיִצְחָק לָתֵת לָהֶם וְלִזְרָעָם אַחֲרֵיהֶם:	ישראל

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמאז עילה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספרי ג): סיחון וגר אשר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחרת וסיחון שרוי בחובה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר וַיַּחַד רָפָאִים בְּעֶשְׂרֵל קֶרְנִים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר וַיִּצָּא הַפְּלִיט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. המחיל, כמו הגה גא הולאטי (בראשית יח, כז): באר את התורה. בצעעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרבה גזלה לכם ושכר, על ישיבתכם צהר הזה, עשיתם משכן מורה וכלים, קבלתם תורה, מניחם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב וזה שער: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאימא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שזכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עבד מלך מלך, הדבק לשמור ושמחו לך, קרב לגבי דהיא ואידהן (שבעות מז):

9	And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וְאָמַרְתִּי לָכֵן בְּעַדְנָא הָהוּא לְמִימַר לִית אֲנִי יָכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבָרָא יִתְכּוֹן:	9 וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעַת הָהוּא לֹאֲמַר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם:
10	the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	יְיָ אֱלֹהֵכֶן אֶסְגִּי יִתְכּוֹן וְהָאֵי תִיכּוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא לְסָגִי:	10 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:
11	The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכֶן יוֹסִיף עֲלֵיכֶן כְּתִיכּוֹן אֱלָף זְמַנִּין וַיְבָרֵךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֵן:	שׁי 11 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסִיף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלָף פַּעַמִּים וַיְבָרֵךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֵן:
12	How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	אֵיכְדִין אֶסְבֵּר בְּלַחֲדִי שׁוֹרְחִיכּוֹן וְעִסְקִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן:	12 אֵיכָה אֲשֹׂא לְבַדִּי טָרְחֶכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבֶכֶם:
13	Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	הָבוּ לָכֵן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וְסִיכְלָתָנִין וּמִרְעֵן לְשִׁבְטֵיכֶן וְאֶמְנִינִין רִישֵׁין עֲלֵיכֶן:	13 הָבוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:

(8) ראה נתתי. צעניכס אחס רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאצרהם ליצחק וליעקב, אלא אצרהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקב"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהויאם ממנרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל וְהָרִים אֲתֶכֶם עַל דֵּינֵיכֶם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הַקָּדֵד הָאֵל (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתב צו וַיִּקְרָא מֶלֶךְ הָאֱדָם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין צרך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נחבט, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָקַשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו צאיתו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלצנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקב"ה את אצרהם אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נושא צדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינין: ומשאכס. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם לנאח, שמא אינו שפוי בחור ציתו, איחר לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאח, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עזות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מצות וחשבות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הומינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זהו ששאל אֲרִיָס את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דיגרין לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות

14	And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.'	וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:	וַאֲתִיבְתוּן יָתִי וַאֲמַרְתוּן תָּקִין בַּתְּנָמָא דְּמִלִּילָתָא לְמַעַבְדּ:
15	So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe.	וְאָקַח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתָּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אַלְפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:	וּדְבָרִית יֵת רִישֵׁי שְׁבִטֵיכֹן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמַדְעִין וּמִנִּיתִי יִתְהוֹן רִישֵׁין עֲלִיכֹן רִבְנֵי אַלְפֵי וּרְבְנֵי מֵאֹתָא וּרְבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבְנֵי עֶשְׂרִיתָא וְסֹרְכִין לְשִׁבְטֵיכֹן:
16	And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him.	וַאֲצַוָּה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שִׁמְעוּ בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין- אָחִיו וּבֵין גֵּרֹו:	וּפְקִידִית יֵת דִּינִיכֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֹן וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אָחִיוֹתִי וּבֵין גֵּירָא:
17	Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.'	לֹא-תִכְּבֹדוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט בִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדּוּרֹו מִפְּנֵי- אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמַּעְתִּיו:	לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן אִפִּי בְּדִינָא מִלִּי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֶדֶם גּוֹבְרָא אַרִי דִּינָא דִּינִי הוּא וּבַתְנָמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכֹּן תִּקְרְבוּן לִּי וְאִשְׁמַעֲנִיה:

רוּחָה, וְכַשְׂאִין מַצִּיאִין לוֹ הוּא מְחַזֵּר וּמַצִּיא מִשְׁלוֹ: וַיְדוּעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שֶׁהֵם נִיכְרִים לָכֵס, שֶׁאִם זֶה לִפְנֵי מַעֲוָטָף בְּטִלְיָתוֹ, אִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא, וּמֵאִיזָה שֶׁזֶּכַר הוּא, וְאִם הַגּוֹן הוּא, אֲזַל אֶתְּסֵם מִכִּירִין זֶה, שֶׁאֵתְּסֵם גְּדִלְתָּם אוֹתוֹ, לִכְךָ נִאֲמַר וַיְדוּעִים לְשִׁבְטֵיכֶם: בְּרָאשֵׁיכֶם. רָאשִׁים וּמַכּוּזִידִים עֲלֵיכֶם, שֶׁהֵיוּ נוֹהֲגִין זֶה כְּזוֹד וִירָאָה: וְאִשְׁמַע. חֶסֶד יו"ד, לְמַד שֶׁאִשְׁמַעֲתִיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיֹת בְּרָאשֵׁי דִינֵיהֶם, שֶׁהֵיהָ לָהֶם לְמַחֲסֹת וּלְכוּוֹן אוֹתָם לְדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה:

(14) וְתַעֲנֵנוּ אוֹתִי וְגו'. חֲלַטְתָּם אֵת הַדְּבָר לְהַנְחִילָם, הֵיךְ לָכֵס לְהַשִּׁיב, רְצִינוּ מִשָּׁה, מִמִּי נֹאֵה לְלַמּוֹד מִמֶּךָ אוֹ מִתְּלַמִּידְךָ, לֹא מִמֶּךָ שֶׁנִּשְׁמַעְתָּ עֲלֵיהֶם, אֲלֹא יָדַעְתָּ מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם, שֶׁהֵייתָ אוֹמְרִים עֲכָשִׁי יִתְמַנּוּ עֲלֵינוּ דִּינֵין הַרְבֵּה, אִם אֵין מִכִּירְנוּ אֲנִי מַצִּיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָּנִים (סְפָרִי יד): לַעֲשׂוֹת. אִם הֵייתָ מִתְּעַלֵּל, אֵתְּסֵם אוֹמְרִים עֲשֵׂה מַהֲרָה:

(15) וְאָקַח אֶת רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם. מְשַׁקְּסִים בְּדַצְרִים, אֲשֶׁרִיכֶם, עַל מִי זֶה אֵתְּסֵם לְהַתְּמַנּוֹת, עַל זֶה אֲצַרְהֶם יִחָק וְיַעֲקֹב, עַל זֶה אִם שֶׁנִּקְרָאוּ אֲחִים וְרָעִים, חֶלֶק וְנַחֲלָה, וְכָל לֶשׁוֹן חֲזָה: אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדוּעִים. אֲזַל נְבוּגִים לֹא מִנְּאֲחִי, זוֹ אֶתְּסֵם מִשְׁמַע מְדוּת שֶׁאֲמַר יִתְרוֹ לְמִשָּׁה, וְלֹא מִנְּאֲחִי אֲלֵךְ שֶׁלֵּשָׁה, אֲנָשִׁים לְדִיקָה, חֲכָמִים, וַיְדוּעִים (סְפָרִי טו עֵיין בְּחֻזְקוֹנִי): רָאשִׁים עֲלֵיכֶם. שֶׁתִּהְיֶה זֶה כְּזוֹד, רָאשִׁים בְּמִקְחָה, רָאשִׁים בְּמַמְכָּר, רָאשִׁים בְּמִשְׁאֵל וּמִתָּן, כִּנְכָס (מַצִּיתוֹ ל"ב) אֲחֵרוֹן וְיוֹאֵל רָאשׁוֹן: שָׂרֵי אֲלָפִים. אֶחָד מִמּוֹנֵה עַל אֲלָף: שָׂרֵי מֵאוֹת. אֶחָד מִמּוֹנֵה עַל מֵאָה: וְשׁוֹטְרִים. מִנִּיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם אֲלֹו הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרָצוּעָה עַל פִּי הַדִּינִין:

(16) וְאֶצַּוְהָ אֶת שֹׁפְטֵיכֶם. אֲמַרְתִּי לָהֶם הוּא מִתְּוִנִים זֶדִין, אִם זֶה דִּין לְפָנֶיךָ פַּעַם אֶתְּסֵם שְׂחִים וְשִׁלֵּשׁ, אֵל תֹּאמַר כְּזֶה זֶה דִּין לִפְנֵי פַעֲמִים הַרְבֵּה, אֲלֹא הֵיוּ נוֹשֵׂאִים וְנוֹתֵנִים זֶה (סְפָרִי טו): בָּעֵת הַהוּא. מִשְׁמַעֲתִי אֲמַרְתִּי לָהֶם, אֵין עֲכָשִׁי כִלְשַׁעֲזָר, לְשַׁעֲזָר הֵייתָ בְּרָשׁוֹת עֲזָמְכֶם, עֲכָשִׁי הִרִי אֶתְּסֵם מִשְׁעוּבָדִים לְצָדוֹר (סְפָרִי שס): שְׂמוּעָה. לֶשׁוֹן הוּוֹה, אֲדֹרְנִיט בְּלַע"ו (הַעֲרַעֲנִד), כְּמוֹ זָכוֹר (שְׂמוּכָה, ז) וְשִׁמּוֹר (לְהִלֵּךְ, יז): וּבֵין גֵּרֹו. זֶה צַעַל דִּינוֹ, שֶׁאֲדוּר עֲלֵיו דְּצָרִים, (סְפָרִי) דְּצָר אַחֵר וּבֵין גֵּרֹו, אֵף עַל עַמְּקֵי דִירָה, זֶה חֲלוּקָת אֲחִים, אֲפִילוֹ זֶה חֲנוּר לְכִירִים (סְנֵה דִרִין ז):

(17) לֹא תִכְּבֹדוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט. זֶה הַמְּמוֹנֵה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִין, שֶׁלֹּא יֹאמַר אִישׁ פְּלוֹנִי נֹאֵה אוֹ גְּבוּר אוֹשִׁיבֵנוּ דִּינִין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי אוֹשִׁיבֵנוּ דִּינִין זַעֲרִי, וְהוּא אֵינוֹ זָקִי בְּדִינִין, נִמְאָל מִחֲיִיב אֵת הַזְּכָאִי וּמוֹכָה אֵת הַחֲיִיב, מַעֲלָה אֵינוֹ עַל מִי שֶׁמְּנָהוּ כֹאִלּוֹ

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וְאָצְוָה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנָסַע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹלָא הַהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אֶתְנוּ דְּבַר אֶת־תִּדְרֹךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי 22

הכיר פנים זדין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חציב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וזא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כחרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומצוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, מן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אגר בקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוזיקני להחזיר לו, נמצא שְׁהִטִּיתָ עלי המשפט (סנהדרין ח): תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט צנות ולפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול לנכי ה'רָאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשאז למשוח את דוד, ויצא את גִּלְיָאֵז ויאמר אֶךְ נָגַד ה' מְשִׁיחוֹ (שם עז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אל פִּצְטָא קָל מְרָאָהוּ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שדין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו צו נחשים כקורות, ועקרבים כקשתות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. צערצוציא, ולהלן הוא אומר וּתְקַרְבוּן אֵלַי כָּל רָאִשֵׁי שְׁטֵטִים וְזִקְנֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאִינוּ וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריצה היתה הוגנת, ילדים מכזבים את הזקנים ושלחום לפנייהם, וזקנים מכזבים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ותקרבון אלי כולכם, צערצוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. באיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. מחלה לכנוש:

23	And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;	וַיִּטֵּב בְּעֵינַי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:	23
24	and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.	וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיְרַגְּלוּ אֹתָהּ:	24
25	And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'	וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	25
26	Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;	וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֹת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	26
27	and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.	וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:	27
28	Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'	אָנֹכִי אֲנַחְנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הַמֹּסוּ אֹת-לִבִּבְנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גָּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲגֻלִּים רָאִינוּ שָׁם:	28

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אהה לי לנסיון, אמר לו הן, צהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסה מעתה, אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו צבם כשתראו שאיני מעכב, ואחס לא חזרתם צבם: ואקח מכם. מן הצדורים שצבם, מן המסלמים שצבם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה צבט לוי עמהם (שם כה):

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו זה ארבעה אומנים שתי וערב (שם כז): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו:

(27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דברי נרדן (משלי יח, ח), אדם המוציא דעה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דלגלגך על דלגלגיה ענך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה הייתה, משל למלך צר ודס שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקנא ואחת של בעל, למי שהוא אוהב נותן של שקנא, ולמי שהוא שונא נותן לו של בעל, ארץ מצרים של שקנא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בעל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון הוצאה:

29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִרְצֹן וְלֹא תִירָאוּן מֵהֶם: וְאָמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְבָּרֹן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנֵּהוּן:	29
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵינוּ דְּמַדְבֵּר קִדְּמִינוּן מִימֵרֵיהּ יֵגִיחַ לָכֵן כְּכֹל דְּעֵבֵד עִמָּכֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּן:	30
31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבְמִדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאִישׁ אֶת-בְּנוֹ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה: וּבְמִדְבָּר דְּחֻזִּיתָ דְּסוּבְרָךְ יי אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְּמִסּוּבְרָ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיהּ בְּכָל אֹרְחָא דְּחִלְכְּתוֹן עַד מִיִּתְיָכוֹן עַד אֲתָרָא הַדִּין:	31
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבַדְּבָר הַזֶּה אֵינֶכֶם מֵאֱמִינִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּבַפִּתְגָּמָא הַדִּין לִיִּתְיָכוֹן מְהִימֵנוּן בְּמִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵינוּן:	32
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.'	הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנֹּתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם: דְּמַדְבֵּר קִדְּמִינוּן בְּאֹרְחָא לְאַתְקְנָא לָכֵן אֲתֵר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיִּיתְכוּן בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילִיא לְאַחֲזִיִּיתְכוּן בְּאֹרְחָא דְּתִתְּחִיבֹן בֵּהּ וּבְעִמּוּדָא דְּעִנְנָא בִּימָמָא:	33
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: וַיִּשְׁמַע קֳדָם יי יֵת קֹל פִּתְגָּמִינוּן וּרְגִיזוּ וְקִיִּים לְמִימֵר:	34
35	'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם יִחְזִי גִבֹּר בְּגוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יֵת אֶרֶץ טָבָתָא דְּקִיִּימִית לְמַתָּן לְאַבְהָתְכוּן: אִם יִרְאָה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הַרְעָה הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתֵּיכֶם:	35

(29) לא תערצון. לשון שצירה כתרוממו, ודומה לו צערון נחלים לשון (איוב ל, ו), לשזור נחלים:

(30) ילחם לכם. נשצילכם:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אתכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשא וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אלל ויסע מלאך ה' להלך לפני משה ואל וגו' (שמות יד, יט), משל למהלך צדק וצניו, באו לסטים לשבותו וכו':

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטיחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן להחכם הדקדק (שם יג, כא), וכן לשמע צקול תודה (תהלים כו, ז), וכן ללכת לגיד צינרעאל (מלכים-ב ט, טו):

36	save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.'	וְלֹאִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יֵרָאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְדָּ־בָהּ וּלְבָנָיו אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי יְהוָה:	אֶלְהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה הוּא יִחְוִינָה וְלִיה אֶתִּין יֵת אֶרְעָא וְדֶרֶךְ בָּהּ וּלְבָנֵיהּ חֶלֶף דְּאֲשָׁלִים בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּי:
37	Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: 'Thou also shalt not go in thither;	גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אֶתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:	אִף עָלַי הָיָה רָגִז מִן קֳדָם יי בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר אִף אֶתָּ לָא תִיעוּל לְתַמָּן:
38	Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.	יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון הָעֹמֵד לִפְנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֵק בִּי־הוּא יַנְחִלָנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון דְּקָאִים קֳדָמְךָ הוּא יִיעוּל לְתַמָּן יִתִּיה תַּקִּיף אֲרִי הוּא יִחְסַנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
39	Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הַמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְּנֶנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:	וְטַפְלָכוֹן דְּאָמַרְתִּין לְבָזָא יְהוֹן וּבְנֵיכוֹן דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טָב וּבִישׁ אַנּוּן יִיעֲלִין לְתַמָּן וְלָהוֹן אֶתְּנֶנָּה וְאַנּוּן יִירְתִּינָהּ:
40	But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.'	וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעְו הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף:	וְאַתִּין אַתְּפִנּוּ לָכוֹן וְטוּלוּ לַמִּדְבָּרָא אוּרַח יִמָּא דְסוּף:
41	Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.	וַתַּעֲנִינוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי הֲטֵאֲנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחַגְרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתִּהְיֶינוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתִּיבְתִּין וְאַמַּרְתִּין לִי חֲבָנָא קֳדָם יי אֲנַחְנָא נִסָּק וְנִגִּיחַ קָרֵב כְּכֹל דְּפַקְדָּנָא יי אֱלֹהֵנָא וְזִרְיָתִין גְּבֵר יֵת מְאִנִּי קָרְבִּיָּה וְשָׂרִיתִין לְמַסָּק לְטוּרָא:
42	And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלִי וְלֹא־תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:	וְאַמַּר יי לִי אֵימֵר לָהוֹן לֹא תַסְקִין וְלֹא תִגִּיחוּן קָרֵב אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכוֹן וְלֹא תַתְּקִרִין קֳדָם בְּעָלֵי דְבְּיָכוֹן:

(36) אשר דרך בה. חצרון, שנאמר ויצא עד קצרון (במדבר יג, כב):

(37) התאנף. נחמלא רוגז:

(40) פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחצ ארץ אדום לנצח פנו ליכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחרים, ותלכו במדבר לנצח ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לנצח הים ותסבצבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(41) ותהינו. לשון הגנו ועלינו אל המקום (במדבר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נזדמנתם:

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכם חלא ירידה:

43	So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.	וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרְאוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹוּ הַהָרָה וַתַּעֲלֹוּ הַהָרָה:	43
44	And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.	וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לְקָרְאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד־חֶרְמָה:	44
45	And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.	וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:	45
46	So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.	וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	46
II	Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.	וַנִּפֹן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנָסַב אֶת־הַר־שִׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)	II
2	And the LORD spoke unto me, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לֵמֹר:	חמישי ב
3	'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.	רַב־לָכֶם סָב אֶת־הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	3
4	And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;	וְאֶת־הָעָם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמָרְתֶּם מְאֹד:	4

(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי:

(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, נשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו נקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר ויגעס צמדך (שם לז, יג). כך מלאחי צסדר עולם:

(1) ונפן ונסע המדבר. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפנו, וצסציל שקלקלו, הפכו ללד המדבר, שהוא צין יס סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יראתן ממזרים שהוא צמקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים ללד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(3) פנו לכם צפנה. סוצו לכס לרוח מזרחית, מן הדרוס לנפון פניכם לנפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזהו שנאמר וינצא ממזרח שמש לארץ מואב (שופטים יא, יח):

5	<p>contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.</p>	<p>לֹא תִתְגַּדְּרוּ בְּהוֹן אֲרִי לֹא אֶתִּין לָכֵן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ רֶגֶל פְּרֹסֶת רֶגֶל אֲרִי וְיוֹתֵא לַעֲשׂו יִהְיֶינָה יָת טוֹרָא דְשַׁעִיר:</p>	<p>אֶל־תִּתְגַּדְּרוּ בָם כִּי לֹא־אֶתִן לָכֶם מֵאַרְצֵם עַד מִדְּרֹךְ כֶּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁה לַעֲשׂו נָתַתִּי אֶת־הָר שֶׁעִיר:</p>
6	<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִם מִיָּא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתּוּן:</p>	<p>אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאָכְלָתֶם וּגְמִיּוֹם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשָׁתִיתֶם:</p>
7	<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.'</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכֹל עֹבְדֵי יָדְךָ סוֹפִיק לְךָ צוּרְכֶךָ בְּמַחְכֶךָ יָת מִדְּבָרָא רַבָּא תְּדִין דְּנָן אַרְבַּעִין שָׁנִין מִיָּמְרָא דִּי־יָ אֱלֹהֶיךָ בְּסַעֲדָךְ לֹא חִסְרָתָא מִדַּעַם:</p>	<p>כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתָּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אַרְבַּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרָתָ דְּבָר:</p>
8	<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחֵנָא בְּנֵי עֲשׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר מְאוֹרָח מִיִּשְׂרָא מֵאֵילַת וּמַעְצִיּוֹן גִּבְרָם ס וְאַתְפְּנִינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרָח מִדְּבָרָא דְמוֹאָב:</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי־עֲשׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצִיּוֹן גִּבְרָם (ס) וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p>
9	<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָב וְלֹא תִתְגַּדְּרִי לְמַעַבְדַּ עִמּוֹהֹן קָרַב אֲרִי לֹא אֶתִּין לְךָ מֵאַרְעֵהוֹן וְיוֹתֵא אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יִהְיֶינָה יָת לְחֵית יְרוֹתֵא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצּוֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּדְּרִי בָם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתִן לְךָ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:</p>
10	<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>אִימִתִּי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּהּ עַם רַב וְסִי וְתִקְיָה כְּגִבְרֵי־אֵל:</p>	<p>הָאֱמִיּוֹם לְפָנַי יָשְׁבוּ בָּהָ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעִנְקִים:</p>

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגורו צם:
- (5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעצור צארכם שלא צרשות. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רִגְלָיו וגו' (זכריה יד, 7): ירשה לעשו. מאצרהם, עשרה עממים נחמלו, שצעה לכס, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחו למצרים ושחק על מה שהיה אומר על אשמו אחותו היא, עשאו כצו:
- (6) תכרו. לשון מקח, וכן גִּבְרָם פְּרִיטִי לִי (צראשית ג, ה), שכן צרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו):
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפירו) את טובתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. לזד נפון, הפכנו פנים להלך רוח מורחית:
- (9) ואל תתגור וגו'. לא חסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִקְרָאִים היו אותם וגראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיִּגְדַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (צמדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֶל תִּתְגַּדְּרִי בָם (להלן פסוק יט), שום גריו, בשכר צניעות אדם, שלא פרסמה על אציה כמו שעשתה הצכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לח): ער. שם המדינה:
- (10) האמים לפנים וגו'. אחת סצור שזו ארץ רפאים שנתי לו לאצרהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישנו זה לפנים, אבל

11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	וּבְרִיאַ מִתַּחֲשָׁבִין אֹף אַנְוִן כְּגִבְרִיא וּמוֹאָבִיא קִרְן לְהוֹן אִמְתַּנִּי:	רִפְאִים יִחְשְׁבוּ אֶף־הֵם כְּעַנְקִים וְהַמֹּאבִּים יִקְרְאוּ לָהֶם אַמִּים:	11
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them. —	וּבִשְׁעֵיר יָתִיבוּ חוֹרֵאִי מִלְקַדְמִין וּבְנֵי עֵשָׂו תְּרִיכּוֹנִין וְשִׁצִּיאֻנִין מִן קִדְמִיהוֹן וְיָתִיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן כִּמָּא דְעֵבֶד יִשְׂרָאֵל לְאַרְעֵ יְרוֹתֶיהָ דִּיהָב יְיָ לְהוֹן:	וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם:	12
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	כָּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחְלָא דְזֶרֶד וְעִבְרִנָּא יַת נַחְלָא דְזֶרֶד:	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זֶרֶד:	13
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וַיּוּמֵיָא דְהַלִּיכְנָא מִקַּדֶּשׁ עַד דְעִבְרִנָּא יַת נַחְלָא דְזֶרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שָׁנִין עַד דְסָפָה כָּל דָּרָא גּוֹבְרֵי מִגִּיחֵי קִרְבָּא מִגּוּ מִשְׁרִיתָא כִּמָּא דְקָרִים יְיָ לְהוֹן:	וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ מִקַּדֶּשׁ בָּרְנֶעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרִנּוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־ תָּם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקִּרְבַּ הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:	14
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְאִף מִחָא מִן קֶדֶם יְיָ הָיָה בְּהוֹן לְשִׁצִּיּוֹתָהוֹן מִגּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְשָׁלִימוּ:	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהִמָּסָם מִקִּרְבַּ הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:	15
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַהֲוָה כִּד שְׁלִימוּ כָּל גּוֹבְרֵי מִגִּיחֵי קִרְבָּא לְמָמָת מִגּוּ עָמָא:	וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקִּרְבַּ הָעָם: (ס)	16
17	that the LORD spoke unto me saying:	וּמִלִּיל יְיָ לִי לְמִימַר:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	17
18	'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אַתָּה עֹבֵר יוֹמָא דִּין יַת תְּחוּם מוֹאָב יַת לְחֵית:	אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר:	18

לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתים תחתם:
 (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישצו החורים ונתחם לצני עשו:
 (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נתחם זהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:
 (15) היתה בהם. למהר ולהומם צורך מ' שנה, שלא יגרמו לצניהם עוד להתעכב במדבר:
 (16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אצל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היוצאים בצנא:

19	and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—	וְקִרְבְּתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תִּצְרֶם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה:	19
20	That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzumim,	אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשֹׁב אֶף-הִוא רִפְאִים יִשְׁבּוּ-בָהּ לִפְנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:	20
21	a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;	עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם:	21
22	as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;	כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עִשָׂו הַיִּשְׁעִים בְּשִׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	22
23	and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—	וְהָעִנִּים הַיִּשְׁעִים בַּחֲצָרִים עַד-עֵזָה כַּפְּתָרִים הַיִּצְאִים מִכַּפְּתָר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם:	23
24	Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.	קוּמוּ סֹעֲוּ וְעִבְרוּ אֶת-נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשִׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אֶרְצוֹ הַחֹל רֶשׁ וְהַתְּגַר בּוֹ מִלְחָמָה:	24
25	This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'	הַיּוֹם הַזֶּה אֲחֹל' תַּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְרָגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:	25

(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגר וקרבת מול בני עמון וגר. מכאן שארץ עמון ללד נפון:
 (20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו זה לפנים, אזל לא זו היא שנחמתי לאצרהם:
 (23) והעמים היושבים בחצרים וגר. עוים מפלשמים הם, שנחמתי הם נחשבים צספר יהושע, (יג, ג) שנחמתי קממתי סמני פלשמים העמי והאשדודי והאשקלוני והגשמי והעקרוני והעוים, ומפני השבועה שנשבע אצרהם לאצמלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצמתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם:

26	And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:	וּשְׁלַחַת אֲנֹדִין מִמִּדְבָּר קְדֵמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן דְּבַרְי שָׁלוֹם לֵאמֹר:	26
27	'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.	אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֵלַי לֹא אֶסּוּר יְמִין וּשְׂמֹאל:	27
28	Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;	אֶכֶל בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמַיִם בַּכֶּסֶף תִּתֶּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבֹרָה בְּרַגְלִי:	28
29	as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us.'	כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	29
30	But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.	וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹּן הָעִבְרָנִי בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַן אֶת־לִבּוֹ לִמְעַן תִּתְּנוּ בְיָדְךָ כְּיוֹם הַזֶּה: (ס)	30
31	And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה תְּחִלָּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אֶרְצוֹ תְּחִלָּה לָשׁ לְרִשְׁתָּ אֶת־אֶרְצוֹ:	31
32	Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.	וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקָרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻצָּה:	32

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז כה):

(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשזא הקצה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צוק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בָּמָתוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארצם, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בצרף:

(31) החלתי תת לפניך. פָּקָה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

33	And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.	וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל- עַמּוֹ: וּמִסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָה וּמִחִינָה יְתִיהָ וְיֵת בְּנוֹתֶיהָ וְיֵת כָּל עַמֶּיהָ:	33
34	And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;	וַנִּלְכֹּד אֶת-כָּל-עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת-כָּל-עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שְׂרִיד: וּכְבַּשְׁנָה יֵת כָּל קְרוֹוֵהֵי בְעֵדָנָה הַהוּא וַנִּמְרָנָה יֵת כָּל קְרוֹיָה גּוֹבְרִיָה וְנִשְׂיָה וְטַפָּלָה לֹא אֲשָׁאֲרָנָה מְשֻׁיָּב:	34
35	only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.	רַק הַבְּהֵמָה בְּזֻזָנוּ לָנוּ וְשִׁלַּל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ: לְחוּד בְּעִירָה בְּזָנָה לָנָה וְעַדִּי קְרוֹיָה דְּכַבַּשְׁנָה:	35
36	From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.	מִעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרָנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד- הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָה אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת-הַגֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: מִעֲרֹעֵר דָּעַל כִּיף נַחֲלָה דְּאֲרָנוֹן וְקִרְתָּה דְּבְנַחֲלָה וְעַד גִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְתָּה דְּתַקִּיפָה מִמֶּנָּה יֵת כּוֹלָה מִסֵּר יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָה:	36
37	Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.	רַק אֶל-אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל-יָד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: לְחוּד לְאֶרֶע בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קְרִיבְתָּה כָּל כִּיף נַחַל יוֹבְקָה וְקְרוֹי שׁוּרָה וְכָל דְּפַקִּיד יְיָ אֱלֹהֵנָּה:	37
III	Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.	וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרָעִי: וְאֶתְפָּנִינָה וּסְלִיקָנָה לְאוּרַח מִתָּנָן וַיִּפַּק עוֹג מֶלֶךְ דְּמִתָּנָן לְקִדְמוֹתָנָה הוּא וְכָל עַמֶּיהָ לְאַגָּחָה קִרְבָּה לְאֲדָרָעִי:	III
2	And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת- כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל מִנִּי אֲרִי בְיָדִי מִסְרִית יְתִיהָ וְיֵת כָּל עַמֶּיהָ וְיֵת אֶרְעִיהָ וְתַעֲבִיד לִיָּה כְּמָה דְּעַבְדְּתָהּ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ אֱמֹרָאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבּוֹן:	2

(32) ויצא סיחון. לא שלח צבא עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. צנו כחיו, שהיה לו צנ גבור כמותו:

(34) מחם. אנשים, צביות סיחון נאמר בזונו לו, לשון ציה, שהיתה חציבה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצבית עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה צויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צוזנו לנו לשון ציון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים (צמדצר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אלל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כל צד נפון הוא עלייה:

<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בְּלֹתֵי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בְּלֹתֵי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>
<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמְּלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן:</p>	<p>4 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמְּלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwallled towns a great many.</p>	<p>כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דְּלִתִּים וּבְרִיחַ לְבָד מִעָרֵי הַפְּרוּזִי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>	<p>5 כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דְּלִתִּים וּבְרִיחַ לְבָד מִעָרֵי הַפְּרוּזִי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>
<p>6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.</p>	<p>וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>	<p>6 וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>
<p>7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.</p>	<p>וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוֹנוֹ לָנוּ:</p>	<p>7 וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בְּזִנּוֹנוֹ לָנוּ:</p>
<p>8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—</p>	<p>וַנִּסְיֶכֶּנָּה בְּעֵדְנָה הַהוּא יַת אֲרֶעָא מִיַּד תַּרְיִן מַלְכֵי אַמּוֹרִיָּה דְּבַעְבָּרָא דִּירְדֵּנָה מִנְּחֵלָא דְאַרְנוֹן עַד טוֹרָא דְחֶרְמוֹן:</p>	<p>8 וַנִּסְיֶכֶּנָּה בְּעֵת הַהוּא יַת אֲרֶעָא מִיַּד מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנְּחֵל אֲרָן עַד־הַר חֶרְמוֹן:</p>
<p>9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—</p>	<p>צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שְׁנִיר:</p>	<p>9 צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שְׁנִיר:</p>

- (2) אל תירא אותו. (נדה סא). ובסיחון לא הוצרך לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר ויצא הפליט (בראשית יד, יג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמינין צית פלד טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) במגלת אסתר קורא פלטיין טרכונין, למדתי חזל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכיס, אלא היכל מלך בקרבן פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים-ב טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
- (5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פקזות פשז ירושלם (זכריה ב, ח):
- (6) החרם. לשון הוה, הלוח וכלות:
- (8) מיד. מרשות:
- (9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שאין הוא חרמון (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוצרכו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי

10	all the cities of the plain, and all Gilead, and all Bashan, unto Salcah and Edrei, cities of the kingdom of Og in Bashan.—	כָּל־עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְעַד־עֵדְרֵי קִרְיֵי מַמְלַכַת עֹג בַּבָּשָׁן׃	כָּל קִרְיֵי מִישָׁרָא וְכָל גִּלְעָד וְכָל מַתָּנָן עַד סַלְכָה וְעַדְרֵי קִרְיֵי מַלְכוּתֵיהָ דְעֹג בַּמַּתָּנָן׃
11	For only Og king of Bashan remained of the remnant of the Rephaim; behold, his bedstead was a bedstead of iron; is it not in Rabbah of the children of Ammon? nine cubits was the length thereof, and four cubits the breadth of it, after the cubit of a man.—	כִּי רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֹּתֵר הָרִפְאִים הִנֵּה עַרְשׁוֹ עָרֵשׁ בַּרְזֶל הִלָּה הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַת אַמּוֹת אָרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־אִישׁ׃	אֲרִי לְחֹד עֹג מֶלֶךְ דְּמַתָּנָן אֲשַׁתָּאֵר מִשְׁאֵר גִּבְרִיָּא הָא עַרְשִׂיהָ עָרֵשָׁא דְּבַרְזָלָא הִלָּא הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַת אַמּוֹן אֲוִרְכָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹן פּוֹתִיהָ בְּאַמַּת מֶלֶךְ׃
12	And this land we took in possession at that time; from Aroer, which is by the valley of Arnon, and half the hill-country of Gilead, and the cities thereof, gave I unto the Reubenites and to the Gadites;	וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרֵשְׁנוּ בְּעֵת הַהִוא מֵעָרֵיר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנוֹן וְחֻצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי׃	וְיַת אֶרְעָא הָדָא יְרִיתָנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא מֵעָרֵיר דְּעַל נַחֲלָא דְאַרְנוֹן וּפְלָגוֹת טוֹרָא דְגִלְעָד וְקִרְוֹהֵי יְהֻבִית לְשִׁיבְט רֵאוּבֵן לְשִׁיבְט גָּד׃
13	and the rest of Gilead, and all Bashan, the kingdom of Og, gave I unto the half-tribe of Manasseh; all the region of Argob—all that Bashan is called the land of Rephaim.	וְיֹתֵר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מַמְלַכַת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבְל הָאֲרָגֹב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רִפְאִים׃	וּשְׁאֵר גִּלְעָד וְכָל מַתָּנָן מַלְכוּתֵיהָ דְעֹג יְהֻבִית לְפְלָגוֹת שְׁבָטָא דְמְנַשֶּׁה כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טָרְכוּנָא לְכָל מַתָּנָן הַהוּא מַתְּקֵרִי אֶרֶע גִּבְרִיָּא׃
14	Jair the son of Manasseh took all the region of Argob, unto the border of the Geshurites and the Maacathites, and called them, even Bashan, after his own name, Havvoth-jair, unto this day.—	יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל חֶבְל אֲרָגֹב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעַתִּיתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חַוּוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃	יָאִיר בֶּר מְנַשֶּׁה נָסִיב יַת כָּל בֵּית פֶּלֶךְ טָרְכוּנָא עַד תַּחֲוּם גִּשּׁוּרָאָה וְאַפִּיקִירוֹס וַיִּקְרָא יְתָחוֹן עַל שְׁמִיהָ יַת מַתָּנָן כַּפְּרֵנִי יָאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין׃
15	And I gave Gilead unto Machir.	וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד׃	וּלְמַכִּיר יְהֻבִית יַת גִּלְעָד׃

יקרא: שניר. הוא שלג כלשון אשכנזי (שנע) וכלשון כנעני:
 (11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו בעשתרות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. צאמת עוג:
 (12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה:
 (13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנחמי לזכרה:

16	And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;	וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנָּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:	16
17	the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.	וְהָעֲרָבָה וְחִירְדֹן וְגַבְלֹל מִכְנֶרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָפְסְגָה מִזְרָחָה:	17
18	And I commanded you at that time, saying: 'The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.	וְאָצְוָ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:	18
19	But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;	רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יָדַעְתִּי כִּי־מְקַנְה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:	19
20	until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.	עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיָּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:	מפטיר
21	And I commanded Joshua at that time, saying: 'Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.	וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הֲרֵאתָ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:	21

(16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן:

(17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחצ הירדן כנגדס ועוד מעבר לשפתו עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו:

(18) ואצו אחכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואיומים נופלים לפניהם, שנאמר וטקף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):

22 ק"ה לא תיראום בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִדְחֲלוּן מִנְהוֹן אָרִי יי
your God, He it is that fighteth for אֱלֹהֵינוּ מִמֶּרִיחַ מְגִיחַ לָנוּ:
you.'

The Haftarah is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 164.

23 ואֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בַּעַת הַהוּא וצִלִּיתִי קֶדֶם יי בַּעֲדָנָה הַהוּא
And I besought the LORD at that לְמִמֶּרֶ:
time, saying:

24 'O Lord God, Thou hast begun to אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לֹאֲחֻזָּה יְתַעֲבֹדְךָ יְתַרְבּוּתְךָ
show Thy servant Thy greatness, לְהַרְאוֹת אֶת־עֲבֹדְךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ
and Thy strong hand; for what god וְיֵת יָדְךָ תִּקְיֹפֶתָא דְאַתָּה הוּא
is there in heaven or on earth, that אֱלֹהָא דְשְׁכִינְתָּךְ בְּשָׁמַיָא
can do according to Thy works, and מְלַעֲיָלָא וְשְׁלִיט בְּאַרְעָא לִית
according to Thy mighty acts? דִּיעֲבִיד כְּעוֹבְדְךָ וְכִגְבוּרְתְךָ:

25 Let me go over, I pray Thee, and see אַעֲבֹרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
the good land that is beyond the הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
Jordan, that goodly hill-country, וְהָרֵר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוֹן:
and Lebanon.'

26 But the LORD was wroth with me וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא
for your sakes, and hearkened not שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רֶב־
unto me; and the LORD said unto לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֶּר אֵלַי עוֹד
me: 'Let it suffice thee; speak no בַּדְּבַר הַזֶּה:
more unto Me of this matter. הָרֵין:

(23) ואֶתְחַנֵּן. אֵין חֲנוּן כָּל מָקוֹם אֵלָּא לִשׁוֹן מַתַּנַּת חֲנוּס, אַע"פ שֶׁשׁ לֹהֵם לְצִדִּיקִים לַחֲלוֹת צִמְעֻשֵׁיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מִצְקֻשִׁים מֵאֵת הַמָּקוֹם אֵלָּא מַתַּנַּת חֲנוּס, לִפִּי שֶׁאִמַּר לוֹ וְחֲנֻתִי אֵת אֲשֶׁר אֶחָן (שְׁמוֹת ל"ג, יט), אִמַּר לוֹ צִלְשׁוֹן וְאֶתְחַנֵּן. דְּבַר אַחֵר, זֶה אֶחָד מֵעֲשֶׂר לְשׁוֹנוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת חֲפֻלָּה, כְּדֹאִיתָא בְּסַפְרֵי (כ"ו): בַּעַת הַהִיא. לֹאֲחֵר שֶׁכִּזְשֵׁתִי אֶרֶץ סִיחּוֹן וְעוֹג דְּמִיתִי שֶׁמֶלֶךְ הוּמַר הַגִּדֵּר (סַפְרֵי ש"ס): לֹאֲמַר. זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה מִקּוֹמוֹת שֶׁאִמַּר מֶשֶׁלֶׁ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אֵינִי מִנִּיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אֵם תַּעֲשֶׂה שְׁאֵלָתִי אֵם לֹא:

(24) ה' אֱלֹהִים. חוּס צִדִּין: אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ. פֶּתַח לִהְיוֹת עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל אַע"פ שֶׁנִּגְזְרָה גְזִירָה, אִמַּר לוֹ מִמֶּךָ לְמַדְתִּי, שֶׁאִמַּרְתִּי לִי וְעִשָּׂה הִיטָה לִי (שְׁמוֹת ל"ג, י), וְכִי חוּסֵי הֵייתִי בְךָ, אֵלָּא לִפְתּוֹחַ פֶּתַח שֶׁזֶּה הִיָּה תְלוּי לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם (סַפְרֵי כ"ו), כְּמוֹ כִּן הֵייתִי סָבוֹר לַעֲשׂוֹת עֲכָשִׁיו: אֵת גְּדֻלָּתְךָ. וְזֶה מִדַּת טוֹבָךְ, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְעִשָּׂה יִגְדֵּל גָּאֵל כֶּחָד לְדָגִי (צִמְדֵּר יד, יז): וְאֵת יָדְךָ. וְזֶה מִינְיָן, שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לְכָל צִדִּי עוֹלָם: הַחֲזִיקָה. שֶׁאֵתָּה כּוֹזֵשׁ צִרְחָמִים אֵת מִידַת הַדִּין הַחֲזִיקָה: אֲשֶׁר מִי אֵל וְגו'. אֵינִךְ דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ בְּשֶׁר וְדֵם, שֶׁשׁ לוֹ יַעֲזִין וְסִנְקִסְפֶּדֶרִין, הַמִּמְחִין בִּידוֹ כִּשְׁרוּתָה לַעֲשׂוֹת חֲסֵד וְלַעֲבֹר עַל מִדּוֹתָיו, אֵתָּה אֵין מִי יִמָּחֶה צִדִּיךְ אֵם תִּמְחֹל לִי וְתִצְטַל גְזִירָתְךָ. וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹ, אֵתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֵם עֲבֹדְךָ, מִלְחָמַת סִיחּוֹן וְעוֹג, כְּדִכְתִּיב רָחֵם הַבְּלִיתִי אֵם לְקִינָךְ (דְּבָרִים ז', ל"א), הִרְאֵנִי מִלְחָמַת לִ"א מִלְכִּים:

(25) אַעֲבֹרָה נָא. אֵין נָא אֵלָּא לִשׁוֹן צִקְשָׁה: הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה. וְזֶה יְרוּשָׁלַיִם: וְהַלְבָּנוֹן. זֶה צִית הַמִּקְדָּשׁ (יוֹמָא ל"ט):
(26) וַיִּתְעַבֵּר ה'. נִתְמַלֵּא חֲמָה (סַפְרֵי כ"ט): לְמַעַנְכֶם. בְּשִׁבְלֵכֶם, אֵתָּה גְרַמְתָּם לִי, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וַיִּקְלָפוּ עַל מִי מְרִיבָה וַיִּרְעֵ לְמִשָּׁה צִצְבוֹרֶם (תְּהִלִּים ק"ו, ל"ג): רֶב לָךְ. שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הֵרֵב כְּמָה קִשָּׁה, וְהַתְלַמִּיד כְּמָה סֶרְבֵּן מִפְּזִיר. דְּבַר אַחֵר רַב לָךְ, הִרְבֵּה מִזֶּה שֶׁמֹּר לָךְ, רַב טוֹב הַפְּסוּל לָךְ (סַפְרֵי פִנְחָס קל"ה):

27	Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.	עֲלֶהוּ רֹאשׁ הַפְּסֶגֶה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִמְנָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:	סֶם לְרִישׁ רְמָתָא וּמִקַּף עֵינֶיךָ לְמַעְרְבָא וּלְצָפוֹנָא וּלְדָרוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וְחֲזִי בְּעֵינֶיךָ אֲרִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין:
28	But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.	וְצֹו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי-הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	וּפְקִיד יֵת יְהוֹשֻׁעַ וְתַקִּיפוּהִי וְעַלִּימוּהִי אֲרִי הוּא יַעֲבֹר קֳדָם עַמָּא הַדִּין וְהוּא יַחֲסִין יְתִיהוֹן יֵת אֲרַעָא דְתַחְזִי:
29	So we abode in the valley over against Beth-peor.	וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר: (פ)	וַיִּתְּכְנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר:
IV	And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.	וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:	וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִיּוּמֵיךָ וּלְדִינוּיָא דְאַנָּא מְלִיף יִתְכּוֹן לְמַעַבְדּוֹ בְּדִיל דְתִיחְיוֹן וְתִשְׁלֹוּן וְתִירְתּוּן יֵת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכּוֹן יְהִיב לָכּוֹן:
2	Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.	לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם:	לֹא תִסְפּוֹן עַל פְּתֻמָּא דְאַנָּא מְפַקִיד יִתְכּוֹן וְלֹא תִמְנַעוּן מִנִּיהּ לְמַטַּר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵכּוֹן דְאַנָּא מְפַקִיד יִתְכּוֹן:
3	Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.	עֵינֵיכֶם הִרְאֹוּת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָיו בְּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקֵּרְבְּךָ:	עֵינֵיכּוֹן חֲזָאָה יֵת דְעַבְדֵּי דִּי בְּפִלְחֵי בְעֵלָא פְעוֹר אֲרִי כָל גּוֹבְרָא דְחִלְיָךְ בְּתַר בְּעֵלָא פְעוֹר שִׁיזְיִיָּה יֵי אֱלֹהֵךְ מִבִּינְךָ:

(27) וראה בעיניך. בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר ויבאם ה' את כל הארץ (לקמן לד, א):

(28) רצו את יהושע. על המרחות ועל המשאות, ועל המריבות: וחזקוהו ואמצהו. דצדריך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אם יעבור לפניהם ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יצא, ויפיו מהם אנשי עי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונאמדתם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בזולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פז):

4	But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day.	וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֵלֵהֶכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתֶּן דְּאֲדִבִּיקְתוּן בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהִינוּ קִיְיִמִּין כּוּלְכּוֹן יּוֹמָא דִּין:	4
5	Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it.	רְאֵהוּ לְמַדַּתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חֲזוּ דְאֵלִיפִית יִתְכּוֹן קִיְיִמִּין וְדִינִין כְּמָא דְפִקְדֵנִי יְיָ אֱלֹהֵי לְמַעַבְדָּא כֵּן בְּגוּ אֶרֶץ אֲדַתּוֹן עָלִין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:	5
6	Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.'	וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֲכָם וְנָכוֹן הִגִּידוּל הַזֶּה: וְתִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן אֲרֵי הִיא חֲכַמְתְּכּוֹן וְסוּכְלַתְנוּתְכּוֹן לְעֵינֵי עַמְמֵיָא דִּישְׁמְעוּן יֵת כָּל קִיְיִמָא הָאֵלִין וְיִימְרוּן לְחוּד עִם חֲכִים וְסוּכְלַתָּן עָמָא רַבָּא הַדִּין:	6
7	For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him?	כִּי מִי־גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בִּיהוָה אֵלֵהֶינוּ בְּכָל־קְרָאָנוּ אֵלָיו: אֲרֵי מָאן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהֵי קְרִיב לִיה לְקַבְּלָא צְלוֹתֵיהּ בְּעֵדָן עֲקָתִיהּ כִּי אֱלֹהֵנָא בְּכָל עֵדָן דְּאַנְחָנָא מְצַלָן קְדָמוּהִי:	7
8	And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day?	וּמִי גֹוִי גָדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּכָל תְּתוּרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: וּמֵן עִם רַב דְּלִיה קִיְיִמִּין וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּכָל אוּרִיתָא הָדָא דְּאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכּוֹן יּוֹמָא דִּין:	8
9	Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children;	רַק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מֵאֲדָּ פֶן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ: לְחוּד אִסְתָּמֶר לָךְ וְטֹר נַפְשְׁךָ לְחַדָּא דְלִמָּא תְתַנְשִׁי יֵת פְתַגְמֵיָא דְחֻזָּה עֵינֶךָ וְדְלִמָּא יַעֲדוֹן מִלְבָּבְךָ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדְעוּן לְבָנֶךָ וּלְבְנֵי בְנֶךָ:	9

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונזונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקובלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונזונים, ואם תעומו אותם ממך שכתה, תִּקְשְׁצוּ שוטים:

10	the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'	יוֹמָא דְּקַמְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי כְּנֹשׁ קִדְמִי יְת עָמָא וְאַשְׁמַעְנוּן יְת פִּתְגָמִי דִּי־לִפּוֹן לְמַדְחַל קִדְמִי כָּל יוֹמָא דְּאֲנוּן קִיָּמִין עַל אַרְעָא וְיֵת בְּנֵיהוֹן יִלְפּוֹן:	יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאַשְׁמַעֵם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָרֶץ וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:
11	And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.	וּקְרִיבַתּוֹן וְקַמְתּוֹן בְּשַׁפּוּלֵי טוּרָא וְטוּרָא כְּעַר בְּאִשְׁתָּא עַד צִית שְׁמַיָּא חֲשׁוּכָא עֲנָנָא וְאֶמְטָתָא:	וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשָׁךְ עָנָן וְעָרְפָּל:
12	And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.	וּמִלִּיל יְיָ עָמְכוֹן מִגּוֹ אִישְׁתָּא קַל פִּתְגָמִין אֲתוֹן שְׁמַעִין וְדַמוֹ לִיתִּיכוֹן חֲזוֹן אֱלֹהִין קָלָא:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שְׁמַעִים וְתִמְוֹנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָּתִי קוֹל:
13	And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.	וְחַוִּי לָכוֹן יְת קִיָּמִיה דְּפָקִיד יִתְכוֹן לְמַעַבְד עֲשְׂרָא פִּתְגָמִין וּכְתַבְנוֹן עַל תַּרְיִן לוחֵי אֲבָנָיָא:	וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂר־תְּחִלָּתָם הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:
14	And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.	וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעַדְנָא הֵהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קִיָּמִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יִתְהוֹן בְּאַרְעָא דְּאֲתוֹן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתָם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
15	Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—	וְתַסְתַּמְרוּן לְחַדָּא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אַרִי לֹא חֲזִיתוֹן כָּל דְּמוֹ בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עָמְכוֹן בְּחֹרֵב מִגּוֹ אִישְׁתָּא:	וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תִּמְוֹנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:
16	lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,	דְּלִמָּא תַּחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לָכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אוֹ נְקִבָּא:	פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמְוֹנַת כָּל־סִמָּל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקִבָּה:

(10) יום אשר עמדת. מוסד על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה צעל פה:

17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תבנית כל־בהמה אשר בארץ תבנית כל־צפור כנף אשר תעוף בשמים:	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תבנית כל־רמש באדמה תבנית כל־דגה אשר־במים מתחת לארץ:	18
19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	ופן־תשא עיניך השמימה וראית את־השמש ואת־הירח ואת־הכוכבים כל צבא השמים ונדהת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם לכל העמים תחת כל־השמים:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	ואתכם לקח יהוה ויצא אתכם מבור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	ויהנה התאנף בי על־דבריכם וישבע לבלתי עברי את־ הירדן ולבלתי־בא אל־הארץ הטובה אשר יהנה אלהיך נתן לך נחלה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את־הירדן ואתם עברים וירשתם את־הארץ הטובה הזאת:	22

(16) סמל: נורה:

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולתת לזלשוז לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לאלוהות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליה לטורדם מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כי הקליק אליו בעיניו למלא עונו לשנא (מהלים לו, ג):

(20) מבור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על עסקיכם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף ענמותי אינם עוזרין:

23	Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.	הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:	23
24	For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא:	24
25	When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;	כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:	25
26	I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.	הָעֵדִיתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד תֵּאבְדוּן מֵהָרָמָל מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֹאדְרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשֹּׁמֵד תִּשְׁמְדוּן:	26
27	And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.	וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:	27
28	And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.	וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יִרְיַחוּן:	28

- (23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוך ה'. אשר צוך שלא לעשות:
 (24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכו"ם:
 (25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, ויפקד ה' על הקהה ויציאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח):
 (26) העידתי בככם. הגני מזמינס להיות עדים התריתי בכם:
 (28) ועבדתם שם אלהים. כתרוממו, משאחם עוזדים לעוזדיהם, כאילו אחם עוזדים להם:

29	<p>ובקשׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתַבְעֵנוּ מִתַּמָּן יֵת דַּחֲלָתָא אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל־לִבְכֶּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: נַפְשְׁךָ:</p>	29
30	<p>בְּצָר לָךְ וּמִצָּאוֹךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וּשְׁבַתָּ עַד־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקִלּוֹ:</p>	30
31	<p>כִּי אֵל רַחוּם יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>	31
32	<p>כִּי שָׁאַל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֵיךָ לְמֶן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קִצָּה הַשָּׁמַיִם הִנֵּהיָה כְּדַבֵּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כְּמֹהוּ:</p>	32
33	<p>הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲיוּ:</p>	33
34	<p>אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לִּי גוֹי מִקְרֹב גּוֹי בְּמִסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרָיִם לְעֵינֶיךָ:</p>	34

(31) לא ירפך. מלהחזיק בך צידוי, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאכלו, וכן חֲסִיפוֹ וְלֹא אֶרְפְּנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד אֶרְפְּנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הִרְפָּה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הִרְפָּה מִמֶּנִּי (לקמן ט, יד), הִרְפָּה מִמֶּנִּי: (32) לַיָּמִים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצרואים אשר מקצה אל קצה, זה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב.), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומה הדבר הגדול, השמע עם וגו':

35	Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מניח:	35
36	Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אש הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:	36
37	And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	ותחת כי אהב את-אבותיך ויבחר בנרעו אחריו ויוצאך בפניו בכח הגדל ממצרים:	37
38	to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הנה:	38
39	know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים מ מעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:	39
40	And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ)	40

(34) הנסה אלהים. הדי עשה נסים שום אלוה נצא לקחת לו גוי וגוי, כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן בכת"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסה, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אס אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה צידך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. ציס, שנאמר פי ה' נלקחם להם (שם יד, כה):

(35) הראת. כתרומתו אסתמיץ, כשנתן הקצה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת:

(37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויפגע מלאך ה' באלהים ההלך וגוי ויגד מלפניהם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נגד הצדקס עשה קלא (תהלים עח, יצ), ואל תתמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כתבם צלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו:

(38) ממך מפניך. סרסו ודרשהו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועלומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

41	Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;	אִזְ יַבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ בְּכִין אַפְרַיִם מֹשֶׁה תָּלַת קָרְוִין בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃	שלישי ה
42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לָנֶס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא שָׂנִי לֵיהּ מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיִעְרוֹק לְחָדָא מִן קָרְוִיא הָאֵלִין וְיִתְקַיֵּים׃ לְמַעַרְק לְתַמָּן קְטוּלָא דִּיקְטוּל יֵת חֲבֵרִיהּ בְּלֹא מִדְּעִיהּ וְהוּא לֹא שָׂנִי לֵיהּ מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיִעְרוֹק לְחָדָא מִן קָרְוִיא הָאֵלִין וְיִתְקַיֵּים׃	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בְּצֵר בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָא הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֶּׁשִׁי׃ יֵת בְּצֵר בַּמִּדְבָּרָא בְּאַרְעַ מִישֹׁרָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וְיֵת רָאמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיבֵט גָּד וְיֵת גּוֹלָן בַּמַּתָּנָן לְשִׁבְטָא דְּמַנַּשֶּׁה׃	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְדָא אֲוִרִיתָא דְּסֵדֵר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ אֵלִין סִהֲדוּתָא וּקְיֻמָּיָא וְדִינָיָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנִיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְצָא סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא בְּחֻלְתָא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְעַ סִיחוֹן מֶלֶכָא אַמּוֹרֵאָה דִּיתִיב בְּחֻשְׁבוֹן דְּמָחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שָׁמֶשׁ׃ וַיִּירְשׁוּ יֵת אֲרָעִיהּ וְיֵת אֲרָעִיהּ עוֹג מֶלֶכָא דְּמַתָּנָן תַּרְוִין מַלְכֵי אַמּוֹרֵאָה דְּבְעֵבֶרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃	47

- (41) אז יבדיל. נמן לז להיות חרד לדבֵר שיצדילס, ואף על פי שאינן קולטות עד שיצדלו אותן שצארץ כנען, אמר משה, מזהו שאפשר לקיימה, אקיימנה (מכות י.). בעבר הירדן מזרחה שמש. בלמות עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש: (44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו: (45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר בלמות ממזרים, חזר ושנאה להם בערבות מואב: (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמורח, שהעבר השני היה צמערב:

48	from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—	מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרֹנוֹ וְעַד-הָהָר שִׂיאוֹן הָהוּא הָהָר מֹזֶן:	48
49	and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.	וְכָל-הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִדְּנָחָא וְעַד יָמָא דְּמִישָׁא תַּחַת מִשְׁפַּד מִרְמָתָא:	49
V	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדֶתֶם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:	רביעי
2	The LORD our God made a covenant with us in Horeb.	יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:	2
3	The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.	לֹא אֶת-אֲבוֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם כָּלֵנוּ חַיִּים:	3
4	The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—	פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:	4
5	I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .	אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)	5

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 161.

- (3) לא את אבותינו. כלל כרת ה' וגו', כי אנו;
 (4) פנים בפנים. אמר רבי זכריה, כך אמר משה, אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהקסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עמו מדבר עמכם;
 (5) לאמר. מוסב על דבר ה' עמכם זה מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:

6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּאֲפִיקְתִּיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵי־תָא:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לִפְנֵי:	7
8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא־תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל ¹ וְכָל־ תַּמּוּזָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם וּמִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם כָּל־ דָּמוֹ דְּבִשְׁמַיָּא מִלְּעִילָא וּדְבָאֲרֶעָא מִלְּרַע וּדְבִמְיָא מִלְּרַע לָאֲרֶעָא:	8
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא־ תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עֹון אֲבוֹת עַל־ בָּנִים וְעַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָי: לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנִין אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא מִסַּעַר חֹבֵי אֲבֹתָן עַל בָּנִין מִרְדִּין וְעַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רִבְעִיא לְשָׁנָי כַּד מִשְׁלָמִין בְּנֵיָא לְמַחְסֵי בִתְר אֲבָתָהֶן:	9
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים לְאֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) וְעֹבֵד וְשִׁיבּוֹ לְאֲלָפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פִקּוּדֵי:	10
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (ס) לֹא תִימִי בְשֵׁמָא דִּיִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַגְנָא אֲרִי לֹא יִזְכִּי יְיָ יֵת דִּימִי בְשִׁמְיָה לְשִׁקְרָא:	11
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שַׁר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקֹדְשׁוּתִיהָ כְּמָא דְפִקְדָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	12
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־ מְלֹאכְתֶּךָ: שֵׁתָא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל־ עֲבִידְתֶּךָ:	13

(7) על פני. כל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כזכר פרשתים:
(12) שמור. וזכר אשונות הוא אומר זכור, שניהם דבור אחד וזכירה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא צדק
פ"ז): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שנת פז):

but the seventh day is a sabbath
unto the LORD thy God, in it thou
shalt not do any manner of work,
thou, nor thy son, nor thy daughter,
nor thy man-servant, nor thy
maid-servant, nor thine ox, nor
thine ass, nor any of thy cattle, nor
thy stranger that is within thy gates;
that thy man-servant and thy
maid-servant may rest as well as
thou.

And thou shalt remember that thou
was a servant in the land of Egypt,
and the LORD thy God brought
thee out thence by a mighty hand
and by an outstretched arm;
therefore the LORD thy God
commanded thee to keep the
sabbath day.

Honour thy father and thy mother,
as the LORD thy God commanded
thee; that thy days may be long, and
that it may go well with thee, upon
the land which the LORD thy God
giveth thee.

Thou shalt not murder. Neither
shalt thou commit adultery.
Neither shalt thou steal. Neither
shalt thou bear false witness against
thy neighbour.

Neither shalt thou covet thy
neighbour's wife; neither shalt thou
desire thy neighbour's house, his
field, or his man-servant, or his
maid-servant, his ox, or his ass, or
any thing that is thy neighbour's.

וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָּא קָדָם יי
אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל עֲבִידָא
אִתָּךְ וּבְרִיתְךָ וְעַבְדְּךָ
וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל
בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל
דִּינִיחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כְּוֹתְךָ:

וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָא
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקֶךָ יי
אֱלֹהֶךָ מִתַּמֵּן בִּיד תְּקִיפָא
וּבִדְרָע מְרִמָּם עַל כֵּן פְּקֻדְךָ
יי אֱלֹהֶךָ לְמַעַבְדַּי ית יוֹמָא
דְּשְׁבֻתָּא:

יְקַר ית אָבוּךָ וְיֵת אִמְךָ
כְּמָא דְּפִקְדְךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל
דִּיִּירְכִינָא יוֹמָךְ וּבְדִיל דִּיִּיטֵב
לְךָ עַל אֲרֻעָא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב
לְךָ:

לֹא תִקְטוֹל נֶפֶשׁ וְלֹא תִגּוֹף וְלֹא
תִגְנוֹב וְלֹא תִסְהִיד בְּחֻבְרָךְ
סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא:

וְלֹא תַחְמִיד אֶתְּ חֻבְרָךְ וְלֹא
תִדּוֹג בֵּית חֻבְרָךְ חֻקְלִיה
וְעַבְדִּיה וְאִמָּתִיה תוֹרִיה
וְחִמְרִיה וְכָל דְּלַחְבְּרָךְ:

וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבֻתוֹ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה
אִתָּךְ וּבִנְךָ־וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ־
וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־
בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
לִמְעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ
כָּמוֹךָ:

וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּאַרְצָא
מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשְּׁבֻת: (ס)

כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְמַעַן יֵאָרִיכֶן יָמֶיךָ וְלִמְעַן
יִיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)

לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא
תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד
שְׁוֹא: (ס)

וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁת רֵעֶךָ (ס)
וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ
וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וְחִמְלּוֹ וְכָל
אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (ס)

- (15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עצד ותשמור מלזותיו:
(16) כאשר צוך. אף על כיצוד אב ואם נצטוו צמרה (סנהדרין נו:), שנאמר עָם עָם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט (שמות טו, כה):
(17) ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:
(18) ולא תתאווה. לא תירוד, אף הוא לשון חמד, כמו נחמד למרואה (בראשית ז, ט), דמתרגמינן דמרגג למחזין:

<p>These words the LORD spoke unto all your assembly in the mount out of the midst of the fire, of the cloud, and of the thick darkness, with a great voice, and it went on no more. And He wrote them upon two tables of stone, and gave them unto me.</p>	<p>אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הָעֵנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְ�נֵי לַחֹת אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:</p>	<p>חמישי</p>
<p>And it came to pass, when ye heard the voice out of the midst of the darkness, while the mountain did burn with fire, that ye came near unto me, even all the heads of your tribes, and your elders;</p>	<p>וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:</p>	<p>20</p>
<p>and ye said: 'Behold, the LORD our God hath shown us His glory and His greatness, and we have heard His voice out of the midst of the fire; we have seen this day that God doth speak with man, and he liveth.</p>	<p>וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנו מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:</p>	<p>21</p>
<p>Now therefore why should we die? for this great fire will consume us; if we hear the voice of the LORD our God any more, then we shall die.</p>	<p>וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמֵתֵנוּ:</p>	<p>22</p>
<p>For who is there of all flesh, that hath heard the voice of the living God speaking out of the midst of the fire, as we have, and lived?</p>	<p>כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּמִּנּוּ וַיַּחֲי:</p>	<p>23</p>
<p>Go thou near, and hear all that the LORD our God may say; and thou shalt speak unto us all that the LORD our God may speak unto thee; and we will hear it and do it.'</p>	<p>קָרַב אַתָּה וּשְׁמַע אֶת כָּל־דְּבַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:</p>	<p>24</p>

(19) ולא יסף. מתרגמין ולא פסק, [לפי שמדת זשור ודס אינו יכול לדבר כל דבריו צנשימה אחת, ואריך להפסיק, ומדת הקציה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלל היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות צלותו פומדי:] (24) ואת תדבר אלינו. הפסקם את כחי כנקבה, שננטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני:

25	And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:	25
26	Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!	לִי דִּיהִי לִבָּא הָדִין לְהוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי וּלְמִטָּר יֵת כָּל פְּקוּדֵי כָל יוֹמֵינָא בְּדִיל דְּיִיטֵב לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן לְעָלָם:	26
27	Go say to them: Return ye to your tents.	לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלֵיכֶם:	27
28	But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'	וְאַתָּה הָכָא קוּם קְדָמִי וְאִמְלִיל אֵלַיִךְ אֶת כָּל־תְּפִשְׁדֻּתָּא וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וַעֲשׂוּ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:	28
29	Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.	וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם לֹא תִסְרוּ יָמִין וּשְׂמָאל:	29
30	Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.	בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:	30
VI	Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—	וְנָתַתְּ הַמְצָוָה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֹכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	VI

that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.

Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.

HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR GOD, THE LORD IS ONE.

And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.

לִמְעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבְנֵי־בְנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְלִמְעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ:

וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִצְטָב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ: (פ)

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵנָּה יְיָ חֵד:

וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאָהַבְתָּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְבְּךָ:

וּשְׁנַנְתָּם לְבְנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבִלְכֹתְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

(4) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עוזדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר פי קו' אֶפְפֹּךְ אֵל עַמִּים שָׁפָה דְּרוֹרָה לְקַרְא כָּל־סָאָם בְּשֵׁם ה' (פסוק ג, ט), ונאמר ציוס ההוא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):
(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אצל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. צני ירין. דבר אחר ככל לצנך, שלא יהיה לצנך חלוק על המקום (ספרי סז): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשו: ובכל מאודך. בכל ממוןך, יש לך אדם שממונו חציב עליו מגופו, לכן נאמר ובכל מאדך (ברכות סא). דבר אחר ובכל מאדך, בכל מדה ומדה שמודד לך, צין במדה טובה צין במדת פורענות, וכן צדוד הוא אומר, פוס ישועות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא וגו' (שם ג):
(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שממך כן אמה מכיר בהקצ"ה ומדצק בדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צנייך צדיק וטובא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי סז). ציוק וטובא מנות המלך הבאה במכתב:

(7) ושננתם. לשון צדוד הוא, שיהיו מחודדים צפין, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד (ספרי לז. קידושין ל). לבניך. אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צָנִים אֶתְּסֵם לַה' אֱלֹהֶיכֶם (לקמן יד, א), ואומר צָנִי הַצִּדִּיקִים אֲשֶׁר צִית אֵל (מלכים ב, ג, יג), וכן צמזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם צנים, שנאמר צָנִי עֲשֵׂה אֵל תְּשָׁלוּ (דברי הימים ב, כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צָנִים אֶתְּסֵם לַה' אֱלֹהֶיכֶם, כך הרצ קרוי אב,

8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְהָיוּ וְתִקְשְׁרָנֶנּוּ לְאוֹת עַל יָדְךָ וְיִהְיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ:	8
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ס) וְתִכְתֹּבֵנּוּ עַל מְזוּזֵין וְתִקְבְּעֵנּוּ בְּסָפֵי בֵיתְךָ וּבִתְרָעָךָ:	9
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְשָׁבַת אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ: וַיְהִי אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאֶרֶץ דְּקֵיִים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֶת לְךָ קְרוֹיוֹ רַבְּרָבָן וְשָׁבַן דְּלֹא בָנִיתָ:	10
11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נָטַעְתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וּבָתִּין מְלֵן כָּל טוֹב דְּלֹא מְלִיתָ וְגוֹפִין פְּסִילֵן דְּלֹא פִסְלֵתָ כְּרָמִין וְזֵיתִין דְּלֹא נִצְבַּתָּ וְתִיכּוּל וְתִשְׂבַּע:	11
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: אִסְתָּמֶר לְךָ דְּלִמָּא תִתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי דַּאֲפִקְךָ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא:	12
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאָתָּו תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע: יְת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּדְחַל וּקְדַמּוּהִי תִפְלַח וּבִשְׁמֵיהּ תִקְרִי:	13
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לֹא תַחֲכוּן בְּתַר טַעֲוַת עַמְמֵיָא מִטַּעֲוַת עַמְמֵיָא דְּבִסְחָרְנִיכּוֹן:	14

שנאמר אֲדִי אֲדִי קָצַז יִשְׁרָאֵל וגו' (מלכים-ב, ז, יב): ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עֲשֵׂם עיקר ואל תַעֲשֵׂם טפל (ספרי לד): ובשכבך. יכול אפילו שכנ צחצי היום, תלמוד לומר וצקומך, יכול אפילו עמד צחצי הלילה, תלמוד לומר צצנתך צציתך וצלכתך צדך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שם), זמן שכינה וזמן קימה: (8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט צחצי שמים, פת צחצי שמים (סנהדרין ד): (9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא יא.): (11) חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה: (12) מבית עבדים. כתרומתו מצית עבדותא, ממקום שהייתם שם עבדים: (13) ובשמו תשבוע. אם יש צד כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבוע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר צצנותך, ואם לאו לא תשבוע: (14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לרמוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם, הוצרך להזהיר עליהם ציורם:

15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְה אֶפְי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לֹא תִנְסֹוּ קִדָּם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כִּמָּא דְנִסִּיתֹוּ בְנִסִּיתָא:
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדְתּוֹ וְחֻקּוֹ אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטְר תִּטְרוּן יֵת פְּקוּדֵי־א דִּי־אֱלֹהֵיכֶם וְסִדְרֹתֶיהָ וְקִמּוּדֶיהָ דְּפִקְדֵיךָ:
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּוב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאתָ וִירַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיךָ: וְתַעֲבִיד דְּכָשֵׁר וּדְתִקִּין קִדָּם יְיָ בְּדִיל דְּיִיטֵב לָךְ וְתִיעוּל וְתִירֶת יֵת אֲרַעָא טַבְתָּא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְתָּיךָ:
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַךְ אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס) לְמַתְבֵּר יֵת כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִן קִדְמָךְ כִּמָּא דְמַלִּיל יְיָ:
20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעִדֹּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם: אֲרִי יִשְׁאַלְנָךְ בְּרַךְ מָחָר לְמִימַר מָה סִדְרֹתָא וְקִמּוּיָא וְדִינָיָא דְפִקְדֵי יְיָ אֱלֹהֵנָא יִתְכוּן:
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבְרַךְ עֲבָדִין הָוִינוּא לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַאֲפָקֵנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד תִּשְׁפָּא:
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים אֶל־בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיַּחֲב יְיָ אֹתִין וּמוֹפְתִין רַבִּרְבִּין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אָנָּשׁ בֵּיתִיהָ לְעֵינֵנָא:
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לְאֶת־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּינוּ: וְיִתָּנָא אִפִּיק מִתַּמֵּן בְּדִיל לְאֶעְלֵא יִתָּנָא לְמַתָּן לָנוּ יֵת אֲרַעָא דְקִיָּים לְאַבְתָּנָא:

(16) במסה. כשילאו ממזרים שנסוהו צמים, שנאמר ה'ש' ה'קקצנו (שמות יז, 1):

(18) הישר והטוב. זו פשרה לפני משורם הדין:

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּתנוּ בַּחַיִּים הַזֶּה: וּפָקֵדנָא יי לְמַעַבְד ית כָּל קִימָא הָאֵלִין לְמַדְחַל קָדָם יי אֱלֹהֵנָא דִּי יֵיטֵב לָנָא כָּל יוֹמָא לְקִימוֹתָנָא בְּיוֹמָא הַדִּין:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה-לָנוּ כִּי-נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צֻוֵּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יָבִיאוּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָמַרְתָּה בְּאֶשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחַתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצוּמִים מִמֶּךָ: אֲרִי וְעִלְגָּד יי אֱלֹהֶיךָ לְאֶרֶץ דָּאת עַלִּיל לְתִמּוֹן לְמִירְתָּה וַיִּתְּרִיךָ עַמּוּמִין סְגִיאיִן מִן קְדָמָךָ חַתָּאִי וְגִרְגָּשָׁאִי וְאֱמֹרָאִי וְכְנַעֲנָאִי וּפְרִזָּאִי וְחִוָּאִי וַיְבוֹסָאִי שִׁבְעָא עַמּוּמִין סְגִיאיִן וְתַקִּיפִין מִמֶּךָ:	סזעי
2	and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וּנְתַתָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהִפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם: וַיִּמְסְרֵנוּ יי אֱלֹהֶיךָ לְקָדָמָךָ וְתִמְחִינֵנוּ גִמְרָא תַגְמַר יִתְהוֹן לֹא תִגְזֹר לָהוֹן קִים וְלֹא תִרְחִים עֲלֵיהוֹן:	2
3	neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהֶן בְּרִיתָךְ לֹא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתֶיהָ לֹא תִסָּב לְבָרְךָ: וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּם בְּתוּךְ לֹא-תִתֵּן לְבָנְךָ וּבְתוּךָ לֹא-תִקַּח לְבָנְךָ:	3
4	For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	כִּי-יִסִּיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַחֲרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידָךְ מִהָרָה: אֲרִי יִשְׁעִין ית בְּרַךְ מִבֵּתַר פּוֹלְחֵנִי וַיִּפְלְחוּן לְשִׁעוֹת עַמּוּמָא וַיִּחַשְׁפּוּ רוּגְזָא דִּי בְכוּן וַיִּשְׁצִינֶךָ בְּפָרִיעַ:	4

- (1) ונשל. לשון השלכה והטחה, וכן ונשל הצֶרְקָל (לקמן יט, ה):
 (2) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה צֶרֶךְ (עבודה זרה כ):
 (4) כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הזא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הזא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא זנה, שהרי לא נאמר על צדו, לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח):

5	But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces the pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.	כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ:	כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ:
6	For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה:	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה:
7	The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—	לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל־עַמֻּמְיָא צָבִי יְיָ בָּכוֹן וְאֶתְרַעִי בָּכוֹן אֲרִי אֶתּוֹן זְעִירִין מִכָּל־עַמֻּמְיָא:	לֹא מִדְּבָכְכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל־הָעַמִּים:
8	but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.	כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם:	כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם:
9	Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;	וַיֵּדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו לְאֵלָף דּוֹר:	וַיֵּדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו לְאֵלָף דּוֹר:

מפטיר

(5) מזבחתייהם. של צנין: ומצבותם. אכן אחת: ואשיריהם. אילנות שעוצדין אותן (עבודה זרה מה).: ופסיליהם. כלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט.). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר ואֲנִי עֶפְרָא וְאַפְרָא (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנָתַן מָה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָקַל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁצָפִי (יחזקאל כח, ז): כי אתם המעט. הרי כי משמש צלשון דהא: (8) כי מאהבת ה'. הרי כי משמש צלשון אלא, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאֵלָף דּוֹר. ולהלן הוא אומר לְאֵלָפִים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאֵלָף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאוהביו העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאֵלָפִים (סוטה לא.). לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

10	and repayeth them that hate Him to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאִנּוּן עֲבִדִין קְדָמוּהִי בְּחִיָּהוֹן לְאֹבְדֵיהוֹן לֹא מֵאַחַר עוֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאִנּוּן עֲבִדִין קְדָמוּהִי בְּחִיָּהוֹן מִשְׁלָם לְהוֹן:	וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל-פָּנָיו לְהֹאבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׂנְאוֹ אֶל-פָּנָיו יִשְׁלֹם-לוֹ:	10
11	Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.	וְתִטֵּר יֵת תַּפְסִידָתָא וְיֵת קִימָא וְיֵת דִּינָא דְּאִנּא מִפְּקִיד לָךְ יֻמָּא דִּין לְמַעֲבִדְהוֹן:	וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת- הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)	קכ"ג
12	And it shall come to pass, because ye hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,	וְיִהְיֶה חֶלֶף דְּתַקְבְּלוּן יֵת דִּינָא הָאֵלִין וְחִטְרוֹן וְתַעֲבִדוּן יִתְהוֹן וְיִטֵּר יי אֱלֹהֶךָ לָךְ יֵת קִימָא וְיֵת חֶסֶדָא דְּקִימִים לְאַבְהָתְךָ:	וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמָעוֹן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת- הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתְּיָךְ:	עקב ז
13	and He will love thee, and bless thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.	וְיִרְחַמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְּמַעַךְ וְאִבָּא דְּאַרְעֶךָ עֲבוּרֶךָ וְחִמְרֶךָ וּמִשְׁחָךְ בְּקִרְי תוֹרֶךָ וְעִדְרֵי עֶגְדָּה עַל אֲרֻעָא דְּקִימִים לְאַבְהָתְךָ לְמַתָּן לָךְ:	וְאִתְבָּרַךְ וְיִבְרַכְךָ וְיִרְבְּךָ וּבִרְכָּךְ פְּרִי-בִטְנֶךָ וּפְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגֵר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתְּיָךְ לָתֵת לָךְ:	13
14	Thou shalt be blessed above all peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.	בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בָּךְ עֲקָרָה וְעֲקָרָה וּבְכֻעִיָּרָה:	בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בָּךְ עֲקָרָה וְעֲקָרָה וּבְכֻעִיָּרָה:	14

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26 on page 166.

- (10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:
 (11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הזה ליטול שכרם:
 (12) והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאלם דש צקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הבטחתו:
 (13) שגר אלפיד. ולדי צקרך, שהנצבה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אֶצִירי גָשָן (מהלים כז, יג),
 מבחר הזאן, כמו עֶשְׂקֶלֶת קֶרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חוזק, ואונקלוס תרגם וְעִדְרֵי עֶגְדָּה ורבותינו אמרו (חולין פד:): למה
 נקרא שם עשטרות, שמעשרות את צעליהן:
 (14) עקר. שאינו מוליד:

15	And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.	וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁמַם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׂנְאֵיךָ:
16	And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.	וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא- תַחֲסֹס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ: (ס)
17	If thou shalt say in thy heart: "These nations are more than I; how can I dispossess them?"	כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם:
18	thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:	לֹא תִירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעֹה וּלְכָל-מִצְרַיִם:
19	the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.	הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתוֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אֵתָה יִרָא מִפְּנֵיהֶם:
20	Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.	וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:
21	Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.	לֹא תִעֲרָץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא ימנע לפרש צאחם משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:
(19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנפש (שמות 7, ג), ויהי לךם ציצצת (שם ט): והמפותים. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הדיבור: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת זכורות:
(20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתו ומסמקה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה 21):

22	<p>And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּם מִפְּנֵיךָ מֵעַט מֵעַט לֹא תֹכַל כָּל־תְּרַבָּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	לוי
23	<p>But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וְנָתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>	23
24	<p>And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבָדָת אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא יִתְצָב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֹתָם:</p>	24
25	<p>The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ מִן תַּקְשָׁב בּוֹ כִּי תֹעֲבָת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	25
26	<p>And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא־תָבִיא תֹעֲבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרָם כְּמֹהוּ שִׁקָץ וְתִשְׁקָצְנוּ וְתֹעֵב וְתִתְעַבְנוּ כִּי חָרָם הוּא: (פ)</p>	26
VIII	<p>All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיִין וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם:</p>	VIII

(22) פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הִקְלָמָה לָךְ (איז, ה, כג), אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא: (23) והמים. נקוד קמ"ץ כולו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם, אבל וְהָמָם גִּלְגַּל עָלֶיךָ (ישעיה כח, כח), כולו יסוד, לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח, כשאר פעל של שלש אותיות: (1) כל המצוה. כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא עקב ו), אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה, שנאמר וְאֵת עֲמֻמֹּת יוֹסֵף הָאֵשֶׁר הִעֲלֵנוּ גִּנִּי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָצְרוּ בְּשָׂקִים (יהושע כד, לב), והלא משה לבדו נחמסק צהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמורה ישראל, נקראת על שמו:

<p>2 And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ אִם-לֹא:</p>	<p>2</p>
<p>3 And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-חֶלֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:</p>	<p>3</p>
<p>4 Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>שִׁמְלָתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיָךְ וְרַגְלְךָ לֹא בָצְקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>	<p>ישראל</p>
<p>5 And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.</p>	<p>וַיִּדְעַתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסֹּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:</p>	<p>5</p>
<p>6 And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ:</p>	<p>6</p>
<p>7 For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נָחֳלִי מַיִם עֵינֹת וְתַהֲמַת יַצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרִם:</p>	<p>7</p>
<p>8 a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;</p>	<p>אֶרֶץ חִטִּין וּשְׂעִירִין וּגְפִנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֶרֶץ דְּזִיתִּים וְעֵבְדִין מִשְׁחָא וְהָיָא עֵבְדָא דְּבִשׁ:</p>	<p>8</p>

(2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:

(4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותם כמים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לצושן עמהם, כלבוס הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כנזק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות: (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

9	a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.	אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחָסֵר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּפְסֹל נְחָשָׁא:	9
10	And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.	וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טֹבָתָא דִּיהֵב לָךְ:	10
11	Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה הַיּוֹם:	שני 11
12	lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;	פֶּן-תֹאכַל וְשִׂבַּעְתָּ וּבָתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ:	12
13	and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;	וּבִקְרָךְ וּצֹאֲנֶךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה-לָּךְ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ יִרְבֶּה:	13
14	then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;	וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	14
15	who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;	הַמוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ וְשָׂרָף וְעַקְרָב וּצְמָאֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ:	15
16	who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;	הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִיטֵבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ:	16
17	and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'	וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כַּחַי וְעַצָּם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:	17

18	But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.	וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)	18
19	And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.	וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הִנֵּנִי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדֶּה תֹאבְדוּן:	19
20	As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.	כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹאבְדוּן עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)	20
IX	Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:	ח
2	a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'	עַם־גָּדוֹל וָרֵם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:	2
3	Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.	וַיָּדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אִשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יַכְנִיעֵם לִפְנֶיךָ וְהוֹרִשְׁתָּם וְהִאֲבַדְתָּם מִהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:	3

(1) גדולים ועצומים ממך. אתה עוֹס, והם עוֹמִים ממך:

<p>4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.</p>	<p>אל־תֹאמַר בְּלִבְּךָ בְּהַתָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִתָּם וּמִלִּפְנֵיךָ לֹא־אָמַר בְּצַדִּיקְתִּי הֵבִיאֵנִי יְהוָה לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרַשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לֹא בְצַדִּיקְתְּ וּבִישׁוּר לִבְּךָ אֵתָּה בָּא לְרֶשֶׁת אֶת־אֲרָצָם כִּי בְרַשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ וּלְמַעַן הִקִּים אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:</p>	<p>5</p>
<p>6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתְּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרֶשֶׁתָּהּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרָף אַתָּה:</p>	<p>6</p>
<p>7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.</p>	<p>זָכֹר אֶל־תִּשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמַן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בָּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמֶּרֶם הָיִיתֶם עִם־יְהוָה:</p>	<p>7</p>
<p>8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.</p>	<p>וּבְחֹרֵב הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:</p>	<p>8</p>
<p>9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.</p>	<p>בְּעֲלֹתִי הַהָרָה לְקַחַת לוחֹת הָאֲבָנִים לוחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וַאֲשֶׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי:</p>	<p>9</p>

- (4) אל תאמר בלבבך. לדקמי ורשעת הגוים גרמו:
(5) לא בצדקתך וגור אתה בא לרשת וגור כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש כלשון אלה:

10	And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:	וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:
11	And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.	וַהֲנִי מִסּוּף אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָו יָהֵב יְיָ לִי יֵת תְּרִין לוחֵי אֲבָנִי לוחֵי קִיּוּמָא:	וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:
12	And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'	וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם חוּת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חֲבִיל עֲמֹד דְּאִפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִשְׁדִּיתָנּוּן עֲבָדוּ לַהֲוֹן מִתְּכָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהֵר מִזֶּה כִּי שַׁחַת עָמְדָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסִּכָּה:
13	Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;	וַאֲמַר יְיָ לִי לִמְיֹמָר גְּלִי קָדְמִי עָמָא הָרִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמֹר רֵאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קָשָׁה עָרָף הוּא:
14	let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'	אֲנִי בְּעוֹתֵד מִן קָדְמִי וְאֲשִׁיצִינּוּן וְאֲמַחִי יֵת שׁוּמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאֶעֱבִיד יֵתָד לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מְנַהֲוֹן:	הֵרַף מִמִּנִּי וְאֲשְׁמִידֵם וְאֲמַחֲתָ אֶת־שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמִּנִּי:
15	So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.	וְאֲתַפְּנִיתִי וְנַחֲתִית מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בְּעַר בְּאִישָׁתָא וְתִרִין לוחֵי קִיּוּמָא עַל תְּרֵתִין יָדַי:	וְאָפִן וְאָרַד מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:
16	And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.	וַחֲזִית וְהָא תַבְתּוּן קָדָם יְיָ אֶלְהֵיכֶם עֲבַדְתּוּן לְכוּן עֵיגֵל מִתְּכָא סִטִּיתוּן בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִשְׁדִּי יְיָ יִתְכּוּן:	וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסִּכָּה סָרְתֶם מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:

(9) ואשב בהר. אין ישיבה אלא לשון עכבה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחם כמיני, ששמינה שוות:

17	And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.	וְאֶתְּפֹשֶׁל בִּשְׁנֵי הַלַּחֹת וְאֶשְׁלַכְּם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְתִבְרֹתֵנִי לְעֵינֵיכֶם:	17
18	And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.	וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֵאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ:	18
19	For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.	כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא:	19
20	Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.	וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְּפַלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא:	20
21	And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—	וְאֶת-חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֶשְׂרַף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לְעָפָר וְאֶשְׁלַף אֶת-עָפָרוֹ אֶל-הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר:	21
22	And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.	וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרֹת הַתַּאֲוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת-יְהוָה:	22

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר וקשה אעלה אל ה' אולי חכפרה (שמות לז, ל), באותה עלייה נתעבצתי ארבעים יום, נמצאו פלים ככ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, בו דיוס נמראה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לחם (שם לד, א), עשה עוד מי יום, נמצאו פלים דיוס הכפורים, בו דיוס נמראה הקדוש לישראל בשמחה ואמר לו למשה סלחתי פדצקך (במדבר יד, כ), לכך הוקצב למחילה ולסליחה, ומנין שנמראה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי צהר פימיס הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעים היו צנעם:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכם: להשמידו. זה פלוגי צנים, וכן הוא אומר ואשמיד פקדיו ממעל (עמוס ז, ט):
 ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחסה, ומתו שנים וגשארו השנים:
 (21) טחון. לשון הווה, כמו קלוף (בראשית יב, ט) וקלות (דברים כח, לב). מולאנ"ט בלע"ז:

23	<p>And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.</p>	<p>ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו:</p>	23
24	<p>Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—</p>	<p>ממרים הויתם עם יהוה מיום דעתי אתכם:</p>	24
25	<p>So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.</p>	<p>ואשתטחתי קדם יי ית ארבעין ימים וית ארבעין לילון דאשתטחתי ארי אמר יי לשיצאה יתכון:</p>	25
26	<p>And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord God, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.</p>	<p>וצליתי קדם יי ואמרתי יי יהוה אל-תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר-הוצאת ממצרים בגד חזקה:</p>	26
27	<p>Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;</p>	<p>זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל-תפן אל-קשי העם הזה ואל-רשעו ואל-חטאתו:</p>	27
28	<p>lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.</p>	<p>פן-יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל-הארץ אשר-דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר:</p>	28
29	<p>Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'</p>	<p>והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכחך הגדל ובזרעך הנטויה: (פ)</p>	29

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עזמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכחז כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו':

X	At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.	בַּעֲתֵּה הָיוּ אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל-לֶךְ שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְעֵלָה אֵלַי הַהָרָה וַעֲשֵׂיתָ לֶךְ אֲרוֹן עֵץ: וְאָכַתְבִּי עַל-הַלֹּחֹת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׁמַתָּם בָּאֲרוֹן: וַאֲעֲשֶׂה אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאֶפְסָל שְׁנֵי-לוחֹת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְאָעַל הַהָרָה וְשְׁנֵי הַלֹּחֹת בְּיָדִי: וַיִּכְתֹּב עַל-הַלֹּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי: וְאָפִן וְאָרַד מִן-הָהָר וְאָשֵׁם אֶת-הַלֹּחֹת בָּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם כַּאֲשֶׁר צִוִּנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי- יַעֲקֹב מוֹסֶרֶה שֵׁם מֵת אֶהְרֹן וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בֶּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי יַעֲקֹב לְמוֹסְרָה תַּמֹּן מִית אֶהְרֹן וְאַתָּקְבֵּר תַּמֹּן וְשִׁמְיֹשׁ אֶלְעָזָר בְּרִיָּה תַּחֲתוֹתָיו:	רביעי ט
2	And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'		2
3	So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.		3
4	And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.		4
5	And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—		5
6	And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.		6

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נמלכה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאצא והלוחות בידי היכן אחנס, ולא זה הוא הארון שעשה צלאל, שהרי משכן לא נעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי צדמו מן ההר צוה להם על מלכת המשכן, וצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה צלאל לא יצא למלחמה אלא דימי עלי, ונעשו עליו ונשפך:

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. מה ענין זה לכאן, ועוד וכי מצארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות צאו לבני יעקן, שנאמר ויסעו ממוסרות וגו' (במדבר לג, א), ועוד שם מת אהרן, והלא צהר ההר מת, לא וחסו ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן צהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וקאמס לכם ממלחמת מלך ערד, וקאמס ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם צדך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חר הגדגד:

7	From thence they journeyed unto Gudgod; and from Gudgod to Jotbah, a land of brooks of water.—	מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם׃ מִתְמָן נָטְלוּ לַגִּדְגֹּד וּמִן־גִּדְגֹּד לִיִּטְבַּת אֶרֶץ נַגְדָּא נַחֲלִין דְּמִיִּין׃	7
8	At that time the LORD separated the tribe of Levi, to bear the ark of the covenant of the LORD, to stand before the LORD to minister unto Him, and to bless in His name, unto this day.	בְּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שִׁבְט הַלֵּוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְכוֹ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ בְּעֵדָנָא הָהוּא אִפְרִישׁ יִי יֵת שִׁבְטָא דְלֵוִי לְמַטְל יֵת אֲרוֹן קִמָּא דִּי לְמָקָם קָדָם יִי לְשִׁמְשׁוּתִיהּ וּלְבָרְכָא בְּשִׁמְיָהּ עַד יוֹמָא הָרִין׃	8
9	Wherefore Levi hath no portion nor inheritance with his brethren; the LORD is his inheritance, according as the LORD thy God spoke unto him.—	עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לְלֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר׃ עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלֵוִי חֵלֶק וְאִחְסָנָא עִם אֶחָיו מִתְנִן דִּי־הֵב לֵיהּ יִי אֲנֹן אִחְסָנִתִּיהּ כִּמָּא דְמַלִּיל יִי אֱלֹהֶיךָ לֵיהּ׃	9
10	Now I stayed in the mount, as at the first time, forty days and forty nights; and the LORD hearkened unto me that time also; the LORD would not destroy thee.	וְאֲנֹכִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים הָרְאשִׁימִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִוא לֹא־אַבְּהָה יְהוָה הַשְׁחִיתֶךָ׃ וְאֲנֹא הוֹיְתִי קָאִים בְּטוֹרָא כְּיוֹמָא קִדְמָאִי אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹן וְקִבִּיל יִי צְלוֹתִי אִף בְּזִמְנָא הַהוּא לֹא אָבָא יִי לְחַבְלוֹתֶיךָ׃	10
11	And the LORD said unto me: 'Arise, go before the people, causing them to set forward, that they may go in and possess the land, which I swore unto their fathers to give unto them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם׃ (פ) וַיֹּאמֶר יִי לִי קוּם אֵיזִיל לְמַטוּל קָדָם עָמָא וַיִּיעֲלוּ וַיִּירָתוּן יֵת אֶרֶץ דְּקִנְיָמִית לְאַבְהָתָהוֹן לְמִיתָן לְהוֹן׃	11

(7) ומן הגדגדה וגו'. וצמורה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכס זאת, ונדמה לכס כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של נדיקים לפני הקב"ה כיום שנשברו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. צנה הראשונה לצאתכם ממזרים, וטעיתם צעגל, וצני לוי לא טעו הצדילים המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת צני יעקן לומר שאף בזה לא טעו צני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפיים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזמן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל בה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צרפון אף אלו צרפון, אצל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם, היו צדקס:

(11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שפרסם מאחריו וטעיתם צעגל, אמר לי לך נחה את העם וגו' (שמות לב, ד):

12	And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;	ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יהוה אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:	חמישי
13	to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?	לשמור את מצוות יהוה ואת חקתיו אשר אנכי מצווה היום לטוב לך:	13
14	Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.	הן ליהוה אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה:	14
15	Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.	רק באבתיך חשק יהוה לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מפל העמים כיום הנה:	15
16	Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.	ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:	16
17	For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.	כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד:	17
18	He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.	עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה:	18

- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צידי שמים חוץ מיראת שמים (זרכות לג):
- (13) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק בצוותיך חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אוטם לזככם וכיסויו:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להגיל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו בזמון:
- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מוצא ענותנותו (מגילה לא): ואהב גר לתת לו

19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְתִרְחַמוּן יְתָ גֵיזְרָא אֲרֵי דִינֵינָן הֲוִיתִין בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וְכֹו תִדְבֹק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	יְתָ יִי אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתִיה תִתְקַרֵב וּבִשְׁמִיה תִקְרִים:
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְךָ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרְאוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	הוּא תוֹשִׁבְחָתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ דַּעֲבַד עִמָּךְ יְתָ רַבְרַבְתָּא וְיְתָ חֲסִינְתָא הָאֵלִין דִּחְזָזָה עֵינֶךָ:
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמוֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	בְּשִׁבְעִין נַפְשֵׁן נַחְתוּ אֲבֹהֶתְךָ לְמִצְרַיִם וְכַעַן שְׁוִיךְ יִי אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסֻגִּי:
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	וְתִרְחַם יְתָ יִי אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁמַר מִשְׁרַת מִימְרֵיהּ וּקְדָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי כָּל יוֹמָיָא:
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וְיַדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אֲרֵי לָא יְתָ בְּנִיכּוֹן דְּלֹא יָדְעוּ וְדְלֹא חֲזוּ יְתָ אֵילִפְנָא דִּיִּי אֱלֹהִיכּוֹן יְתָ רַבּוּתִיהּ יְתָ יָדִיהּ תְּקִיפָתָא וְדִרְעִיהּ מְרֻמָּא:
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ:	וְיְתָ אֲתָתִיהּ וְיְתָ עֻבְדוֹהִי דַּעֲבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְלִכְל אֶרְעִיהּ:
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מַיִ יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפָם אַחֲרֵיכֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְדַעֲבַד לְמַשְׁרִית מִצְרַיִם לְסוּסֵיהוֹן וּלְרֶכֶבִּיהוֹן דְּאִשְׁיָף יְתָ מִי יָמָא דְּסוּף עַל אִפְּיָהוֹן בְּמִרְדְּפָהוֹן בְּתִרְכִּיכּוֹן וַאֲבִידוּן יִי עַד יוֹמָא הַדִּין:

לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לֶחֶם לְלֶכֶל וּגְדָה לְלֶבַשׁ (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל תאמר לחצרך:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדצק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעת ולהצין ולקבל תוכחה: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו ככל זה:

5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בַּמִּדְבָּר עַד מִיָּתִיכֹן עַד אֶתְרָא הָרָדִין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת-בֵּיתֵיהֶם וְאֶת-אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל-יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן וַתִּפְתַּח אֶרֶץ יִת פִּיהָ וַתִּבְלַעֲנֵן וְיָתָּ אֲנָשׁ בֵּיתֵיהֶן וְיָתָּ מִשְׁכְּנֵיהֶן וְיָתָּ כָּל יְקוּמָא דְעִמָּהוֹן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִיתָ אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְמַעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וְחִטְרוֹן יָת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְתַתְּקַפּוֹן וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתּוֹן יָת אֶרֶץ דְאֵתוֹן עֹבְרִין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֶרֶץ דְּקָמִים יִי לְאֲבֹתְהֶן לְמַתָּן לָהֶן וּלְבִנְיָהֶן אֶרֶע עֹבְדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כְּגַן הָיִרְק:	אֲרִי אֶרֶץ דְאֵתָּ עֲלִיל לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקְתּוֹן מִתַּמֵּן דְתִזְרַע יָת זֶרְעֶךָ וּמִשְׁקִיתָ לִיהָ בְּרַגְלֶךָ כְּגִנַּת יִרְקָא:

ששי
י

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, הארץ נזקעת מתחתיו וצולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וספסוף ארץ את פיה (צמדצר טו, לב), ולא פיוּתִּיה, אמר לו ומה אני מקיים צקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קט.).

(7) כי עיניכם הראות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הראות וגו':

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציאלתם ממזרים, שהיו אומרים שמא לא נצא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול צגנומה הכחצ מדצר, וכך אמר להם לא בארץ מזרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וצקרון שצב שנים נצנקה לפני וגו' (צמדצר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה לוין למזרים צנו וצברון לכנען, דרך ארץ

11	but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down;	וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם: וְאֶרְעָא דְאַתּוּן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטְר שְׁמַיָא שְׁתִּיָא מִיָּא:	11
12	a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.	אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס) אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵי יְתָה תְּדִירָא עֵינֵי יי אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מְרִישָׁה דְּשָׁתָא וְעַד סוּפָה דְּשָׁתָא:	12
13	And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul,	וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְיָהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפָקוּדֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד יְתָכוּן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְתָי אֱלֹהֵיכֶם וּלְמַפְלַח קְדָמוּהִי בְּכָל לְבָבוֹן וּבְכָל נַפְשָׁכוֹן:	13
14	that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil.	וְנָתַתִּי מִטְר-אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְאַתִּין מִטְר אֶרְעָכוֹן בְּעֵדְנִיהּ בְּפִיר וּלְקִישׁ וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ:	14

אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הקצור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צשני, וכל מקום החציב קודם, הא למדת שחזרון יפה מזוען, ומארים משוכח מכל הארצות, שנאמר קנן ה' פֶּאֶרְץ מַזְרִים (בראשית יג, י), וזוען שזכ מזרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיוּ צִנְעֵן שָׁרִיו (ישעיה ל, ד), וחזרון פסולתה של ארץ ישראל, לכך הקנייה לקצורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחוצות (דף קיז). דרשו צענין אחר, אפשר אדם צונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שצנניה על אחד משצנה צלוען: אשר יצאחם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישצתם צה, והיא צמיטצ ארץ מזרים, שנאמר צמיטצ קֶאֶרֶץ וגו' (בראשית מו, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מזרים היית צריך להציא מים מנילוס צרגליך, ולהשקותה צריך אתה לנדד משָׁנָה ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואחיה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אתה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו צגשמים ומשקין אותה צרגל וצכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוכח ההר מן המישור, שהמישור צבית כור אתה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא חַיִּשׁ (איוב לח, כו), אלא כציון אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש צה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיחא צר"ה (דף יז): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צסופה (ר"ה ח.א):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע צישן תשמע צחדש (סוכה מו). וכן אם שָׁלַח תִּשְׁפָּח (דברים ח, יט), אם תחלחל לשכות, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעזבך: מצוה אחתם היום. שהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציום (ספרי ראה נח): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד צשציל שאתה עשיר, צשציל שאקרא רב, צשציל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לצא (נדרים סז). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא צלצ, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אֱלֹהֶיךָ דִּי אֵנָּה שָׁלַח לָהּ בְּצִדִּיקָא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן צצצל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכִין פִּסְיָן לָהּ וגו' (שם יא), וכן צדוד הוא אומר, תפון תפלת קטרת לקנין (תהלים קמא, צ): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא צבר הזהיר צכל צצצל ובכל נפשך, אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציצור:

15	And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied.	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה לְבִהֲמֹתֶךָ וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ: וְנָתַתִּי וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ: וְנָתַתִּי וְאָכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ:
16	Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them;	הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: אֲסֹתְמוּ לָכֵן דְּלִמָּא יִשְׁעִי לְבָבְכֶם וְתִסְטֹוּ וְתִפְלְחוּ לְשֵׁנוֹת עַמֻּמֹּת וְתִסְגְּדוּ לָהֶן:
17	and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you.	וְחָרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבֹתָם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְיִתְקַף רוּגְזָא דִּי בָבֹן וְיִיחָוֵד יֵת שְׁמַיָּא וְלֹא יִהְיִי מִטְרָא וְאֲרַעָא לֹא תִתֵּן יֵת עַל־לִתָּהּ וְתִיבְדוּן בְּפָרִיעַ מֵעַל אֲרַעָא שְׂבַחָא דִּי יְהִיב לָבֹן:
18	Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes.	וְשִׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְתִשְׁוֹן יֵת פְּתָגְמֵי אֱלִין עַל לְבָבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְתִקְטְרוּן יֵתָהוֹן לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְיִהְיוּ לְחִפְלִין בֵּין עֵינֵיכֶם:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרימא): בעתו. צלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר צעמו, צלילי שצמות (ספרי מז), שהכל מוציין צמיהם: יורד. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרְוָה את הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמתרגמינן וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלֶצֶן (בראשית ל, מז), לְקִשְׁיָא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שירדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הצית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם תִּפְּסֹוּ אֶת דְּגַנְךָ וְגו' כִּי מֵאֲסָפוּ יִאֲכְלֶהוּ (ישעיה סב, ח-ט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם יָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג):

(15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטרוך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיגוזה תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינך פוחתת מדגנה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמהא צרכה מנויה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהיו אוכלים ושצעים, השמרו לכם שלא תצטוו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר פֶּן תֵּאֱכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יב), וְיִקְרָךְ וְלֹא יִקְרָךְ (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדִּיק וְשָׂבַעְתָּ (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאתם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִּשְׁוִי הָיִים מִהֶסֶסְפָּח צִנְחֹת ה' לְאֹמֶר לֵךְ עֲזָב וְגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לועק אליו ואינו עונהו (ספרי מג), נמא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָיָה מִעֵט (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשחה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מנכרך שחצא נקי לביטך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושחה יותר מנכרו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם אֶקְרָא, ואם תאמרו והלא נחנה אֶקְרָא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יְמֵי מִאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי שם):

(18) ושמתם את דברי. אף לאחר שחגלו היו מצויינים צמחות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הִיזִיב לְךָ יָגִים (ירמיה לא, כ ספרי שם):

19	And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.	וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹן יְתִיהוֹן יֵת בְּנֵיכֹן לְדַבֵּר בָּם בְּשֹׁבְתְךָ בְּבֵיתְךָ לְמַלֵּל בְּהוֹן בְּמַתְכְךָ וּבְלִכְתְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְמִתְכְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְקוּמְךָ וּבְמִשְׁכְּבְךָ וּבְמִקְוֶמְךָ:	19
20	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;	וּכְתַבְתֶּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וְכַתְּבֵנּוּ עַל מְזוּזֵי וְחֻקְבֵּנּוּ בְּסִפֵּי בֵיתְךָ וּבַתְּרָעָד:	20
21	that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.	לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבְתֵיכֶם לָתֶת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: שְׁמִיָּא עַל אֶרֶא: (בספרי תימן הארץ: בצד"י גדולה) (ס)	21
22	For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,	כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָה־בּוֹ: אֲרִי אִם מִשְׁר תִּשְׁרוּן יֵת כָּל תִּפְסִידֶתָא הָדָא דְאֵנָּה מִפְּסִיד יִתְכּוֹן לְמַעַבְדָּה לְמַרְחֵם יֵת יֵי אֱלֹהִיכֹן לְמַהֵךְ בְּכָל אוֹרְחָן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהֵי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָה:	22
23	then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.	וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם: וְיִתְרִיךָ יֵי יֵת כָּל עַמִּיָּא הָאֵלִין מִן קְדָמִיכֹן וְיִתְרִתוּן עַמִּינִן רַבְרָבִין וְתַשִּׁיפִין מִנְּכֹן:	23

(19) לדבר בם. משעה שהבן יודע לדבר למדו תורה לזו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אציו מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר צם וגו':

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לזאת להם. למת לכם אין כתיב כאן, אלא למת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרו. אזכרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואמה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו:

(23) והוריש די. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא שיראל גבורים, מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

24	Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.	כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהָר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:	24
25	There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.	לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פָּחַדְכֶם וּמֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פָּנָי כָּל־הָאֲרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכּוּ בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)	ק"ה
The Haftarah is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 168.			
26	Behold, I set before you this day a blessing and a curse:	רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:	ראה
27	the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;	אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם:	27
28	and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.	וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרַי אֲלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם: (ס)	28

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה כשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך העשן (ספרינז): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון צעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דצר, ק"ת אימתי ששלת לקניך וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות צהר גרזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עזודת אלילים, הרי הוא קר מכל הדרך שנשטוו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעזודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרינז):

29	And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.	וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָהָר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הָהָר עִיבָל:	29
30	Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?	הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמִּזְרָח מִן-הַגִּלְגָּל אֲצֵל אֱלוֹנֵי מֹרֶה:	30
31	For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.	כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבָא לְרִשְׁתָּהּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:	31
32	And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.	וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:	32
XII	These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.	אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתָּה חַיִּים עַל-הָאֲדָמָה:	XII

(29) ונתתה את הברכה. כמרגמו, ית מצריכא, את המצריכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו בצריכה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שצפרשה אמרו תחלה בלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לזד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צד שופר הפוף, ודרך בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שם, שנאמר עד מקום שָׁכַם עד אֵלוֹן מֹרֶה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותישרו את הארץ:

<p>Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.</p>	<p>אֲבָדָה תֵּאַבְדּוּן יֵת כָּל אֶתְרֵיָא דְּפִלְחוּ תַמָּן עִמְמֵיָא דְּאֵתוֹן יִרְתִּין יִתְהוֹן יֵת טְעוּתְהוֹן עַל טוֹרֵיָא רְמֵיָא וְעַל רְמֵתָא וְתַחוֹת כָּל אֵילָן עֲבוּף:</p>	<p>אֲבָד תֵּאַבְדּוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתֶּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְבֵּים וְעַל־הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן:</p>
<p>And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְתִתְרַעֲוֹן יֵת אֵיגוּרֵיהוֹן וְתִתְבָּרֶוּן יֵת קִמְתְּהוֹן וְאֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְדֹּן בְּנוּרָא וְצִלְמֵי טְעוּתְהוֹן תִּקְצְצוּן וְתִבְדּוּן יֵת שׁוֹמְהוֹן מִן אֶתְרָא הַהוּא:</p>	<p>וְנִצַּצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבְרַתֶּם אֶת־מַצֵּבֹתֶם וְאֲשִׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שֵׁמֶם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>Ye shall not do so unto the LORD your God.</p> <p>But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קֳדָם יי אֱלֹהֵכֹן:</p> <p>אֱלֹהִין לֹא־תִרְעִי יי אֱלֹהֵכֹן מִכָּל שְׁבָטֵיכֹן לֹא־שִׂרְאָה שְׁכִינְתִּיהָ תַמָּן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִתְבָּעוּן וְתִיתוֹן לְתַמָּן:</p>	<p>לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p> <p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבָטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכֹּן תִּדְרָשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתוֹן לְתַמָּן עֹלוֹתֵיכֹן וְנִכְסֹת קוֹדְשֵׁיכֹן וְיֵת מַעֲשְׂרֵיכֹן וְיֵת אִפְרָשִׁית יִדְכוּן וְנִדְרֵיכֹן וְנִדְבָתֵיכֹן וּבְכוּרֵי תוֹרֵיכֹן וְעֹגְבוֹן:</p>	<p>וְתִבְאֵתֶם שָׁמָּה עֲלֵיתִיכֶם וּזְבַחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיתִיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וּצְאֻנְכֶם:</p>

(2) אבד תאבדון. אצד, ואח"כ תאצדון, מכאן לעוקר עבודת גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאצדון מהם, אם אלהיהם אשר על ההרים:

(3) מזיבח. של אֲזִינֵי הַרְצֵה: מִזְבֵּחַ. שֶׁל אֶחָד, וְהִיא צִימוּם שְׁנוּיָה בַּמִּשְׁנָה (שם מו:), אֲשֶׁר שִׁחְטָהּ מִתְחִלָּה לְצִימוֹם: אֲשֶׁר־הָ. אֵילָן הַנֶּעֱצָד (שם מח:): וְאִבְדָּתָם אֶת שְׁמֵם. לִכְנוּת לֹהֵם עַם לִגְמִי, בֵּית גְּלִילָא קוֹרִין לֵה בֵּית כְּרִיא, עֵין כָּל עֵין קוֹץ (שם מו:):

(4) לא תעשון כן. ואהרה למוחק את השם ולנוטץ אבן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נוטצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עוונותיכם למקדש אבותיכם שיחרצ (ספרי א):

(5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי ב):

(6) זבחיכם. למיס של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפניס מן החומה: תרומת ידכם. אלו הצבורים, שנאמר צהם ולקח הפקן הטנא מידך (לקמן כו, ד): ובכרת בקרכם. לתחס לכהן ויקריצוס שם:

7	וְאָכְלֶתֶם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה וְאֵלֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם כְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:	וְאָכְלֶתֶם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה וְאֵלֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם כְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:
8	לֹא תַעֲשֶׂוּן כְּכָל־אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי־יִשְׁרָאֵל בְּעֵינָיו:	לֹא תַעֲשֶׂוּן כְּכָל־אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי־יִשְׁרָאֵל בְּעֵינָיו:
9	כִּי לֹא־בָאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:	כִּי לֹא־בָאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10	וְעַבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִפְּלִי אִיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָח:	וְעַבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִפְּלִי אִיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָח:
11	וַיְהִי אַתְּמָה דִּיתַרְעִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכָל־מִבְחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרֹו לַיהוָה:	וַיְהִי אַתְּמָה דִּיתַרְעִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדְכֶם וְכָל־מִבְחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרֹו לַיהוָה:

(7) אשר ברכך ה'. לפי הזכרה קצת (ספרי סד):
(8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסד למעלה על כי אחס עוזרים את הירדן וגו', כשתעברו את הירדן, מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כבש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסם ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (זחיס קיז):
(9) כי לא באתם. כל אותם י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:
(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלקוה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כבש וחלוק ומנוחה הגוים אשר הגיחם לנפשותם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:
(11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצמירה בירושלים, וכן הוא אומר בדוד, ויהי כי יבש המלך צביתו וה' הניח לו מפיצי מלך אציו, ויאמר המלך אל יתן הגזירא ראה לא אנוכי יושב צבית ארזים ופרון הקלעים ישב צמור הקרע (שמואל ב' ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר בין זו לזו, משחרצה שילה ובאו לנוז ומרצה נז ובאו לגצוען, היו הצמות מותרות, עד שבאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיביאו

12	And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.	וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְבָנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:	12
13	Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	13
14	but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.	כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבִטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶיךָ:	14
15	Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.	רַק בְּכָל-אַוֹת נֶפֶשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּבְרֶפֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:	15
16	Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.	רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנוּ כַּמַּיִם:	16
17	Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;	לֹא-תֹאכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מִעֵשֶׂר דִּגְנֶךָ וּתְרִשָּׁתְךָ וּצְהֶרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וּצְאֲנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּר וְנִדְבָתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶיךָ:	17

מן המוצח:

(13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אצל אתה מקריב ע"פ נביא, כגון אליהו בהר הכרמל:

(14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מכל שבטיכם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִלְרֹנֶה היבוס, גזה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:

(15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צבצר תאווה, להמירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי יקריב ה' לְלֵהֶיךָ אֶת גִּזְלֶךָ וגו' וְאֶמְרָם אֶלֶה צֶשֶׁר וגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גזילה וקלף, אלא אכילה על ידי זביחה (בכורות טו:). הטמא והטהור. לפי שצאו מכם קדשים שנאמר צהם וְהַצֶּשֶׁר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכַל (ויקרא ז, יט), הוטרף להחריב צו שטמא וטהור אוכלין בקצרה אחת (יבמות עג:). כצבי וכאיל. שאין קרבן צה מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:

(16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזח, לא תאכלנו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

18	<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>כִּי אִם־לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	18
19	<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־חִלּוֹי כָּל־יְמֶיךָ עַל־אֲדָמְתְּךָ: (ס)</p>	19
20	<p>When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וַאֲמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי־תִאֱוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:</p>	יא
21	<p>If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי־יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וּזְבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:</p>	21
22	<p>Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.</p>	<p>אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵילָן כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:</p>	22

(17) לא תוכל. צא הכחז ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיולא צו, ואת ה'צוסי יושבי ירושלים לא יכלו צני יהודה להורישם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יצוסי הם היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יצום, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר פי אס הסיקף העורים והפסחים (שמואל"ב ה, ו), כלמים שכחזו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזוהרה לכהנים: ותרומת ירך. אלו הצבורים:

(18) לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:

(19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אצל צגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל:

(20) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאזהר אדם לאכול זש, אלא מתוך רחצת ידים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגו'. אצל צמדצר נאסר להם זש חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריזה שלמים:

(21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):

(22) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מוזהר לאכלן צטירה, אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר, תלמוד

23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:	לְחֹד תִּקַּף בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל דְּמָא אַרִי דְּמָא הוּא נִפְשָׁא וְלֹא תִיכּוּל נִפְשָׁא עִם בָּשָׂרָא:
24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:	לֹא תִיכְלֶנִּיהָ עַל אֲרֶעָא תִישְׁדְּנִיהָ כְּמִיָּא:
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:	לֹא תִיכְלֶנִּיהָ בְּדִיל דִּיֵּיטֵב לָךְ וּלְבִנְךָ בְּתֵרָךְ אַרִי תַעֲבִיד דְּכָשֵׁר קָדָם יי:
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	רַק קֳדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:	לְחֹד קוּדְשְׁךָ דִּיהוֹן לָךְ וּנְדָרְךָ תִּטּוּל וְתִיתִי לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יי:
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	וְעָשִׂיתָ עֲלֵיתֶךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדֹם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:	וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶךָ בָּשָׂרָא וְדָמָא עַל מִדְבַּחָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְדֹם נִכְסֶת קוּדְשְׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךְ עַל מִדְבַּחָא דִּי אֱלֹהֶךָ וּבָשָׂרָא תִיכּוּל:
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	שָׂר וְתִקְבִּיל יֵת כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין דְּאֵנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ בְּדִיל דִּיֵּיטֵב לָךְ וּלְבִנְךָ בְּתֵרָךְ עַד עֲלָמָא אַרִי תַעֲבִיד דְּתַקִּין וְדְכָשֵׁר קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:

לומר אך:

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך בצוהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ.):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם המתמצית:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג.):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לבית הבחירה:

(27) ועשית עלתיך. אם עלויות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עו) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריצו (בכורות יד.):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי נעים פי תִּשְׁמְרֶם בְּצִטְנְךָ (משלי כב, יח), ואם שָׁנִיתָ, אפשר ששמעו ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא חציבה

29	When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossessest them, and dwellest in their land;	כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּתָ בְּאַרְצָם:	שלישי
30	take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'	אִם־תִּמְרָ לֵךְ דְּלִמָּא תִּתְּקִיל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קְדָמְךָ וְדִלְמָא תִּתְּבַע לְשַׁעֲוֹתָהוֹן לְמִימַר אֵיכָדִין פְּלַחִין עַמֻּמַּי הָאֵלִין יְתַּעֲוֹתָהוֹן וְאֶעֱבִיד כֵּן אִף אֲנִי:	30 השֹׁמֵר לֵךְ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאמֹר הֵיכֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:
31	Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.	לֹא תַעֲבִיד כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמִרְחָק קָדָם יְיָ דְּשִׁנֵּי עֲבָדִין לְשַׁעֲוֹתָהוֹן אֲרִי אִף יְתַּבְּנִיחוֹן וְיָתַ בְּנֵתָהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְשַׁעֲוֹתָהוֹן:	31 לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם־אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:
XIII	All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.	יְתַּכֵּן כָּל פְּתֻמָּא דְּאֲנָא מִפְּקִיד מִצְוָה אֲתַכֶּם אֲתוּ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (ב)	XIII אֶת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם אֲתוּ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (ב)
2	If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,	כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֶם חֹלֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:	יא* כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֶם חֹלֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:

עליך מזה קלה כמורה חמורה (ספרי שם): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם: (30) פן תנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, ואך בַּפֶּסֶס דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן נִקְשָׁא נִשְׁאָה לְכָל אִשָּׁר לֹו (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושאים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שמראה שאמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אמה לא תעשה כן, שלא יבואו אחריים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים, אלא על זבח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְּטִי לֵה' לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה, בלא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה דבדב אחר, כגון פוער לפעור וזורק אצן למרקולים, זו היא עבודתה וחייה, אבל זבח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרצות את אבותיהם ואמותיהם. א"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכפתו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסף עליו. חמשה טופפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעִשָּׂאָה לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרָב קָל הַגָּזָה וגו' (שם

3 and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';

4 thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.

5 After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.

6 And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

7 If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;

וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר-
דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרֵי
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-
יָדַעְתֶּם וְנִעְבַּדְם׃

לֹא תִשְׁמָע אֶל-דִּבְרֵי הַנָּבִיא
הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא כִּי מִנְסֶה יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם
אֲתֶכֶם לַדַּעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהֵבִים
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם׃

אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ
וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו
תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹל תִּשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ
תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן׃
וְלִדְחֹלְתִּיה תִּתְקַרְבוּן׃

וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלוֹם
הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר-סָרָה עָלֶי-
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶד מִבֵּית
עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן-הַיָּדָד
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לַלָּכֶת
בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרַע מִקִּרְבְּךָ׃ (ס)

כִּי יִסְתִּיךְ אַחִיךָ בֶּן-אִמֶּךָ אוֹ-
בֶּן־בָּתְּרֶךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ
אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כִּנְפֶשְׁךָ בִּסְתֵר
לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ
וְאַבְתִּיךָ׃

(לט): או מופת. צורך, דכתיב אס על יהיה על הגזה לצדה ועל כל הקרץ חרץ) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה
נותן לו הקצ"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אחסם:
(5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו:
ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו ששעה הקצ"ה (סוטה יד):
(6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא צויתיו לדבר כן, דיטטודר"א צלע": והפדך מבית עבדים.
אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו (ספרי פו):

8	of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחֵקִים מִמֶּךָּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:	מִטְעוֹת עַמֻּמִּי דְּבַסְחָרְנִיכֹן דְּקָרִיבִין לָךְ אוֹ דְּרַחֲקִין מִנֶּךָּ מִסִּפֵּי אֶרֶץ אֶרֶץ וְעַד סִיפֵי אֶרֶץ:
9	thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא תֵאָבֵד לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:	לֹא תִיבִי לֵיהּ וְלֹא תִקְבִּיל מִנִּיהּ וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלֹהִי וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי עָלֹהִי:
10	but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרָנָה:	אֲרִי מִקְטֵל תִּקְטְלֶנִּיהּ יָדְךָ תִּהְיֶה בִּיהּ בְּקֶדְמִיתָא לְמִקְטְלֶיהּ וְיָדָא דְּכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:
11	And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיָחְךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	וְתִרְגְּמֶנִּיהּ בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמוּת אֲרִי בְּעָא לְאַטְעִייתְךָ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאַפְקָךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא:
12	And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)	וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּדְחִלוּ וְלֹא יִסְפּוּ לַמַּעֲבֹד כַּפְתִּגְמָא בִּישָׁא הָרִין בִּינֶךָ:
13	If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	כִּי־תִשְׁמָע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ שָׁם לְאִמּוֹר:	אֲרִי תִשְׁמַע בְּחָדָא מִן קִרְנֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִתְבַּ תִּמְן לְמִימֹר:

(7) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר וְהָיָה כִּי יִסְתָּךְ (שמואל"א כו, יט), אמר"ל צלע"ל שמיאז לעשות כן: אחיך. מאב: או בן אמך. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקהך, אפקייט"ל צלע"ל וכן ומסיק ה'רמב"ם (יחזקאל מג, יד), מיסוד התקוע בארץ: אשר כנפשו. זה אבין, פירש לך הכתוב את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דבר הכתוב זהוה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן הוא אומר, בְּסֵתֶךָ יִסְתָּךְ וְלֹא יִשְׁתָּךְ (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבין של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תאהבנו לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְהָיָה לְרַעַף קְמוֹץ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. זהחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֹז עֲצָז עֲמֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעוז: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תשמד על דם רַעַף (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, איך רשאי לשמוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאל מצ"ד זכאי החזירה לחובה) יאל מצ"ד חייב, אל תחזירה לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מנה ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

14	<p>'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';</p>	<p>יִצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל מִקֶּרְבָּךְ וַיִּדְיָחוּ אֶת-יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבָדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם:</p>	14
15	<p>then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;</p>	<p>וְדַרְשֶׁתָּ וְחִקְרָתָּ וּשְׁאֵלָתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקֶרְבְּךָ:</p>	15
16	<p>thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>הִכָּה תִּכָּה אֶת-יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי-חֶרֶב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ לְפִי-חֶרֶב:</p>	16
17	<p>And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל-תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>	17
18	<p>And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא-יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן-הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרֹן אַפּוֹ וְנָתַן-לְךָ רַחֲמִים וּרְחֻמִּים וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַע לְאַבְרָהָם:</p>	18
19	<p>when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּךְ בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>	19

- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נחנה לדירה (ספרי צג): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יצאו וגו':
- (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספרי נג): אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שצטקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המניין וממנו למדו צדיקות, וצמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד צמקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שזה, ליתן האמור של זה צזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם צמיתה הכמזנה צזה, המיתם צאחרת (צבא מציעא לא):
- (17) לה' אלהיך. לשמו וצבילו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבדות אלילים צעולס, חרון אף צעולס:

XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׂמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	רביעי יב
2	For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לּוֹ לְעָם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	2
3	Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֹאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה:	3
4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat,	זֵאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עִזִּים:	4
5	the hart, and the gazelle, and the roebeek, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	אֵיל וְצִבִּי וְיַחְמוֹר וְאִקְוֹ וְדִישָׁן וְתֹאזֹ וְזֶמֶר:	5
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעֵי פְּרִסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרִסֵּי הַפְּרִסָּה הַשֹּׁסְעָה אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת- הָאֲרִנְבֵּת וְאֶת-הַשָּׁפָן כִּי-מַעֲלָה גֵּרָה תֹמֶה וּפְרִסָּה לֹא הִפְרִיסוּ טִמְאִים הֵם לָכֶם:	7

- (1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צצשרכס על מת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, וצמקוס אחר הוא אומר, לא יקרחו קרקסא צלאשס (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כצין העינים:
- (2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן חזר ה':
- (3) כל תועבה. כל שמעצתי לך, כגון קרס און צכור כדי לשוטטו צמדינה, הרי דצר שמעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, צשל צצר צחלצ הרי דצר שמעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):
- (4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צהמה (שס עא), ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטוהרה, צצכל מקוס פורט את המועט (שס סג):
- (5) ואקו. ממורגס יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ותאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:
- (6) מפרסת. סדוקה כתרמומו: פרסה. פלאנצ"ה: ושסעת. חלוקה צשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שגמלא צבהמה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל ניתר צשטיטת אמו:
- (7) השסועה. צריה היא שיש לה שני צצין ושני שדראות (נדה כד), אמרו רבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה,

8	and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.	וְאֶת־תְּחִזִּיר כִּי־מַפְלִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גִלָּה טֶמֶא הוּא לָכֶם מִבְשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ: (ס)	וְיֵת חִזִּירָא אֲרִי סְדִיק פֶּרֶסָתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסָּאב הוּא לְכוֹן מִבְשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וּבְנִבְלַתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:
9	These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;	אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ:	יֵת דִּין תִּיכְלוֹן מִכָּל דְּבַמַּיָא כָּל דְּלִיה צִיצִין וְסִלְפִין תִּיכְלוּן:
10	and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.	וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טֶמֶא הוּא לָכֶם: (ס)	וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְסִלְפִין לֹא תִיכְלוֹן מִסָּאב הוּא לְכוֹן:
11	Of all clean birds ye may eat.	כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוֹן:	
12	But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the ospray;	וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעֲזִינָה:	וְדִין דְּלֹא תִיכְלוֹן מִנְהוֹן נֶשֶׁרָא וְעֵר וְעִזָּא:
13	and the glade, and the falcon, and the kite after its kinds;	וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ:	וּבֵת כְּנָפָא וְטַרְפִּיתָא וְדִיָּתָא לְזִנָּה:
14	and every raven after its kinds;	וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינוֹ: וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנָּה:	
15	and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;	וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשְּׁחַף וְאֶת־הַבֶּן לְמִינָהּ:	וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שַׁחֲפָא וְנֶצֶא לְזִנָּה:
16	the little owl, and the great owl, and the horned owl;	אֶת־הַכּוֹס וְהַתְּנַשְּׁמַת: וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹף וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוֹתָא:	
17	and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;	וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֵי: וְקָתָא וִירְקִיָּקָא וְשְׁלִינּוֹנָא:	

ובעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צ"כ:

(8) ובנבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר לומר אל הפהקים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז:):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להחיר משולחת שצמורה (קידושין נז:):

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והראה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להחיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג:):

(16) התנשמת. קלצ"א שורייץ:

18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחֹרִיתָא וְאִבּוֹ לְזִנָּה וְנֹגֵר וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֹטְלָף: טוֹרָא וְעֹטְלִיפָא:	18
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ: וְכָל־רֶחֶשׂא דְעוֹפָא מְקַאב הוּא לָכּוֹן לֹא יִתְאָכְלוּ:	19
20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the a kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרִי כִי עִם קְדוּשָׁה אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֶשֶׂרָא תַעֲשֶׂר יֵת כָּל עֲלִלַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי 22
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֶשֶׂר דִּגְנֶךָ תִירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכּוּרֵת בְּקִרְךָ וְצִאֲנֶךָ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרֵעִי לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינִתִּיהָ תָמָן מֵעֶשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנֶךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמִדַּחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמֵי־א:	23

(17) שלך. השולה דגים מן הים (שם):

(18) דוכיפת. הוא חרנגול הצר, וזלע"ז הרופ"א, וכרצלמו כפולה:

(19) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:

(20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, כל ליתן עשה על לא תעשה, וכן צהמה אותה תאכלו ולא צהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צעשה ולא תעשה:

(21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לך. קדש את עצמך במותר לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור, אל תתירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):

(22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אלל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, אל תגרמו לי לנצל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצדעל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):

(23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מֵאֵת צְנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

24	And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;	וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל־אֲשֶׁר־תִּשְׁאָל נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֶּׁכָּר וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתְךָ וְהָלֹוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)	24
25	then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.	וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל־אֲשֶׁר־תִּשְׁאָל נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֶּׁכָּר וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתְךָ וְהָלֹוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)	25
26	And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.	וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכָל־אֲשֶׁר־תִּשְׁאָל נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֶּׁכָּר וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתְךָ וְהָלֹוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)	26
27	And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.	וְהָלֹוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)	27
28	At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.	מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׂנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: (ס)	28
29	And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.	וּבָא הָלֹוִי כִּי אֵין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)	29

(24) כי יברכך. שמה המצוה מרובה לשאת: (26) בכל אשר תאוו נפשך. כלל: בבקר ובצאן ובין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדוד הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירונין כו): (27) והלוי וגו' לא תעזבו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. ילאו לקט שמה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך כהן כמון, ואינו חייבין צמעשר: (28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית בשלישית: (29) ובא הלוי. יטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אמה צירושלים כדרך שנוקטת לאכול מעשר שני של שמי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואמה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך זה ה'ק'ש מן הצית (דברים כו, יג),

XV	At the end of every seven years thou shalt make a release.	מסוף שבע שנים תעביר שמיטתא:	מקץ שבע שנים תעשה שמיטה:	שמי
2	And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD'S release hath been proclaimed.	וזו דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כיקרא שמיטה ליהנה:	ודין פתגם שמיטתא די שמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמיטתא קדם יי:	2
3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך:	מן פר עממין תתבע ודיהי לך עם אחיך תשמיט ידך:	3
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברכך יי הנה בארץ אשר יהנה אליה נתן לך נחלה לרשתה:	לחוד ארי לא יהי בך מסכניא ארי ברכא יברכך יי בארעא דיי אליה יהיב לך אחסנא למירתה:	4
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	רק אם שמוע תשמע בקול יהנה אליה לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:	לחוד אם קבלא תקביל למימרא דיי אליה למשר למעבד ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין:	5
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	כיהנה אליה ברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו:	ארי יי אליה ברכך כמא דמליל לך ותוויף לעממין סגיאין ואת לא תוויף ותשלוט בעממין סגיאין ובה לא ישלטון:	6

כמו שמפורש בפי תכלה לעשר (שם יז):

- (1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:
- (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:
- (3) את הנכרי תגש. זו מצוה עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא בכס, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום אציונים בכס: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאז לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרצה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צרוף חסד צעיר (לקמן כח, ג). והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלוית, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שחאה ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואחיה לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

<p>7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;</p>	<p>אָרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחֶיךָ בְּחֶדְא מִקְרָנְךָ בְּאַרְעֶךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֲסִיף יָת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפּוּץ יָת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ מִסְכִּינָא:</p>	<p>כִּי־יְהִיֶּה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אֶחָיִךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאָּמֵץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאֶחָיִךְ הָאֲבִיוֹן:</p>
<p>8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.</p>	<p>אָרִי מִפֶּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לֵיהּ וְאוּזָפֹא תוּזַפְנִיה כְּמִסַּת חוֹסְרִינִיה דְּחִסִּיר לֵיהּ:</p>	<p>כִּי־פֶתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:</p>
<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהִי פִתְגָם עִם לְבָבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׁבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא וְתִבָּאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יְיָ וְיִהְיִי בְּךָ חֹבָא:</p>	<p>הִשָּׁמֶר לָךְ פְּרִי־יְהוָה דְּבָר עִם־ לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבִיעִי שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תַתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵי־הָהוּא וְיָהוָה בְּךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מַתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבָּאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמַתְּנֶךָ לֵיהּ אָרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְנֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדְךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:</p>	<p>נָתַתָּן תַּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתַתְּנֶהּ לוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אָרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מִגּוֹ אֶרֶצָא עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמִימַר מִפֶּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לְאַחֶיךָ לְעֵנִיךָ וְלִמְסִכִּינְךָ בְּאַרְעֶךָ:</p>	<p>כִּי לֹא־יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאֶחָיִךְ לְעֵנִיךָ וְלִאֲבִינְךָ בְּאַרְצְךָ: (ס)</p>

(7) כי יהיה בך אביון. התאז מאז קודם: מאחד אחיך. אחיך מאזיך קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופסה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אביון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הריכי משמש צלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלוה: די מחסורו. ואי אמה מנוה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועצד לרוץ לפניו (שס): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אַעֲשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּגִדּוֹ (צראשית צ, יח) שס

(9) וקרא עליך. יכול מנוה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קיז): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממנהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(10) נתון תתן לו. אפילו מאה פעמים: לו. צינו וצינך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה:

(11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מַשִּׁיחֶךָ (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה את, לעני: לעניך. צי"ד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צשני יודי"ן שני עניי:

12	If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.	כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶתִּיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְ�נֵהָ הַשְּׁבִיעִית תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ: וְאִרִי תַפְטְרֶנִּיהָ בַר הַחֹרִין מֵעִמָּךְ:	12
13	And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;	וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: וְאִרִי תַפְטְרֶנִּיהָ בַר הַחֹרִין מֵעִמָּךְ לֹא תַפְטְרֶנִּיהָ רִיקָן:	13
14	thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.	הַעֲנִיֵּק תַעֲנִיֵּק לּוֹ מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ תֹתֵן־לוֹ: אִפְרָשָׁא תַפְרִישׁ לִיהּ מֵעִמָּךְ וּמִאֲדָרְךָ וּמִמַּעַצְרְךָ דְּבִרְכָךָ וְאֱלֹהֶךָ תִּתֵּן לִיהּ:	14
15	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מְצִוֶּה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: וְתִדְכַּר אִרִי עֲבָדָא הָוִיתָא בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם וּפְרָקְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לְךָ יֵת פְּתִילָא הַדִּין יוֹמָא דִּין:	15
16	And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;	וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצָא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לִי עִמָּךְ: וַיְהִי אִרִי יִימַר לְךָ לֹא אֲפֹק מֵעִמָּךְ אִרִי רִיחֻמָּךְ וְלֹאֲנִשׁ בֵּיתְךָ אִרִי טַב לִיהּ עִמָּךְ:	16
17	then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְּאָזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲשֶׂה־כֵּן: וְחָסַב יֵת מַרְצֵעָ וְתִתִּין בְּאֹזְנֶיהָ וּבִדְשָׁא וַיְהִי לְךָ עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם וְאִף לְאִמָּתְךָ תַעֲבִיד כֵּן:	17

(12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגגנצתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עֶבְדְּךָ (שמות כא, ז) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנחמדשו כאן, אחד שכתוב או העבירה אף היא חלָה בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין הָקְמָה נמכרת בגגנצתה, שנאמר בגגנצתו ולא בגגנצתה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יאלו שש שנים קודם שחזיא סימנין, חלָה, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

(14) העניק תעניק. לשון עֶבֶד, בגוצה ובמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרבך ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יאלו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שוה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתית לך מציאות מזכרים וציאות הים, אף אחת הענק ופָּגָה לו:

(17) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר וְשָׁבָתָה אִשׁ אֶל הָאִשָּׁה וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ פָּשָׁבוּ (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של ויבן (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אָמַר יאמר הָעֶבֶד (שמות כא, ה), עבד נרע ואין אָמָה נרעעת:

18	It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.	לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֶמְקָךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׁכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)	18
19	All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.	כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזָּכָר תִּקְדָּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּז בְּכֹר צֹאֲנֶךָ:	שביעי 19
20	Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.	לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה אֹתָהּ וּבֵיתְךָ:	20
21	And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.	וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	21
22	Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.	בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַצִּי וְכַאֵיל:	22
23	Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.	רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: (פ)	23

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עזד עזרי עוזד צין ציוס וצין צלילה, וזה כפלים שזעזודת שכירי יום, ומהו עזודתו צלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו):

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. וצמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אף בכור אֶשֶׁר יִצְכַּר לֵה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמצוה לומר הרי אמה קדוש לזכורה. דבר אחר, א"ל לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"ל לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אמה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט): לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז), אלא שדבר הכמוצ צהווה:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד צעל מוס, שנאמר וּבְשִׁקְסָה יִהְיֶה לְךָ וגו' (צמדבר יח, יח צכורות כח): שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה וּבְכֹרֹת צִקְרָךְ וְאֶנְךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל משערה לחצרתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה חוץ שנתו: שנה בשנה. אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ויליה אחד (שם כז: ספרי קכה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו הימר הוא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיון ואכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

XVI	<p>Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.</p>	<p>שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:</p>	XVI
2	<p>And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם:</p>	2
3	<p>Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.</p>	<p>לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>	3
4	<p>And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>	4

- (1) שמור את חודש האביב. מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו עָזַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר מִמִּצְרַת הַפֶּסַח יָצָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' (במדבר לג, א), אלא לפי שזלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵימֹר וגו' (שמות יב, לא):
- (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֶּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קנט), שאם נמנו על הפסח חזורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזע (פסחים ע.). ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:
- (3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנענו צמזרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶאֱךְ להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מנרים, שכן הוא אומר וַתִּזְכַּר מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום זאתך:
- (4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזהרה למותיר צפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסח מנרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר אֵךְ צִיִּים הָרִאשׁוֹן שֶׁצִּיתוּ שָׂאֹר מִצִּיִּים (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש באיזו זמנה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל חותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ביום הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא:):

<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>5 לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>6 כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהִלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>	<p>7 וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהִלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֹרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>	<p>8 שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֹרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>
<p>9 Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.</p>	<p>שִׁבְעָה שָׁבָעַת שְׁבוּעֵין תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירִיּוֹת מִגֹּלָא בַּחֲדָד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָה שְׁבוּעֵין:</p>	<p>9 שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר-לָךְ מִהַחֲל חֲרָמֶשׁ בַּקֹּמָה תַּחֲל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שְׁבָעוֹת:</p>
<p>10 And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעֲשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, צערז משש שעות ולמעלה זצחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד לאתך אתה שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לצית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לזקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וצמקום אחר הוא אומר שצעת ימים (שמות יב, טו), שצעה מן היסן ושעה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בצציעי שאינה חוצה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי צציעי צכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה צו חוצה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה צציעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קצעו חוצה, שנאמר צַעֲרָצַ פֶּאֶרְכֵּי מֵעַתָּה (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזור עצמן מן המלאכה. דבר אחר, קניפיא של מאכל ומשחה, לשון נַעֲרָה גֵּא אֶתְךָ (שופטים יג, טו):

(9) מהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ידך. די נדנת ידך, הכלל לפי הצרכה, הצא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:

- 11 And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.
- 12 And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.
- 13 Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.
- 14 And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.
- 15 Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.
- 16 Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;
- וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַלּוּלִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיִּתּוּם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:
- וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדָּה הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרָתָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (ב)
- חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפְּךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ:
- וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֹךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַלּוּלִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
- שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגִּל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל־מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶךְ שִׂמְחָה:
- שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוּרְךָ אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחֲגֵי הַמִּצְוֹת וּבַחֲגֵי הַשָּׁבָעוֹת וּבַחֲגֵי הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקִים:
- תָּלַת זְמָנִים בַּשָּׁנָה יִתְחַזֵּן כָּל־זָכוּרְךָ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי בַּחֲגֵי דְפִטְרִיא וּבַחֲגֵי דְשַׁבּוּעִיא וּבַחֲגֵי דְמִטְלִיא וְלֹא יִתְחַזֵּן קֹדֶם יְיָ רִיקָנִין:

- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בן ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שחשמוור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. צומן האסיף שאתה מכניס לצית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יב):
- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון נווי אלא לשון הצטפה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרצות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

17	every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.	אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה גָּבַר כְּמַתְּנַת יְדֵיהֶם כְּבִרְכַּתָּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס) דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּיתֵב לָךְ:	קכ"ו
<i>The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 171. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftara even on Erev Rosh Hodesh.</i>			
18	Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.	שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ דִּינִי וּפִדְיוֹנִי תִּתֵּן לָךְ בְּכָל בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה קָרָן לָךְ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְיִדְּיוּנֶנּוּ יְתַּעֲמָא דִּין וְשִׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק: דְּקָשׁוּט:	שופטים יד
19	Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.	לֹא-תִטָּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶל עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם: לֹא תִצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוּדַע אִפִּין וְלֹא תִקְבִּיל שׁוּחַדָּא אַרִי שׁוּחַדָּא מַעֲוֵר עֵינֵי חֲכָמִין וּמְקַלְקִיל פְּתֻמִּין תִּרְיִצִין:	19
20	Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.	צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדָּף לְמַעַן תַּחְיֶה קוֹשֵׁטָא קוֹשֵׁטָא תִרְדּוּף בְּדִיל וַיִּרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) דִּיתֵב לָךְ:	20
21	Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.	לֹא-תִטַּע לָךְ אֲשֵׁרָה כָּל-עֵץ אֲצֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָךְ: לֹא תִצְוֵב לָךְ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסֹטֵר מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד לָךְ:	לוי
22	Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.	וְלֹא-תִקֵּם לָךְ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא תִקֵּם לָךְ קָמָא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ:	22

(16) ולא יראה את פני ד' ריקם. אלא הצא עולות ראייה ושלמי חגיגה:
 (17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יצא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):
 (18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלכותו, שמכין וכופתין
 במקל וצרנועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסד על חתן
 לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט
 ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ודאיקים לשפטו צדק:
 (19) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד
 עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חבירו, מסתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפט צדק (ספרי
 קמד): כי השחד יעור. משקל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו להפך זכותו (כתובות קה): דברי
 צדיקים. דברים המזדקקים, משפטי אמת:
 (20) צדק צדק תרדף. הלך אחר צדק דין יפה (ספרי קמד סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין
 הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן (שם):
 (21) לא תטע לך אשירה. למיבז עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עבדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך
 אשירה כל עץ אצל מזבח ד' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית זהר הבית:

XVII	Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.	לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִי בּוֹ מוֹם כָּל דְּבַר רָע כִּי תִזְעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס)	XVII
2	If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,	כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יִתֶּנָּה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:	2
3	and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;	וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:	3
4	and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;	וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וּשְׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הַיֹּשֵׁב וְהַנֶּה אִמָּתְךָ נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:	4
5	then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.	וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:	5
6	At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.	עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמֵּת לֹא יוּמָת עַל־פִּי עֵד אֶחָד:	6

(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מנצח אבנים ומנצח אדמה זה לעשות, ואת זו שוא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו צימי האצות, עכשיו שגאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודת אלילים:

(1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל צדקשים ע"י דבור רע (ספרי קמו). ועוד נדרשו בו שאר דרשות צשחיתת קדשים (זבחים לו:):

(2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:

(3) אשר לא צויתו. לעבדם (מגילה ט:):

(4) נכון. מכון העדות:

(5) והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך, לקרע בית דיין, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שגדו בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגומו לקריוף:

7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11

ישראל

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הכדלה ופרישה, שהדבר נכדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנז): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבוב. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהיר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שינאו משצט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אחת צריך לשמוע לו (ספרי קנז), אין לך אלא שופט שצמיך (ר"ה כה):

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנז), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:

12	<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּדִלּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע אֶל-הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֵת שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹו אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	12
13	<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל-הָעָם יִשְׁמְעוּ וַיֵּרָאוּ וְלֹא יִזְדָּוּ עוֹד: (ס)</p>	13
14	<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:</p>	שני טו
15	<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבִּי אֶחָיִךְ תָּשִׂים עָלֶיךָ לֹא תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֶחָיִךְ הוּא:</p>	15
16	<p>Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>רֶק לֹא-יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִינָה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַהוּא עוֹד:</p>	16
17	<p>Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מְאֹד:</p>	17

(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל (סנהדרין פט).
(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכזתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה, וסעלה וסעלה מקרנה ממלכתי כשש מאות כסף וסוסים צממשים ומאקה (מלכים א', כט סנהדרין כא):
(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספה לך פהנה ופהנה (שמואל ב' יז, ט). וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שס):

<p>18 And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לּוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>	<p>18 וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לּוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>
<p>19 And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֶה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַנִּזְּתָה וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:</p>	<p>19 וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאֶה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַנִּזְּתָה וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:</p>
<p>20 that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִרָם לִבּוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>20 בְּדִיל דְּלֹא יִרָם לִבּוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>XVIII The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים לְיוֹאֵל כָּל־שִׁבְט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ:</p>	<p>שלישי לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שִׁבְט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ:</p>

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שמי ספרי תורות, אחת שהיא

מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין ס), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסר משנה לשון שגון ודבור:

(19) דברי התורה. כמשמעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תחל עד צאי אלך (שמואל א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שבעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקבל לא שמתק וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, ששציל מצוה קלה של נביא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

(1) כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין: חלק. צביה: ונחלה. צאריך: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגזול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. זו נחלת שאר. בקרב אחיו, זו נחלת (גירסת הרמב"ן: שבעה) חמשה, ואינו יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוחן ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש פירוש מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שבעים ונחלת שבעה שבעים, ומתוך ששמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבעים בצדד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לצד ושבעה לצד:

2	And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.	וְנָחֳלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו יִהְיֶה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָּוֹ: (ס)	2
3	And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.	וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׁה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַקֶּבֶה:	3
4	The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.	רֵאשִׁית דְּגַנְךָ תִּירְשָׁנָה וְיִצְהָרְךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֵּן־לָּוֹ: רֵישׁ עֲבוֹרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וְרֵישׁ גִּזְתְּךָ עֲנָךְ תִּתֵּן לֵיהִ:	4
5	For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.	כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)	5
6	And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;	וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאֶתֶד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:	רביעי
7	then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.	וְשֵׁרֶת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:	7

(2) כאשר דבר לו. צֹאנֶכָם לֹא תִנָּחַל גו' לְנִי קִלְקֶךָ (צמדדבר יח, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלדוין: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר וַיִּקַּח לֶמַח צִידוֹ (צמדדבר כה, ו). לחיים, תחת תפלה, שנאמר וַיַּעֲמֵד פִּינָקְס וַיַּפְלֵל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת הַאֲשָׁה אֶל קֶבֶה (צמדדבר כה, ח חולין קלד:):

(4) ראשית דגנך. זו תרומה, ולא פירש זה שיעור, אֲבָל רְבוּתוֹ נִתְּנוּ זֶה שִׁיעוֹר (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, צינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וַיִּשְׁשִׁיָּקֶם הָאִיָּקָה מִחֶמֶר הַשָּׁעֲרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האִיָּפָה חֲזִי סָאָה, כשאתה נותן חֲזִי סָאָה לְכוֹר הִרִי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך ככל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז:): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְקָמַשׁ לָאֵן עֲשׂוּיֹת (שמואל"א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

(5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:

(6) וכי יבא הלוי. יכול צנן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יצאו לויים שאין ראויין לשרת (ספרי קסח): ובא בכל אות נפש וגו' ושרת. למד על הכהן, שצא ומקריב קרבנות נדבתו או חוצתו ואפילו צמסמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הצאים לרגל, שמקריבין צמסמר ועוזדין בקרבנות הצאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:

8	They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses. .	חֶלֶק כַּחֲלֵק יֹאכְלוּ לְבָד מִמֶּנּוּ עַל־הָאָבוֹת: (ס) חֶלֶק כַּחֲלֵק יִיכָלוּ בָר מִמִּשְׁכָּתָא דִּיתָה שְׁבֵתָא דְכִין אֲתִקְנִי אֲבֵהָתָא:	8
9	When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.	כִּי אֲתָה בָא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: אֲרִי אֲתָה עָלִיל לְאֶרֶעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תִלְמַד לַמַּעֲבָד פְּתוּעֵבֹת עַמִּיָּא הָאֲנִין:	9
10	There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,	לֹא־יִמָּצֵא בָךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכְשֵׁף: לֹא יִשְׁתַּכַּח בָּךְ מַעֲבִיר בְּרִיָּה וּבִתּוֹ בְּנוֹרָא קֶסֶם קְסָמִין מְעִינִין וּמְנַחִישׁ וְחֶרֶשׁ:	10
11	or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.	וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִידְעָנִי וְדָרֵשׁ אֶל־הַמָּתִים: וְרֹטִין רָטִין וְשֹׂאֵל בְּכַדִּין וּבִזְכוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָא:	11
12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבֹת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבִגְלָל תְּתוֹעֲבֹת הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: אֲרִי מִרְחַק קָדָם יִי כָל עֲבִיד אֱלִין וּבְדִיל תוֹעִיבָתָא הָאֱלִין יִי אֱלֹהֶיךָ מִתְרִיד יְתִהוֹן מִן קָדְמָךְ:	12
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:	13

(8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין בעורות ובגשש שיערי חטאות, יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספים שבת ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכרו על האבות, חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אחת שצפוף ואני אטול שבת:

(9) לא תלמד לעשות. אבל אתה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חוק העוזדי כוכבים:

(10) מעביר בנו ובתו באש. היא עצודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד:): קסם קסמים. איזה קוסם, האוחז את מקלו ואומר אס אלך אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יסאל ועקלו יגיד לו (הושע ד, יב): מעוון. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה:): מנחש. פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו (סנהדרין סט:):

(11) וחבר חבר. שמצדק נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעב): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום, ומדבר משקיו ומעלה את המת בצית השחי שלו: וידעוני. מכנים ענש חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר הענש ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגולת:

(12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):

(13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. המהלך עמו במתימות ותנפה לו, ולא מחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצא עליך קבל במתימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:

14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי־וְהַגִּוִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנְנִים וְאֶל־קִסְמִים וְשִׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	חמישי טו*
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:	15
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:	16
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:	17
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְב־אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דִּבְרֵי בִפְּיוֹ וּדְבַר אֱלֹהִים אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה:	18
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בִּשְׁמִי אֲנִכִּי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ:	19
20	But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'	אִךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִזְדֹּר לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמָת הַנָּבִיא הַהוּא:	20

(14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:
(15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחתך, וכן מנציא לנציא:
(20) אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתי לחזירו (סנהדרין פט.). ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כיון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומה. בחנק, שלשה מיתות צדי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחזירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אבל הכובש את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עזרא, מיתתו צדי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

21	And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'	וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה:	21
22	When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.	אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בִשְׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה תִדְּבַר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנָּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)	22
XIX	When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;	כִּי־יִכָּרֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֶרֶצָם וּרְשָׁתָם וַיֵּשְׁבֶתָ בְּעָרֵיהֶם וּבִכְתֻּרֵיהֶם:	XIX
2	thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.	שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:	2
3	Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.	תִּכְּוֶן לְךָ תְּדָרֶךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־ גְּבוּל אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוֹס שָׁמָּה כָּל־ רֹצֵחַ:	3
4	And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;	וְזֶה דְּבַר הַרֹצֵחַ אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:	4

(21) וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא, הִנֵּה קְלִי צִית ה' מוֹשְׁעִים מִצָּלָה עֹשֶׂה מִהָרָה (ירמיה כז, טז), וירמיהו עומד וזווח אֶל הָעַמִּים וְעַל הָאֲדָמָה (שם יט) שלא גלו עַם יְכַנִּיָּה, צָלָה יוֹצֵאוֹ (שם כב) עַם גְּלוּת נִדְקִיָּהוּ:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אוחו. ואם תאמר, זו צמתנבא על העתידות, הרי שבא ואמר עשו כך וכך ומפי הקב"ה אני אומר, כבר נצטוו, שאם בא להדיחך מאחת מכל המצוות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא נדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צממה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממונו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חוצה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

(3) תכין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול. עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

<p>as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וַיֵּעוֹל עִם חֲבֵרִיהַ בְּחֹרֶשׁ לְמַשֵּׁן אֵשֶׁן וַתִּתְמָרְגַּי יָדֶיהָ בְּבִרְזָלָא לְמַקְצִיָּה אֵעָא וַיִּשְׁתַּלֵּף בְּרִזְלָא מִן אֵעָא וַיִּשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיהַ וַיָּמוּת הוּא יַעְרוֹק לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וַיִּתְשִׁיבִים:</p>	<p>וְאִשֶּׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בַּיָּעַר לַחֲטֹב עֵצִים וַנִּדְּחָה יָדוֹ בַּגִּרְזָן לַכֹּתֵת הָעֵץ וַנִּשָּׁל הַבִּרְזָל מִן־הָעֵץ וַיִּמָּצֵא אֶת־רַעְהוּ וַמָּת הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וַחֲיִי:</p>
<p>lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרְי וַיַּחַם לְבִיָּה וַיִּדְּבַקְנִיה אַרְי יִסְגִי אֲוִרְחָא וַיִּקְטֹּלֶיהָ נַפְשָׁא וְלִיָּה לִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרְי לֹא שְׁנִי הוּא לִיָּה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי:</p>	<p>פֶּן־יִרְדּוּף גְּאִיל תְּדָם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי־יִחַם לְכַבּוֹ וְהַשְׁיִיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וַתִּכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלִשּׁוֹם:</p>
<p>Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַשֵּׂד לָךְ לְמִימַר תִּלְת קְרוּיִן תַּפְרִישׁ לָךְ:</p>	<p>עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוֶּה לְאֹמֶר שְׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ:</p>
<p>And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם יַפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחֲוּמֶיךָ כְּמָא דְּקִיָּים לְאַבְרָהָם וַיְתִין לָךְ יֵת כָּל אֶרֶץ דְּמַלְלִיל לְמַתָּן לְאַבְרָהָם:</p>	<p>וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וַנִּתֵּן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְרָהָם:</p>
<p>if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>אַרְי תִּטֵּר יֵת כָּל תַּפְסִידָתָא הָדָא לְמַעֲבָדָה דְּאֲנִי מְפַשֵּׂד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְלִמְהֶיךָ בְּאוּרְחֵן דְּתַקְנִין קְדָמוּהִי כָּל יוֹמָיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תִּלְת קְרוּיִן עַל תִּלְת אֵלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה תְּיוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפָּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דְּמָיִם: (פ)</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפָּךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דְּמָיִם: (פ)</p>

- (5) ונדחה ידו. כשנאל להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ונתמרגי ידו, לשון ונשמה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ, כי שטמו הצקק (שמואל-1,13) ו1) מרגס יונתו מרגוהי פורקא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמת הצרול מקפו, ויש מהם אומרים שישל הצרול לחתיכה מן העץ המתצקע, והיא נתזה והרגה (מכות ז:):
- (6) פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר להכין לך הדרך וערי מקלט רבים:
- (8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:
- (9) ויספת לך עוד שלש. הרי משע, ג' שבעצר הירדן, וג' שצארץ כנען, וג' לעמיד לבא:

11	But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;	וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהָכָהוּ וַיִּקְטֹלֵהוּ נֶפֶשׁ וְנֶמֶת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:	11
12	then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.	וַיִּשְׁלְחוּן סָבִי קִרְיָתָהּ וַיִּדְבְּרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיָּמוּת:	12
13	Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.	לֹא־תַחֲסוּס עֵינֶךָ עָלָיו וּבִעֲרִיתָ דָם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)	13
14	Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.	לֹא תִסֹּג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָן אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶל־הֵיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	ששי
15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וְלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֹטֵא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים יָקוּם דָּבָר:	15
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:	16

(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאתו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תשגב (ויקרא יט, ז), סופו לצא לידי שפירות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכחוב וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:

(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמלאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפי):

(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אחור (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חצירו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חצירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

(15) עד אחד. זה בנה אב, כל עד שבחורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (סוטה ז:): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפה), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אל"ן אין לך בידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכחבו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים וצין הדיונים (שם):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהסר העד הזה מכל העדות הזאת, כיצד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרֵין גּוֹבְרִיָא דִּילָהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִיָא וְדִינָא דִּיהוֹן בְּיוֹמָא הָאֲנוּן:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲנוּ דִינָא יֵאוֹת וְהָא סְחִיד שֶׁקֶרָא סְחִידָא שֶׁקֶרָא אֶסְחִיד בְּאָחוּהִי:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבִדוּן לִיה כְּמָא דְחָשִׁיב לְמַעַבְד לְאָחוּהִי וְתַפְלִי עָבִיד דְּבִיש מִבֵּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כְּדָבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתָּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְמַעַבְד עוֹד כְּפַתְגָמָא בִישָׁא הָדִין בֵּינְךָ:
21	And thine eye shall not pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.	וְלֹא תַחֲסוּס עֵינְךָ נַפֶּשׁ בְּנַפֶּשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: (ס)	וְלֹא תַחוּס עֵינְךָ נַפְשָׁא חֶלֶף נַפְשָׁא עֵינָא חֶלֶף עֵינָא שְׁנָא חֶלֶף שְׁנָא יָדָא חֶלֶף יָדָא רֶגְלָא חֶלֶף רֶגְלָא:
XX	When thou goest forth to battle against thine enemies, and seest horses, and chariots, and a people more than thou, thou shalt not be afraid of them; for the LORD thy God is with thee, who brought thee up out of the land of Egypt.	כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶךָ וִירָאִיתָ סוּס וּרְכָב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מִמִּצְרַיִם מִצְרָיִם:	אַרִי תַפּוּק לְאַנְחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלִי דְבִבְךָ וְתַחֲזִי סוּסוֹן וְרַחֲבִין עִם סִגִי מִנְךָ לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן אַרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרִיהָ בְּסַעֲדֶךָ דְּאַסְקֶךָ מִצְרָעָא דְּמִצְרָיִם:

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות צגשים, ולמד שזריכין להעיד עדותן מעומד (שצעות ל). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָר צָקָר צָלֵהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח דדורו כשמואל דדורו (ראש השנה כה), לרץ אתה לנהוג צד כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזמין אותם, שצודקים וחוקרים את הצאים להזימם צדרישה וצחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צגנים הכתוב מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צת כהן גשואה שאינם צשריפה, אלא צמיתת הצועל שהוא צחנק, שנאמר צָאֵשׁ תִּשְׁרָף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחיו, אלא כאלו שזר זמם לעשות לאחיותו, אלא שזר מיתות השואה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיתתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא צמקום שיש לקיים צהן הזמה צמיתת הצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שזריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צד"ד:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן צשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אצור יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט צדק, אתה מוצטח שאת תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדִק צַל פְּנִימִי לַעֲשֹׂקִי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו צעיגין כאויצים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעיני כולם

2 And it shall be, when ye draw nigh
unto the battle, that the priest shall
approach and speak unto the
people,

וַיְהִי כִּקְרִבְכֶּם אֶל-הַמִּלְחָמָה וַיְהִי כִּמְקַרְבָּיוֹן לְאַחָא 2
וְנָגַשׁ הַכֹּהֵן וַדְּבַר אֶל-הָעָם:
קִרְבָּא וַיִּתְקַרֵּב כְּחָא וַיִּמְלִיל
עִם עֲמָא:

and shall say unto them: ‘Hear, O
Israel, ye draw nigh this day unto
battle against your enemies; let not
your heart faint; fear not, nor be
alarmed, neither be ye affrighted at
them;

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתָם
 קְרָבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל-
 אֵיבֵיכֶם אֵל-יְהוָה לְבַבְכֶּם אֵל-
 תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲפוּ וְאֵל-תַּעֲרֹצוּ
 מִפְּנֵיהֶם:

וַיִּימָר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן
 מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַחָא
 קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן לֹא
 יִזְעַע לְבַכּוֹן לֹא תִדְחִלּוֹן וְלֹא
 תַחֲפִיעֲתוֹן וְלֹא תַעֲרֹצוֹן מִן
 קִדְמֵיהוֹן:

4 for the LORD your God is He that
goeth with you, to fight for you
against your enemies, to save you.’

4 כִּי יִהְיֶה אֲלֵהֵיכֶם הַהֶלֶךְ עִמָּכֶם לַהֲלָחַם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

And the officers shall speak unto the
people, saying: ‘What man is there
5 that hath built a new house, and
hath not dedicated it? let him go
and return to his house, lest he die
in the battle, and another man
dedicate it.

וַיִּמְלִלֻן סָרְכִיָּא עִם עֲמָא
לְמִימַר מִן גּוּבְרָא דְבִנְיָ
בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חֲנֻכִּיָּה יְהוּדָא
וַיִּתּוּב לְבִיטִיָּה דִלְמָא יִתְקַטִּיל
בְּקִרְבָּא וְגִבְרָא אַחֲרֵן יִחְנַכְּנִיה:

6 And what man is there that hath
planted a vineyard, and hath not
used the fruit thereof? let him go
and return unto his house, lest he
die in the battle, and another man
use the fruit thereof.

וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲלֹלנוּ:

בכסוס אחד, וכן הוא אומר והיית קת מדין פאישת אַחַד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פִּי צֶאֱסִים פֶּרְעָה (שמות טו, יט): עַם רַב מִמֶּךָּ. צַעֲיִיד הוּא רַב, אֲבָל צַעֲיִי אִינוּ רַב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך ללאתכם מן הספר מגזול ארצכם: וגש הכהן. המשות לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. כלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (שם) אפילו אין כנס וכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אחס שיושע אחס (שם): על אויביכם. אין אלו אחיס, שחם תפלו בידס אינס מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו החננים אשר נקצו בשמות ויחזיקו בשבדיה וכל מערמיהם הלגישו מן השלל ויגזשום וינעלוים ויחללוים וישקוים ויבכוים וינהלוים בתמרים לל כל כושל ויזיחוים ירחו עיר הקמרים אלל אחיהם וישבו שמרון (דברי הימים-ב כח, טו), אלא על אויביכם אחס הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינסו, ורומסים בקסיהם ומנחילין להשמיע קול שעטת פרסות קסיהם, וזוחין בקולס ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה שם): אל ירך לבבכם. מנחלת קסיהם: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנווהה: (4) כי ה' אלהיכם וגו'. הס באים בנחמו של צר ודס ואחס באים בנחמו של מקוס, פלשחים באו בנחמו של גלית, מה היה קופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מז). ההולך עמכם. זה מחנה הארון:

(5) ולא חנכו. לא דר בו, מנוח לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:

7	ומי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אָרֶשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחְתָּהּ גֵּלְדָּה וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:	7
8	וְיִסְפוּ הַשָּׂטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַזֶּה וְרָךְ הַלֵּבָב גֵּלְדָּה וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת־לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ:	8
9	וְהָיָה כְּכֹלֹת הַשָּׂטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)	9
10	כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וּקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:	סעי' טז
11	וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפִתַּחְתָּ לָהּ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמָס וְעֲבָדוּךָ:	11
12	וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשִׂיתָ עִמָּךְ לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:	12

(7) פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.). הירא ורך הלבב. רצי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שזידו, ולכן חלתה לו תורה לחזור על צית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים בשזיל עצירות שזידם, שלא יצינו שהם צעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא צנה צית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד.).
(9) שרי צבאות. שמעמידין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשלים של צרזל צדיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחוקם בדצרים, שובו אל המלחמה ולא תנוסו, שמתלת נפילה ניסה (סס):
(10) כי תקרב אל עיר. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש צענין, פן תעשה לך הערים הקלקת וגו':
(11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מואל זה משצעה אומות שננטויות להחרימם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר): למס ועבדוך. עד שיקצלו עליהם מסים ושעצוד (סס):
(12) ואם לא תשלם עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מזכיר, שאם לא תשלם עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך: וצרת עליה. אף להרעיבה ולהנמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים:

13	And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;	וַנִּתְּנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָכִיתָ אֶת-כָּל-זָכוּרָהּ לְפָנֶיךָ וְהָרַבּ:	13
14	but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.	רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בָעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-שְׁלָל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:	14
15	Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.	כֵּן תַעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הַרְחֻקֹת מִמָּקֶד מֵאֹד אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה:	15
16	Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,	רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶיהָ כָל-נִשְׁמָה:	16
17	but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;	כִּי-הָחֵרָם תַּחְרִימֵם תַּחֲתֵי וְהָאֹמֹרִי תַכְנֶנֶנִי וְהַפְּרִזִי תַחֲתֵי וְהַיְבוּסִי כַאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	17
18	that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.	לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא-יְלַמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֵבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֵאתָם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)	18
19	When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?	כִּי-תִצּוֹר אֶל-עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עֵצָהּ לַנִּדָּח עָלֶיהָ גִּרְזֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תַכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לֵבָא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר:	19

- (13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בעיני, סוף שה' נותנה בידך;
 (14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים;
 (17) כאשר צוה. לנצות את הגרגשי;
 (18) למען אשר לא ילמדו. האם עשו תשובה והתגיירו, אתה ראוי לקבלם:

20	Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.	לֹא עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַע בִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל' הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתְּ וּבְנִיתָ מִצֹּר עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)	20
XXI	If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;	כִּי-יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדָע מִי הִכָּהוּ: אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְחִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ רַמִּי בַחֲקָלָא לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילָה:	XXI
2	then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.	וַיָּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמַדְדוּ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחָלָל: וַיַּמְקִינוּ סָבִיב וַיִּדְיִינוּ וַיִּמְשְׁחוּן לְקִרְוָא דְּבִסְחָרְנוֹת קְטִילָא:	2
3	And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.	וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל-הַחָלָל וְלִקְחֹהּ זֶקֶן הָעִיר הַהוּא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא-עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָעָל:	3
4	And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.	וַיַּחֲתִינוּ סְבִי קְרָתָא הַהִיא יֵת עֹגֶלֶתָא לְנַחַל בִּיר דְּלֹא אֲתַפְּלַח בִּיה וְלֹא יִזְרַע וַיִּקְפּוּן תַּמָּן יֵת עֹגֶלֶתָא בְּנַחֲלָא:	4
5	And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.	וַיִּגָּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּם בְּחֹר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְכֶה בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל-פִּיָּהּ יְהִי כָל-רִיב וְכָל-נִגַע:	5

(19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפחות משלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיֵּשֶׁב צִדּוֹ בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל-ב ז א, ח), וצמחמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שס): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש צלשון דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס צמח המזר מפניך להתיישר ציטורי רעצ וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו: (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמה כפופה לך: (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצוקניך (סוטה מד), אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכן: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל זל, לידע איזו קרובה: (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה): וערפו. קוץ ערפה צקופיך, אמר הקב"ה מצא עגלה צמ שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו):

- 6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.
- 7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.
- 8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.
- 9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.
- 6 וְכָל זָקְנֵי הָעִיר הַהִוא תִּקְרְבוּ אֶל-הַחֹלֶל יִרְחֲצוּ אֶת-יְדֵיהֶם עַל-הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנָּחַל:
- 7 וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפְכוּ אֶת-הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:
- 8 כַּפֹּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל-תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:
- 9 וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 172.

- 10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,
- 11 and seest among the captives a woman of goodly form, and thou hast a desire unto her, and wouldest take her to thee to wife;
- 12 then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails;
- 10 כִּי-תֵצֵא לִמְלָחְמָה עַל-אִיבֶיךָ וַיְנַתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיּוֹ:
- 11 וְרָאִיתָ בַּשְּׁבִיּוֹת אִשָּׁה יְפֹת-תֶּאֱדָר וַחֲשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה:
- 12 וַתְּבִיאָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָהּ אֶת-רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת-צַפְרָנֶיהָ:

(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה (שם מה:). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:

(8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטט, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו:).

(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמצא ההורג אחר שנמסרה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לז:), והוא הישר בעיני ה'.

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיהן פל נשמה (לעיל כ, טו): ושביית שביי. לרבות כנענים שצמלחמה, ואע"פ שהן משעבדה אומות:

(11) ולקחתה לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה באיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא:).

13	and she shall put the raiment of her captivity from off her, and shall remain in thy house, and bewail her father and her mother a full month; and after that thou mayest go in unto her, and be her husband, and she shall be thy wife.	וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֹלֶת שְׁבִיעָה וְתַעֲדִי יָת כְּסוּת שְׁבִיעָה מִנָּה וְתָחִיב בְּבֵיתְךָ וְתִבְכִּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה:	וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׂמֹלֶת שְׁבִיעָה מִנָּה וְתַעֲדִי יָת כְּסוּת שְׁבִיעָה מִנָּה וְתָחִיב בְּבֵיתְךָ וְתִבְכִּי יָת אָבִיהָ וְיָת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וְאַחֵר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבִעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: 13
14	And it shall be, if thou have no delight in her, then thou shalt let her go whither she will; but thou shalt not sell her at all for money, thou shalt not deal with her as a slave, because thou hast humbled her.	וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס)	וְהָיָה אִם־לֹא חָפְצָת בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא־תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: (ס) 14
15	If a man have two wives, the one beloved, and the other hated, and they have borne him children, both the beloved and the hated; and if the first-born son be hers that was hated;	כִּי־תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וְיִלְדוּלוּ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשִׁנְיָתָהּ:	כִּי־תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוֹאָה וְיִלְדוּלוּ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוֹאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשִׁנְיָתָהּ: 15
16	then it shall be, in the day that he causeth his sons to inherit that which he hath, that he may not make the son of the beloved the first-born before the son of the hated, who is the first-born;	וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת־אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר:	וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֶת־אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוֹאָה הַבְּכֹר: 16
17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוֹאָה יִכִּיר לָתֵת לוֹ כִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אָזּוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוֹאָה יִכִּיר לָתֵת לוֹ כִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אָזּוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס) 17
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרּוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:	כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרּוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: 18

(12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שתתנוול:

(13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צוניהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צדית שמתמש צו, נכנס ונתקל זה, יוצא ונתקל זה, רואה צדיקתה, רואה צוולה, כדי שתתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שזה צד שמה וזו עצה, צד ישראל מתקשטת וזו מתנוולת:

(14) והיה אם לא חפצת בה. הכחז מצדך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש בה, כלשון פרסי קורין לעזדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צדא צדרא קצב): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הכח נטל פי שנים, צדאוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחוק:

(18) סורר. סרמן הדרכ: ומוורה. מסרצ צדציאציו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו

<p>19 then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;</p>	<p>וַיִּחַדּוּן בֵּית אָבוֹתָיו וְאִמּוֹ וַיִּפְקֹדוּן יְתִיָּה לִקְדָּם סָבִי קִרְיָתָהּ וּלְתַרְעֵי בֵּית דִּין אֶת־רִיָּה:</p>	<p>19 וְתִפְשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מָקוֹמוֹ:</p>
<p>20 and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'</p>	<p>וַיִּמְרוּן לְסָבִי קִרְיָתָהּ בְּרֵנָא דִּין סָטִי וּמְרֹד לִיתְוָהּ מִקְבִּיל לְמִימְרָנָא זָלִיל בָּשָׂר וְסָבִי חֲמֹד:</p>	<p>20 וְאִמּוֹ וְאֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בִּגְנוּ זֶה סוֹרֵר וּמְרֹד אִינְנוּ שְׁמַע בְּקִלְנוּ זוּלָּל וְסָבָא:</p>
<p>21 And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.</p>	<p>וְיִרְגְּמוּנִיהּ כָּל אַנְשֵׁי קִרְיָתָהּ בְּאֲבָנֵיָּא וַיִּמּוּת וּתְפִלֵּי עָבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָהּ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחֻלוּן:</p>	<p>21 וְיִרְגְּמוּהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת וּבַעֲרַתְּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ וְכָל־ יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)</p>
<p>22 And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;</p>	<p>וְאִרִּי יְהִי בְּגֹבֶר חוֹבַת דִּין דְּקָטוּל וַיִּתְקַטֵּיל וְתַצְלוּב יְתִיָּה עַל צְלִיבָא:</p>	<p>שני 22 וְכִי־יְהִיָּה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־ מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל־עֵץ:</p>
<p>23 his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לֹא תִבֵּית נְבִילָתָהּ עַל צְלִיבָא אַרְי מִקְבֵּר תִּקְבְּרֶנָּה בְּיוֹמָא הַהוּא אַרְי עַל דְּחָב קָדָם יְי אַצְטְלִיב וְלֹא תִסְאִיב יָת אַרְעָךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אֶחָסְנָא:</p>	<p>23 לֹא־תֵלִין נְבִילָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־ קְבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־ קָלָלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמָא אֶת־אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: (ס)</p>
<p>XXII Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לֹא תַחְזִי יָת תּוֹרָא דְּאַחֵיךָ אוּ יָת אֲמִרְיָה דְּטַעֲנָן וְתִכְפּוּשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא וְתִיבְנוּן לְאַחֵיךָ:</p>	<p>XXII לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׁיוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחֵיךָ:</p>

(סנהדרין עא.). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימר צמר וישתה חצי לוג יין, שנאמר וזולל וסובא, ונאמר אֵל פְּהִי צִסְצֵי יִין צִזְלִי צִשָּׁר לְמוֹ (משלי כג, כ), ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב.). הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מוֹאֵל, ועומד צִפְקָשָׁת דרכים ומלסטים את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שצריך הכרזה צ"ד, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (עין סנהדרין טז.).
(22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרבות רעה ויעבור עזירות ויתחייב מיתה צבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו (סנהדרין מה:) כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלוי, והמצרך ה' צסקילה:

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלוולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם בניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נחפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלוול, כמו והוא קללני קללה נמקֶת (מלכים א ב, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתתעלס ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (צבא מניעא ל.) פעמים שאתה מתעלס וכו':

2	<p>And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.</p>	<p>וְאִם-לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִם-לֹא יָדַעְתָּ לִיָּהּ וְתִכְנְשֶׁנָּהּ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיָהִי עִמָּךְ עַד דִּיתְבַּע אֲחִיךָ יָתִיה וְתִתְּבִינָהּ לִיָּהּ:</p>	<p>וְאִם-לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִם-לֹא יָדַעְתָּ לִיָּהּ וְתִכְנְשֶׁנָּהּ לְגוֹ בֵּיתְךָ וְיָהִי עִמָּךְ עַד דִּרְשׁ אֲחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ:</p>
3	<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֻמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדָתוֹ אֲשֶׁר-תֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעֵלֶם: (ס)</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחֻמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדָתוֹ אֲשֶׁר-תֵּאֱבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֵּאתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהַתְעֵלֶם: (ס)</p>
4	<p>Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לֹא תִרְאֶה אֶת-חֻמְרוֹ אֲחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נִפְלֹים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם תִּקֶּם תִּקֶּם עִמּוֹ: (ס)</p>	<p>לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֻמְרוֹ אֲחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נִפְלֹים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם תִּקֶּם תִּקֶּם עִמּוֹ: (ס)</p>
5	<p>A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֹתָהּ: (פ)</p>	<p>לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֹתָהּ: (פ)</p>
6	<p>If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור א לפניך בדרך בכל-עץ או על-הארץ אפרוחים או ביצים והאם רבצת על-האפרוחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הבנים:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור א לפניך בדרך בכל-עץ או על-הארץ אפרוחים או ביצים והאם רבצת על-האפרוחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הבנים:</p>

- (2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנך שיתנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח): והשבותו לו. שמהא בזה שעה, שלא יאכל צניתך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):
- (3) לא תוכל להתעלם. לכבוש עיני כאלו אינך רואה אותו:
- (4) הקם תקים. זו טעינה (בצא מניעה לז), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רצית לטעון, פטור (בצא מניעה שם):
- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (ספרי רכו נזיר נט), שאין זו אלא לשם ניהוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המציא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למומן: לא תקח האם. עבודה על צנייה (חולין קמ):

7	thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.	שָׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶתָ יָמִים: (ס)	שָׁלַח תִּשְׁלַח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבְּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרֶכֶתָ יָמִים: (ס)
8	When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.	כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגֶּךָ וְלֹא־תָשִׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: אֲרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבִיד תִּקְאָ לְאַגְרֶךָ וְלֹא תִשְׁוִי חוֹבֵת קַטוֹל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנִּיה: (ס)	כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגֶּךָ וְלֹא־תָשִׁים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: אֲרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָתָא וְתַעֲבִיד תִּקְאָ לְאַגְרֶךָ וְלֹא תִשְׁוִי חוֹבֵת קַטוֹל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנִּיה: (ס)
9	Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.	לֹא־תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֶת הַכֶּרֶם: (ס)	לֹא תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבּוֹאֶת הַכֶּרֶם: (ס)
10	Thou shalt not plow with an ox and an ass together.	לֹא־תַחְרֹשׁ בַּשּׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: לֹא תִרְדִּי בַתּוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כַּחֲדָא: (ס)	לֹא־תַחְרֹשׁ בַּשּׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: לֹא תִרְדִּי בַתּוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כַּחֲדָא: (ס)
11	Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together.	לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרֹם וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)	לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרֹם וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)
12	Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גִּדְלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּהָ בָּה: (ס)	גִּדְלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּהָ בָּה: (ס)
13	If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנָאָהּ: אֲרִי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וַיֵּיעוֹל לָתֶהּ וַיִּשְׂנֵינָהּ: (ס)	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנָאָהּ: אֲרִי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וַיֵּיעוֹל לָתֶהּ וַיִּשְׂנֵינָהּ: (ס)

- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מצוה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכן של מצות חמורות (חולין קמז):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצות שלום הקן, סופך לצנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ומגיע לכרם ושדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם סְקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפל. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תתגלגל מיתמו על ידך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחוצה ע"י חייב:
- (9) בלאים. חטא ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פז): פן תקדש. כתרגומו תסתאב, כל דבר הנמעב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, (צבא קמא נד): והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים צהולכת שום משא:
- (11) שעטנז. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי וגו':
- (12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכתוב (יצמות ד. ספרי רלב):
- (13) ובא אליה ושנאה. סופו:

14	and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילָת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְרָב אֵלֶיהָ וְלֹא-מִצָּאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	וַיִּשְׁוֶי לָהּ תִּסְקוּפִי מִלִּין וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּמְרַ יֵת אֶתְתָּא הָדָא נְסִיבִית וְעִלִּית לְוֹתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:
15	then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וְלָקַח אָבִי הַנְּעָרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנְּעָרָה אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה:	וַיִּסְבּ אָבוּהָא דְּעוֹלִימְתָא וְאִמָּהּ וַיַּפְקוּן יֵת בְּתוּלֵי עוֹלִימְתָא לְקִדָּם סְבִי קִרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:
16	And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וְאָמַר אָבִי הַנְּעָרָה אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	וַיִּמְרַ אָבוּהָא דְּעוֹלִימְתָא לְסְבִיָּא יֵת בְּרַתִּי יְהִבִּית לְגוּבְרָא הַדִּין לְאִתּוּ וְשָׂנְאָהּ:
17	and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילָת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מִצָּאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וּפְרָשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:	וְהָא הוּא שְׁוִי תִּסְקוּפִי מִלִּין לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִין וְאֵלִין בְּתוּלֵי בְרַתִּי וַיַּפְרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קִדָּם סְבִי קִרְתָּא:
18	And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:	וַיִּדְּבְרוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא יֵת גּוּבְרָא וַיַּלְקוּן יְתִיָּהּ:
19	And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.	וַעֲשׂוּ אוֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנְּעָרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִכָּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)	וַיַּגְבּוּן מִנִּיהָ מֵאָה סֶלְעִין דְּכֶסֶף וַיַּתְּנוּן לְאָבוּהָא דְּעוֹלִימְתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהָ תִּהְיֶה לְאִתּוּ לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי:
20	But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;	וְאִם-אִמֶּת הִיא הַדָּבָר הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנְעָרָה:	וְאִם קוֹשְׁטָא הִנּוּה פְתִיגְמָא הַדִּין לֹא אִשְׁתַּכַּחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימְתָא:

- (14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לזא ליד לנשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):
- (15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, יתנזו עליה (שם רלה):
- (16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):
- (17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):
- (18) ויסרו אותו. מלקות:
- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והמראה, שזנתה לאחר אירוסין (כמוצות מד):

21	<p>then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי־עָשְׂתָה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	21
22	<p>If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.</p>	<p>אִרִּי יִשְׁתַּכַּח גִּבּוֹר שָׁכִיב עִם אִתָּתָא אִתָּת גִּבּוֹר וְיִתְקַטְּלוּן אַף תְּרוֹוִיהוֹן גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִם אִתָּתָא וְאִתָּתָא וְתַפְּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	22
23	<p>If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;</p>	<p>כִּי יְהִיָּה נַעֲרָה בְּתוּלָה מְאֻרָּשָׁה לְאִישׁ וּמִצָּאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:</p>	23
24	<p>then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בָּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהּ וּבִעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	24
25	<p>But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.</p>	<p>וְאִם בְּחַקְלָא יִשְׁכַּח גּוֹבְרָא ית עוֹלִימְתָא דְּמֵאֻרָּסָא וְיִתְקַיֵּף בָּהּ גּוֹבְרָא וְיִשְׁכַּב עִמָּה וְיִתְקַטֵּל גּוֹבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחֲדוּתָהּ:</p>	25
26	<p>But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.</p>	<p>וְלַעֲוִילִימְתָא לֹא תַעֲבִיד מִדְּעַם לִית לְעוֹלִימְתָא חֻבַּת דִּין דְּקַטְּלוּ אִרִּי כְּמָא דִּיקוּם גּוֹבְרָא עַל חֲבֵרִיהּ וְיִקְטְלֶנָּה נַפְשׁ כֵּן פִּתְגָמָא הָדִין:</p>	26

- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלם (שם מה).: וסקלוה אנשי עירה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ): לזנות בית אביה. כמו צצית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכז עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צציתה לא אירע לה (ספרי רמז):

27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָהּ צִעָקָה אִרִי בַחֲקֶלָה אֲשֶׁכְחָה צִוַּחַת הַנַּעֲרָה הַמְאֻרְשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ עוֹלִמְתָּא דְּמֵאֲרָסָא וְלִית לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אִרִי יִשְׁכַּח גִּבֹּר עוֹלִמְתָּא אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וּתְפָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ: בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֵאֲרָסָא וַיַּחְדְּנָה וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַיִּשְׁתַּכְחוּ: וַיִּתֵּן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבוֹהָ דְּעוֹלִמְתָּא חֲמִשִּׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף וְלִיהָ תְּהִי לְאִתּוֹ חֵלֶף דְּעַנְיָה לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי: וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא־יִוָּכַל שְׁלִיחָה כָּל־יָמָיו: (ס)	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	XXIII	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִיקַח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְיָ אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִיבֹא פְצוּע־דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דָּכָה) וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקַהֲל יְהוָה: (ס)	2
3	A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.	לֹא יִיבֹא מִמֶּזֶר בְּקַהֲל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בְּקַהֲל יְהוָה: (ס)	3
4	An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;	לֹא יִיבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקַהֲל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקַהֲל יְהוָה עַד־עוֹלָם: לֹא יִדְּכוּן עַמּוֹנָי וּמוֹאָבָי לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי אֶף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְּכוּ לִיהָ לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי: לֹא יִדְּכוּן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי אֶף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לֹא יִדְּכוּ לְהוֹן לְמִיעַל בְּקַהֲלָא דִּי עַד עָלְמָא: לֹא יִבֹּא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקַהֲל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקַהֲל יְהוָה עַד־עוֹלָם: (ס)	4

- (26) כי כאשר יקום וגר. לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא וצחוקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותינו דרשו בו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה זא ללמד ונמנא למד וכו':
- (1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין תופסין זה (קידושין סז:): ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מוזהר עליה משום עֲרוֹת אִמִּי אֲבִיךָ (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ז"ד, שאין בעריות מיתת ז"ד שאין זה כרת:
- (2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה:). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושז אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותם (שם): ואינו מוליד:
- (3) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא יבא ישראלית:
- (4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:

5	because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.	על־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בִּלְחֶם וּבִמָּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם דָּעַל פֶּתַת לִלְטוֹתָךְ:	על־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֹתְכֶם בִּלְחֶם וּבִמָּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם דָּעַל פֶּתַת לִלְטוֹתָךְ:
6	Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.	וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֶךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהְבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֶךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהְבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
7	Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.	לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמָךְ לְעֹלָם:	לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעֹלָם: (ס)
8	Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.	לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמֶאָה אֲרִי אֲחוּךָ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִיִּיר חַוִּיתָא בְּאֶרְעֵיהָ:	לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא־תִתְּעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרְצוֹ:
9	The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.	בְּנֵי דִיתְנִלְדוֹן לַהוֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְכִּי לַהוֹן לְמִיעַל בִּקְהָלָא דִּיִּי:	בְּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהָל יְהוָה: (ס)
10	When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.	אֲרִי תְּפֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעַלִּי דְּבִקְךָ וְתִסְתַּמֵּר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:	כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע:
11	If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	אֲרִי יְהִי בְךָ גֵּבֵר דְּלֹא יְהִי דְּכִי מְקַרִּי לִילֵיא וְיִפְּוֹק לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יִיעוֹל לְגוּ מִשְׁרִיתָא:	כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִילָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

(5) על דבר. על הענף (ספרי רנ) שיענו אחכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטירוף:

(7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יצב צקצק צד (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):

(8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שאלו צורז לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו זכריכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו צעולם הזה, והמחטיאו מוילאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדם שקדמם צורז לא נעמד, וכן מזכרים שטבעו, ולאו שהמחטיאו נעמדו:

(10) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

(11) מקרה לילה. דיבר הכתוב צהוה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מנזת עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו

מנזת לא תעשה, ואסור להכנס למחנה לילה וכל שכן למחנה שכינה (פסחים סח):

12	But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֹּץ בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:	וַיְהִי לַמַּפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בַּמַּיִם וּכְמִיעַל שֶׁמֶשׁ יִיעוֹל לָגוֹ מִשְׁרִיתָא:
13	Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	וְיָדָה תְּהִיָּה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:	וְאַתָּה מִתּוֹסָן יְהִי לְךָ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק תִּמָּן לְבְרָא:
14	And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לְךָ עַל־אֲזִנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָה בָּהּ וְשָׁבְתָה וְכִסִּיתָ אֶת־צִאָתָךְ:	וּסְכָתָא תְּהִי לְךָ עַל זִינְךָ וַיְהִי בְּמִתְכָּךְ בְּבְרָא וְתִחְפֹּר בָּהּ וְתִתּוֹב וְתִכְסִי יָת מִפְקָתָךְ:
15	For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵתֵת־לְךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אִיְבֹיֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְּךָ עֲרֹנָה דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)	אַרִי יִי אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיהָ מֵהֶלְכָּא בְּגוֹ מִשְׁרִיתָךְ לְשִׁיבּוֹתָךְ וּלְמַסֵּר שְׂנְאָיָךְ קִדְמָךְ וְתִהִי מִשְׁרִיתָךְ קְדִישָׁא וְלֹא יִתְחַזִּי בְּךָ עֲבִירַת פְּתָגָם וְיִתּוֹב מִימְרֵיהָ מִלְּאִישְׁבָּא לְךָ:
16	Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלָיְךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:	לֹא תִמְסֹר עֶבֶד עַמּוּיָן לֵיד רַבּוּיָהּ דִּישְׁתִּיב לְוֹתָךְ מִן קִדְמָה רַבּוּיָהּ:
17	he shall dwell with thee, in the midst of thee, in the place which he shall choose within one of thy gates, where it liketh him best; thou shalt not wrong him.	עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)	עִמָּךְ יִתִּיב בִּינְךָ בְּאַחַד דִּישְׁתִּיב בְּחֵדָא מִן קִרְוֶיךָ בְּדִישְׁב לִיה לֹא תוֹנִינִיהָ:
18	There shall be no harlot of the daughters of Israel, neither shall there be a sodomite of the sons of Israel.	לֹא־תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קְדָשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	לֹא תִהִי אִתְתָּא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִבְר עֶבֶד וְלֹא יִסֵּב גּוֹבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתָּא אָמָא:

(12) והיה לפנות ערב. סמוך להערב שמשו יטבול, שאינו טהור בלא הערב השמש:
(13) ויד תהיה לך. כמרגומו, כמו איש על ידו (במדבר ז, יז): מחוץ למחנה. חוץ לענין:
(14) על אונך. לצד משאכר כלי תשמישך: אונך. כמו כלי זיניך:
(15) ולא יראה בך. הקצ"ה, ערות דבר:

(16) לא תסגיר עבד. כמרגומו. דבר אחר, אפילו עבד כנעני של ישראל שצרח מחוזה לארץ ישראל (גיטין מה.).
(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומזומנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזומן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא איתתא מצנת ישראל לגבר עבדא, שאף זו מופקרת לזעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר קדו קדש מביני ישראל (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מצני ישראל איתתא אמה, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל זעילותיו זעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו זה:

19	Thou shalt not bring the hire of a harlot, or the price of a dog, into the house of the LORD thy God for any vow; for even both these are an abomination unto the LORD thy God. .	לֹא־תָבִיאָ אֶתְנֶן זִוְנָה וּמִחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תִשָּׁעַבֵּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: (ס)	לֹא תַעֲלֵל אָגֶר זְנִיתָא וְחוֹלֵפִין כָּלֵבָא לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר אֲרִי מִרְחָק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אַף תִּרְוִיחוּן:
20	Thou shalt not lend upon interest to thy brother: interest of money, interest of victuals, interest of any thing that is lent upon interest.	לֹא־תִשִּׁיךְ לְאֶחִיךָ גֶּשֶׁךְ כֶּסֶף גֶּשֶׁךְ אֶכֶל גֶּשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:	לֹא תִרְבִּי לְאֶחָיוֹךְ רִבִּית כֶּסֶף רִבִּית עֲבוּר רִבִּית כָּל מַדְעָם דִּמְתַּרְבִּי:
21	Unto a foreigner thou mayest lend upon interest; but unto thy brother thou shalt not lend upon interest; that the LORD thy God may bless thee in all that thou puttest thy hand unto, in the land whither thou goest in to possess it.	לְנֹכְרִי תִשִּׁיךְ וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	לְכַר עַמּוּמִין תִּרְבִּי וּלְאֶחָיוֹךְ לֹא תִרְבִּי בְדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ עַל אֲרֻעָא דְאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
22	When thou shalt vow a vow unto the LORD thy God, thou shalt not be slack to pay it; for the LORD thy God will surely require it of thee; and it will be sin in thee.	כִּי־תִדָּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרַשׁ יִדְרָשֻׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִעַמְּךָ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:	אֲרִי תִדָּר נֶדֶר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹתֶיהָ אֲרִי מִתְּבַע יִתְבַּעְנִיהָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִנֶּךָ וַיְהִי בְּךָ חוֹבָא:
23	But if thou shalt forbear to vow, it shall be no sin in thee.	וְכִי תִחְדָּל לְנָדֹר לֹא־יְהִי בְּךָ חֲטָא:	וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְמַדָּר לֹא יְהִי בְּךָ חוֹבָא:
24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפִתֶיךָ תִשְׁמֹר וַעֲשֵׂתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרַתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָהָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטַּר וְתַעֲבִיד כַּמָּא דִּנְדַרְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דִּמְלִילְתָא בְּפּוּמֶיךָ:
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כַּנִּפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְאֵל־כֶּלִיךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	אֲרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶםֶּא דִּיחֻבְרָךְ וְתִכּוֹל עֲנָבִין כַּנִּפְשְׁךָ שִׁבְעָה וְלִמְנָךְ לֹא תִתֵּן:

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאחננה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה כלב: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צבא קמא סה:), כגון חטים ועשאו סלת: (20) לא תשיך. אזהרה ללווה שלא יתן רבית ללווה (צבא מניעא עה:), ואח"כ אזהרה ללווה, אֵת פִּסְפֶּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגֶשֶׁךְ (ויקרא כה, לו ספרי רסז): (21) לנכרי תשיך. ולא לאחיך (צבא מניעא ע:), לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה: (22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:): (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא תעשה (שס ו:): (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוצ מדצר (צבא מניעא פז:), כנפשך. כמה שמרצה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס:). ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצורך, בזמן שאתה נותן לכלי של צעל הבית (שס), אצל אס

26	<p>When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.</p>	<p>אֲרִי תִתַּגֵּר בְּקִמְתָּא דְּחִבְרָךְ וְתִקְטֹף דְּמִלְּךָ בְּיָדְךָ וּמִגִּלָּא לֹא תִרִים עַל קִמְתָּא דְּחִבְרָךְ:</p>	<p>כִּי תִבֹּא בְּקִמְתֵּי רֶעֶךָ וְקִטְפָה מִלִּילֵת בְּיָדְךָ וְחִרְמֵשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמְתֵּי רֶעֶךָ: (ס)</p>
XXIV	<p>When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house,</p>	<p>אֲרִי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וְיִבְעֵלְנָה וְיִהְיֶה אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינָיו אֲרִי אֲשַׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פְּתָגָם וְיִכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וְיִתֵּן בְּיָדָהּ וְיִפְטְרֶנָה מִבֵּיתָהּ:</p>	<p>כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מִצָּא בָּהּ עֲרֻת דְּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ:</p>
2	<p>and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife,</p>	<p>וְתִפּוֹק מִבֵּיתָהּ וְתִהְיֶה וְתִהְיֶה לְגִבֵּר אַחֵר:</p>	<p>וְיֵצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר:</p>
3	<p>and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;</p>	<p>וְיִשְׁנִינָה גִּבְרָא בְּתָרָא וְיִכְתֹּב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וְיִתֵּן בְּיָדָהּ וְיִפְטְרֶנָה מִבֵּיתָהּ אוֹ אֲרִי יָמוּת גִּבְרָא בְּתָרָא דְּנִסְבָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:</p>	<p>וְשִׁנְאוֹהִי הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה:</p>
4	<p>her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְבַעֲלָהּ קִדְמָא דְּפִטְרָהּ לְמִתָּב לְמִסְבָּה לְמַחֲוִי לִיהָ לְאִתּוֹ בְּתַר דְּאַסְתָּאבַת אֲרִי מִרְחָקָא הֵיא קֳדָם יי וְלֹא תַחֲיִיב יְת אֲרַעְךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא:</p>	<p>לֹא־יִוָּכַל בְּעָלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיִת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)</p>
5	<p>When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.</p>	<p>אֲרִי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא תַּדְתָּא לֹא יִפּוֹק בְּחִילָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלֻהּ לְכָל פְּתָגָם פְּנֵי יְהוָה לְבֵיתָהּ שְׂתָא תַּדָּא וְיַחֲדֵי יְת אֶתְתָּהּ דְּנָסִיב:</p>	<p>כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצָבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דְּבָר נָקִי יְהוָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח:</p>

זא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):

(26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכתוב מדבר (ז"מ פז):

(1) כי מצא בה ערות דבר. מזה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (ס"א מזה שלא תמצא חן בעיניו):

(2) לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה ממנו, וזה הכניסה (גיטין ז):

(3) ושנאה האיש האחרון. הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרמו, שנאמר או כי ימות:

(4) אחרי אשר הטמאה. לרצות טוטה שנסמרה (יצמות יא):

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד). ולא יעבור עליו. דבר הנצא:

6	No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.	לֹא-יִחַבֵּל רַחִים וְרָכַב כִּי-נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס)	לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנֵא רַחִיא וְרָכַבְיָה אֲרִי כְהוֹן מִתַּעֲבִיד מִזֶּן לְכָל נֶפֶשׁ:
7	If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	כִּי-יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרוּ-בּוֹ וּמָכְרוּ וּמֵת הַגֹּנֵב הוּא וּבַעֲרָתָהּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס)	אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גֹּבֵר גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחֵיהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּגֵר בִּיה וַיִּזְבְּנֶיהָ וַיַּחֲקִטִיל גֹּבֵא הַחַוּא וַתִּפְלִי עֶבֶד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
8	Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.	הַשֹּׁמֵר בְּנֹגַע-הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כָּל-אֲשֶׁר-יֹרֶוּ אֲתָכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:	אֲסַתְמַר בְּמִכְתָּשׁ סִגִּירוֹ לְמִטְרָה לְחָדָא וּלְמַעֲבַד כָּל-דִּילְפֹּון יִתְכּוֹן כְּהֵנָא לִיֹּאִי כְמָא דְּפִסִּיד תַּנּוּן תִּטְרוּן לְמַעֲבַד:
9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֵלֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (ס)	הוּי דְכִיר יֵת דְּעַבַּד יְיָ אֵלֶיךָ לְמַרְיָם בְּאוֹרְחָא בְּמִפְסְכּוֹן מִמִּצְרָיִם:
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי-תִשָּׂא בְרֵעֶךָ מִשְׁאֵת מְאֻמָּה לֹא-תִבֹּא אֶל-בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עַבְטוֹ:	אֲרִי תִרְשִׁי בְּחִבְרָךְ רְשׁוֹת מִדַּעַם לֹא תִיעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂא בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת- הָעֲבֹט הַחוּצָה:	בְּבָרָא תִקּוּם וּגִיבְרָא דְאַתָּה רְשִׁי בִיה יִפִּיק לָךְ יֵת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם-אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעַבְטוֹ:	וְאִם גֹּבֵר מִסְכִּין הוּא לֹא תִשְׁכּוּב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:

לכל דבר. הוא צריך הצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה צית ולא חנוכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד). יהיה לביתו. אף בשביל ציתו, אם צנה צית וחנוכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ציתו (ספרי שם): יהיה. לרבות את כרמו: ושמו. ישמח את אשתו, ותרגומו יִסְדִּי יֵת אִסְתָּה, והמתרגם יִסְדִּי עַם אִתְתָּה, טועה הוא, שאין זה תרגום של וְשָׂמַח אֶלָּא של וְשָׂמַח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חובו צ"ד, לא ימשכנו בדברים שעושים צהן אוכל נפש (צבא מליעא קיג): רחים. היא התחמנה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שצתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השומר בנגע הצרעת. שלא תלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצהרת (מכות כז). ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטרה:

(9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם צאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקחה צננים (ספרי רעה):

(10) כי תשה ברעך. תחוצצחצריך: משאת מאומה. חוצ של כלום:

(12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועצונו אלך:

13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	הַשֶּׁבֶט תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוּטָא כִּבּוּא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹא תִהְיֶה צָדִיקָה לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)	13
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא־תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיּוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:	שביעי
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־ יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חַטָּא: (ס)	15
16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא־יּוּמָתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יּוּמָתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאתוֹ יוּמָתוֹ: (ס)	16
17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תַטֹּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִּחְבֹּל בְּגַד אִלְמָנָה:	17
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־ כֵּן אֲנִי מֻצְוֶךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־ הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	18

(13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירוהו בצקר, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד צא השמש תשיצנו לו (שמות כג, כה), כל היום תשיצנו לו, וכצא השמש תקחנו (צצא מניעה קיד:). וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולן מהיה נדקה:

(14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא רבה לד, ו): מוגר. זה גר נדק: בשעריך. זה גר חושש האוכל נזילות: אשר בארצך. לרבות שכר צהמה וכלים:

(15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באילן (צצא מניעה קיב:). והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות זנים, ואם תאמר צעון זנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזכר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתך, לשמור חוקתי אפילו יש חסרון כיס בדבר:

19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְשָׂדְךָ אֲרִי תַחְצוֹד חֲצֹדְךָ בַּחֲקֶלְךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה לָמַעַן יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: (ס)	ב
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחבֹּט זֵיתֶךָ לֹא תַפְאֵר אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה: אֲרִי תַחבּוֹט זֵיתְךָ לֹא תַפְלִי בְתַרְךָ לַגִּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:	20
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמֶּךָ לֹא תַעוֹלֵל אַחֲרָיִךְ לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמָּנָה יִהְיֶה: אֲרִי תִקְטוֹף פְּרֻמֶּךָ לֹא תַעְלִיל בְּתַרְךָ לַגִּיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹאֲרַמְלָתָא יְהִי:	21
22	And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס) וְתִדְּכַר אֲרִי עֶבְדָּא הוּיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִגְמָא הַדִּין:	22
XXV	If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,	כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנִגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוֹם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהָרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע: אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיָא וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וְיִדְיִנּוּן וְיִזְכְּרוּן יֵת זַכָּאָה וְיַחֲיִיבוּן יֵת חַיִּיבָא:	XXV
2	then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.	וְהָיָה אִם־בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: וְיִהִי אִם בֶּר חַיִּיב לְאַלְקָאָה חַיִּיבָא וְיִרְמַנִּיָּה דִּינָא וְיִלְשִׁינִיָּה גְּדֻמוּהִי כְּמִסָּת חוֹבְתִיָּה בְּמִנְיָן:	2

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שס פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמתיו, ק"ו לעושה צמתיו, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנאפה עני ונתפרנס זה, הרי הוא מתכרך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא:), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שס):

(21) לא תעולל. אם מנאח צו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לצעל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ו ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(1) כי יהיה ריב. סופס להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הסדיק, הוי אומר זו מריבה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג:):

3	Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.	אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף דְּלִמָּא יוֹסִיף לְאַלְקוּיָתִיהָ עַל אַלִּין מִחָא רַבָּא וַיִּקַּל אֲחוּיָהּ לְעֵינָיָהּ:	אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יוֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלְהָ מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אֲחוּיָהּ לְעֵינֶיהָ:	3
4	Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.	לֹא תִיּוֹדַד פֹּהם תוֹרָא בְּדִישָׁיָהּ:	לֹא־תִחָסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)	4
5	If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.	אֲרִי יִתְּבוֹן אַחִין כְּחָדָא וַיָּמוּת חַד מִנְהוֹן וּבֶר לִית לִיה לֹא תַחִי אֶתָּה מוֹתָנָא לְכָרָא לְגַבֵּר אַחֲרָן יִבְמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וַיִּסְבֶּה לִיהָ לְאֵתָהּ וַיִּבְמָנָה:	כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וַיָּמוּת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה:	5
6	And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.	וַיְהִי בּוֹכְרָא דְתַלִּיד יָקוֹם עַל שְׁמָא דְאַחוּיָהּ מוֹתָנָא וְלֹא יִתְחַמִּי שְׁמִיהָ מִיִּשְׂרָאֵל:	וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:	6
7	And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'	וְאִם לֹא יֵצְבִי גּוֹבְרָא לְמַסָּב יָת יִבְמָתִיהָ וְתַסֵּק יִבְמָתִיהָ לְתַרְעָה בֵּית דִּינָא לְקָדָם סְבִינָא וְתִימַר לֹא צָבִי יָבָמִי לְאַקְמָא לְאַחוּיָהּ שְׁמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא אַבָּא לְיִבְמוֹתַי:	וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחָתָהּ אֶת־יִבְמָתָהּ וְעָלָתָהּ יִבְמָתָהּ הַשְּׁעָרָה אֶל־הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבָה יָבָמִי:	7

- (2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטא (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר במספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:
- (3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חבירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיד:
- (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהוה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים צמלאכה שהיא צדצר מאכל (צצר מניעה פט), אי"כ למה נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין סם ז), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יאח החולב והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יאח הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יאח הצודל צתמרים וצנרוגרות, שנגמרה מלאכתן למעשה (שם פט):
- (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת צעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה צעולמו (יצמות יז): יחדו. המיוחדים צנחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (צצר מניעה כז), בן או צת, או בן הבן, או צת הבן, (או בן הצת), או צת הצת:
- (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת (צצר מניעה כד): יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יטול נחלת המת צנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):
- (7) השערה. כתרגומו לתרע צית דינא:

8	Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';	וְקָרְאוּ-לּוֹ זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְרוּ וְיִקְרוּן לִיה סָבִי קַרְתִּיהָ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי וַיִּמָּלֵךְ עָמִיה וַיִּקּוּם וַיִּימָר לְקַחְתָּהּ: לֹא רָעִנָא לְמַסְבָּה:	8
9	then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'	וְנִגְשָׁה יְבֻמָּתּוֹ אֵלָיו לְעֵינָי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו: וְתִתְקַרֵּב יְבֻמָּתִיהָ לְנִתְיָה לְקַדֵּם סָבִיא וְתִשְׁרִי סִינִיהָ מֵעַל רַגְלֶיהָ וְתִרְוֹק בְּאַנְפוֹהִי וְתִתֵּיב וְתִימָר כִּדִּין יִתְעַבִּיד לְגִוְבָרָא דְלֹא יִבְנִי יֵת בֵּיתָא דְאָחוּיהָ:	9
10	And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.	וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל בֵּית חִלוּץ הַנֶּעַל: (ס)	10
11	When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;	כִּי-יִנָּצוּ אָנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה אִשְׁתׁ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכֶּהוּ וְשָׁלַחַה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בְּמַבְשָׁיו: אָרִי יִנָּצוֹן גּוֹבְרִין בְּחָדָא גִּבֵּר וְאָחוּהִי וְתִתְקַרֵּב אֶתָּה לְשִׁיזְבָּא יָת בַּעֲלָה מִיַּד מַחוּהִי וְתוֹשִׁיט יָדָהּ וְתִתְקִיף בְּבֵית בְּחִתְתִּיהָ:	11
12	then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.	וְתִקְוֶץ יָת יָדָהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ: וְקִצַּתָּהּ אֶת-כַּפָּהּ לֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ: (ס)	12
13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ אָבֶן וְאָבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ אָבֶן וְאָבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:	13
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה:	14
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	מִתְקָלִין שְׁלֵמִין דְּקִשּׁוּט יִהְיוֹן לְךָ מְכִילִין שְׁלֵמִין דְּקִשּׁוּט יִהְיוֹן לְךָ בְּדִיל דִּי־רִכּוֹן יוֹמָךְ עַל אֶרֶצָא דִּי־אֱלֹהֶיךָ יִהְיִיב לְךָ: אָבֶן שְׁלֵמָה וְצִדְקַת יִהְיֶה-לְךָ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדְקַת יִהְיֶה-לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדְמָה אֲשֶׁר-יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ:	15

- (8) ועמד. צעמידה: ואמר. בלשון הקודש, ואף היא דצריה בלשון הקודש (שם קל):
 (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייעם, דלא כחיצ אשר לא צנה אלא אשר לא יצנה, כיון שלא צנה שז לא יצנה (שם י):
 (10) ונקרא שמו וגו'. מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל (שם קו):
 (11) כי ינצו אנשים. סופן לצא לדי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מתוך ידי ממות (ספרי רצב):
 (12) וקצתה את כפה. ממון דמי צתו, הכל לפי המצוי והמצוי, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים זוממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
 (13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשנכנסת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רצד):
 (14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:

16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ)	אֲרִי מֵרַחַק קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֵלֶּיךָ כָּל עֶבֶד שָׁקֵר:	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:	הָיוּ דְּכִיר יְת דַּעְבֵּד לְךָ עֲמָלֵק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקֵכוֹן מִמִּצְרָיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:	דַּעְרַעְךָ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דְּהָיוּ מִתַּאֲחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאַתָּה מִשְׁלָהִי וְלֹאִי וְלֹא דְחִיל מִן קָדָם יְיָ:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אִיְבֹיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֹה אֶת-זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)	וְהָיָה כִּד יֵנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחֹר סְחֹר בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יְת דִּיכְרָנִיה דַּעְמָלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:	ק"י

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10 on page 174. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיֵּשְׁבֶתָ בָּהּ:	וְהָיָה אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא וְתִירְתָהּ וְתִתִּיב בָּהּ:	כי תבוא כא
------	---	--	---	---------------

- (15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:
- (17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמסקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאזני מקמה תועצת ה' (משלי יא, ח), וכתיב צתריה צא ודון ויצא קלון (שם ז):
- (18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, זנגן והפשיך מרמיחתך, שהיו האומות יראים להלחם בכס, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד צמוכה, צא בן צליעל אחד קפץ וירד למוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף צמא, דכתיב ויצמא שם השם למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויצא עמלק (שם ח): ויגע. דרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:
- (19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שׂה (שמואל א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק הייתה:
- (1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נמחיו ציכורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לז:):

<p>that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֹא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וּשְׂמַתָּ בַטֶּנָא וְהִלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
<p>And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'</p>	<p>וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:</p>
<p>And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.</p>	<p>וּלְקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.</p>	<p>וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיְהִי גָדוֹל עַצּוֹם וְרַב:</p>
<p>And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>
<p>And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קִלְנוֹ וַיֵּרָא אֶת-עַנְיָנוּ וְאֶת-עֲמָלָנוּ וְאֶת-לִחְצָנוּ:</p>

(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין ציכורים אלא שצעת המינין בלדד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטטה ושערה וגו' (לעיל ח, ח), מה להלן משצעת המינין שנשחצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שחצ ארץ ישראל, שהן שצעה מינין (מנחות פד:): זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):

(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רט:): הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:):

(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אוזד אזי, לזן צקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשזיל שחשז לעשות, חשזלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עובדי אלילים חושז להם הקצ"ה מחשבה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. שבעים נפש:

8	<p>וַיֹּצֵאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמָאָה גָדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמִפְתִּים:</p> <p>וַיֹּצֵאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמָאָה גָדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמִפְתִּים:</p>	8
9	<p>וַיְבִאֲנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p> <p>וַיְבִאֲנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	9
10	<p>וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p> <p>וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	10
11	<p>וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתהּ וְהַלְלוּ וְהִגִּדְתֶּם אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p> <p>וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתהּ וְהַלְלוּ וְהִגִּדְתֶּם אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>	11
12	<p>כִּי תִכְלֶה לֶעֱשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לָלוּי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:</p> <p>כִּי תִכְלֶה לֶעֱשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לָלוּי לַגֵּר לַיְתוֹם וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ:</p>	12

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי שא):
 (11) ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא בזכורים אלא בזמן שמחה, מעשרת ועד החג, שאדם מלקט מצואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אכל מהחג ואילן, מביא ואינו קורא (בזכורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב בזכורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותיו (שם מ"ד):
 (12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשחגגו להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצו זמן הדיבור והידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקצה שלש שנים תזכיר וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו, וזוה פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכחוד לצערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נהג זה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה ושניה של שמיטה נהג זה מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מִמֶּנּוּ זֶנֶב יִצְחָק אֶת הַמַּעֲשֵׂר (במדבר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאָכְלָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְגֶךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וזו ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו

then thou shalt say before the LORD thy God: 'I have put away the hallowed things out of my house, and also have given them unto the Levite, and unto the stranger, to the fatherless, and to the widow, according to all Thy commandment which Thou hast commanded me; I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten them.

I have not eaten thereof in my mourning, neither have I put away thereof for the dead; I have hearkened to the voice of the LORD my God, I have done according to all that Thou hast commanded me.

Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְתִמַּר קִדְּשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לִיתֹם וְלֹא־לִמְנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא־אָכַלְתִּי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בִטְמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׁמֵעֵתִי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל־אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:

הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ס)

אין פוחתין לעני בגורן פחות מחלי קצ חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקודם שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רצעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותי של שמי שנים ולא העלם לירושלים, שזריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרצות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכורים: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחתים כסדרן, לא הקדמתי תרומה לזכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתב מלאךך ודמך לא תאחר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן החלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על החלוש): ולא שכחתי. מלזכרך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. זין שאני טמא והוא טהור, זין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא חוכל ללכלל צעקריך (דברים יב, יז) או אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צעקריך פאכלנו הטמא והטהור וגו' (שם טו, כב), אבל זה לא חוכל לזכור דרך אכילת שערין האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון וכתריכין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותי לזית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שםקתי ושםקתי צו (שם):

(15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקסי תלכו וגו' ונמסי גשמיכם בעקס (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

16	This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.	וְהַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:	שלישי
17	Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.	אֶת־יְהוָה הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיֹּת לִי לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ:	17
18	And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;	וַיהוָה הָאֱמַיְרְךָ הַיּוֹם לְהִיֹּת לּוֹ לְעַם סִגְלָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וּלְשָׁמֵר כָּל־מִצְוֹתָיו:	18
19	and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.	וּלְתַתֶּנָּה עָלֶיּוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהַלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וּלְהִיתֶנָּה עַם־קֹדֶשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (פ)	19
XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיִּצְו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְהִקְמַתָּ לָּךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְּ אֹתָם בְּשִׂיד:	2

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. כל יום יהיו צענין חדשים, כאילו צו ציוס נצטוית עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום פשנה לשנה הצאה:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח צמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצדלה, הצדלמיו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יסאמרו קל פעלי און (תהלים 77, 7):

(18) כאשר דבר לך. והייקס לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. והייקס לי קדשים (ויקרא כ, כו):

(1) שמור את כל המצות. לשון הווה, גרדנ"ט צלע"ז:

<p>3 And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou shalt pass over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.</p>	<p>וּכְתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְרָהָם לְךָ:</p>	<p>3 וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְאָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אַבְרָהָם לְךָ:</p>
<p>4 And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.</p>	<p>וְהָיָה בְּמַעְבְּרְכֶם יְתַּדְנָא תְּקִימוּ יְת אֲבִנָּא הָאֵלִין דְּאִנָּא מְפָשִׁיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין בְּטוּרָא דְעִיבֵל וְתַסּוּד יִתְהוּן בְּסִידָא:</p>	<p>4 וְהָיָה בְּעֶבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תְּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֲתֶכֶם הַיּוֹם בְּהָר עִיבֵל וְשָׂדֶה אוֹתָם בְּשִׁיד:</p>
<p>5 And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.</p>	<p>וּתְבַנֵּי תַמָּן מִדְּבָחָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ מִדְּבַח אֲבָנִין לֹא תִרִים עֲלֵיהֶן בְּרִזְלָא:</p>	<p>5 וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִנִּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל:</p>
<p>6 Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.</p>	<p>אֲבָנִין שְׁלֵמִין תְּבַנֵּי יְת מִדְּבָחָא דִּין אֱלֹהֶיךָ וְתַסִּיק עֲלֵהֶי עֲלוּן קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>6 אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.</p>	<p>וְתַפּוֹס נִכְסַת קוּדְשִׁין וְתִיכּוֹל תַּמָּן וְתִחַדִּי קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>7 וּזְבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.</p>	<p>וּתְכַתּוּב עַל אֲבִנָּא יְת כָּל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא פְּרִישׁ יֵאוֹת:</p>	<p>8 וּכְתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאָר הַיֵּשֶׁב: (ס)</p>
<p>9 And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.</p>	<p>וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנָיָא לְיִזְרָאֵל עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲצִית וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הִוִּיתָ לְעַם קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>9 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>10 Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.</p>	<p>וְתִסְבִּיל לְמִימְרָא דִּין אֱלֹהֶיךָ וְתַעֲבִיד יְת פְּקוּדֵהֶי וְיֵת קִנְמוּהֵי דְאִנָּא מְפָשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>10 וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה הַיּוֹם: (ס)</p>

- (2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תוֹלִיאוּ משם אחרות ותצנו מהן מִזְבַּח צֶהַר עֵיזֵל, נמאֵלֶת אֶתָּה אֹמֵר שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי אֲבָנִים הֵיוּ, שְׁנַיִם עֶשֶׂר צִירְדָן, וּכְנָגָדָן גִּלְגָּל, וּכְנָגָדָן צֶהַר עֵיזֵל, כְּדִיאֵתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לה:):
- (8) באר הישב. נשענים לשון (שס לז):
- (9) הסכת. כמרגמו: היום הזה נהיית לעם. כָּל יוֹם יֵהִיו צִעִינִךְ כֹּאִילוֹ הַיּוֹם צִאת עַמּוֹ צִרְיָתָ:

11	And Moses charged the people the same day, saying:	וַיִּצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:	וּפָקִיד מֹשֶׁה יְתַּעֲמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:
12	‘These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־תֵּר גְּרִזִּים בְּעֶבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמֹעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וִישָׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	אֵלֶּין יָקוּמוּן לְבָרְכָא יְתַּעֲמָא עַל טוֹרָא דְגִרְיָזִין בְּמַעֲבְרָכֹן יְתַּיְרְדָנָא שְׁמֹעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וִישָׁשְׁכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן:
13	and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּתֵר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֵּׁר וְזִבְּלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:	וְאֵלֶּין יָקוּמוּן עַל לְוִטָּא בְּטוֹרָא דְעֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאַשֵּׁר וְזִבְּלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14	And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְעָנִי הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)	וְיַתִּיבוּן לִינְאִי וְיִימְרוּן לְכָל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם:
15	Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדָיו חֶרֶשׁ וְשֵׁם בְּסֻתָּר וְעָנִי כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)	לִיט גּוֹבְרָא דִיעֲבִיד צִילִם וּמַתְקָא מִדְּחַק קִדְּם יִי עוֹבֵד יְדֵי אוֹמָנָא וִישֵׁנִי בְּסֻתְרָא וְיַתִּיבוּן כָּל עַמָּא וְיִימְרוּן אָמֵן:
16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַקְלֵה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּינְקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיהִ וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְחֻבְרִיהִ וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַשְׁגֵּה עֵינֵי בִּדְרֵךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוּר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פֶּרֶשָׁה סְנוּמָה בְּכַתֵּר אֶרֶם צוּבָה)	לִיט דִּישְׁעֵי דִין גֵּיזוּר יִיתָם וְאַדְמָלָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(12) לברך את העם. כדאיתא במסכת סוטה (דף לז.), ששה שצטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והאזרחים למטה באמנע, הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונים אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה חסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא בצדק, ומשיאו ענה רעה:

20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen. .	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי נִגְלָה כְּנָפֹה אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶתֶת אֲבוֹהִי אָרִי גִלִּי כְּנָפֹה דְּאֲבוֹהִי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם כָּל בְּעִירָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶחָתִיה בֶּת אֲבוֹהִי אוֹ בֶּת אִמִּיה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם חֲמָתִיה וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֵתֶר וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּימַחִי חֲבֵרִיה בְּסֵתֶרָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	לִיט דִּיִּקְבִּיל שׁוּחָדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם זָכָאי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
26	Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)	לִיט דִּלֹּא יִקְיָם יֵת פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא הָדָא לְמַעַבְדַּי יִתְהוֹן וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
XXVIII	And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.	וְהָיָה אִם־שָׁמָעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּנָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:	וְיְהִי אִם קִבְלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטֵּר לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְּאֲנָא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין וְיִתְנַנֶּנָּךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ עֲלָיָא עַל כָּל עַמְמֵי אַרְעָא:
2	And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	וְיִתּוֹן עָלְךָ כָּל בְּרַכְתָּא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנָךְ אָרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ:
3	Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.	בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה:	בָּרִיד אַתָּ בְּקִרְתָּא וּבְרִיד אַתָּ בְּחַקְלָא:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים, וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצריך שאר השבטים, לכך לא רצה לקללם: (26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצבועה:

4	Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ בְּרִיד וּלְדָא דְמַעֲדָ וְאִבָּא דְאַרְעֶךָ וּנְלָדָא דְבִעִירְךָ בְּקָרִי תוֹרֶךָ וְעִדְרֵי עֲגֹךָ	4
5	Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.	בְּרוּךְ סִלְךָ וְאֻצִּיתְךָ	5
6	Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.	בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ	6
7	The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ יִתֵּן יְיָ יְתִיב עָלֶיךָ דְּקִימִין עַלְךָ תִּבְיִרִין קְדָמְךָ בְּאוֹרְחָא חֵדָא יִפְקִין לְוַתְךָ וּבִשְׁבָעָה אוֹרְחִין יַעֲרִקִין מִן קְדָמְךָ	7
8	The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou puttest thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.	יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאֻסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבִרְכָּךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ יִפְקִיד יְיָ לָךְ יְתִיב בְּרִכָּן בְּאוֹצְרֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ וּבִרְכֶנְךָ בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ	8
9	The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.	יְקִימְךָ יְהוָה לֹא לְעָם קָדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו יְקִימֶנְךָ יְיָ קְדְמוֹהִי לְעָם קָדִישׁ כְּמָא דְקִימִים לָךְ אֲרִי תִטֵּר יְתִיב פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶךָ וְתִתְּךָ בְּאוֹרְחִין דְּתַקֵּן קְדְמוֹהִי	9
10	And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.	וְרָאוּ כָל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָ וַיַּחֲזִין כָּל עַמֵּי אֲרֶעָ אֲרִי שְׁמָא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ וַיִּדְחֲלוּן מִנֶּךָ	10
11	And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.	וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפְרִי בִטְנֶךָ וּבְפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבְפְרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ וַיּוֹתֶרְךָ יְיָ לְטָבָא בְּוִלְדָא דְמַעֲדָ וּבְוִלְדָא דְבִעִירְךָ וּבְאִבָּא דְאַרְעֶךָ עַל אֲרֶעָ דְקִימִים יְיָ לְאֲבֹהֶתְךָ לְמַתָּן לָךְ	11

- (4) שגר אלפיד. ולדות צקרק, שהזהמה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. כתרגומו, ורצותינו אמרו (חולין פד:)
למה נקרא שמם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשירות הללו שהן סלעים חזקים:
(5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאמה מסכן כסלים: ומשאתך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זז:
(6) ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (בבא מציעא קז:):
(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים לנרות, להיות מתפוררין לכל זד:

12	The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.	יִפְתָּח יְהוָה לְךָ יְת אֹצְרֵיהָ טָבָא יְת שְׁמַיָא לְמַתָּן מָטָר אֶרְעָךְ בְּעֵדְנֶיהָ וּלְכָרְכָא יְת כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזִיף לְעַמּוּמִין סְגִיִּיאִין וְאַתָּה לֹא תִזְוֶיף:	יִפְתָּח יְהוָה לְךָ יְת אֹצְרֵיהָ טָבָא יְת שְׁמַיָא לְמַתָּן מָטָר אֶרְעָךְ בְּעֵתוֹ וּלְכָרְכָךְ אֶת כָּל- מַעֲשֶׂיךָ יָדְךָ וְהִלֵּיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:	12
13	And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;	וְיִתְנַנְךָ יְהוָה יְת תְּקִיף וְלֹא חֲלָשׁ וְתִהְיֶה בָרִם לְעֵילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפָקוּדֵי דִּי אֱלֹהֵךְ דְּאֵנָּה מִפְּסִיד לְךָ יֻמָּא דִּין לְמָטָר וּלְמַעֲבָד:	וְיִתְנַנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהִייתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי-תִשְׁמָע אֶל-מִצְוֹתַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:	13
14	and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them. .	וְלֹא תִסְטֹן מִכָּל פְּתֻמָּיָא דְּאֵנָּה מִפְּסִיד וְיִתְכּוֹן יֻמָּא דִּין לִימִינָא וּלְשִׁמְאֵלָא לְמַהֲךְ בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמָיָא לְמַפְלַחְהוּן:	וְלֹא תִסְוֹר מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׁמָאוֹל לְלָכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לְעַבְדָּם: (פ)	14
15	But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.	וְיִהְיֶה אִם לֹא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ לְמָטָר לְמַעֲבָד יְת כָּל פְּקוּדוֹהִי וּקְיֻמוֹהִי דְּאֵנָּה מִפְּסִיד לְךָ יֻמָּא דִּין וְיִיתּוֹן עָלְךָ כָּל לְוִטֵּיָא הָאֵלִין וְיִדְבְּקוּנְךָ:	וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל- הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִיגוּךָ:	15
16	Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.	לִיט אֶת בְּקִרְתָּא וְלִיט אֶת בְּשָׂדָה:	אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בְּשָׂדָה:	16
17	Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.	לִיט סִלְךָ וְאִצְוֹתְךָ:	אָרוּר טַנְאָךְ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ:	17
18	Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.	לִיט וְלִדָּא דְּמַעֲךָ וְאִבָּא דְּאֶרְעָךְ בְּקִרְי תוֹרְךָ וְעֵדְרֵי עִנְךָ:	אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתִּירֵת צֹאנְךָ:	18
19	Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.	לִיט אֶת בְּמִיעָלְךָ וְלִיט אֶת בְּמַפְקָךְ:	אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתְךָ:	19

20	The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou puttest thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.	יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶת בְּכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָה וְעַד־אֲבִדָּה מִהָר מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:	20
21	The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.	יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר וְיִשְׁיִצֶי יָתֶךָ מֵעַל אֲרֶעָא דְאַתָּה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	21
22	The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.	יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלִיקָתָא וּבִחֲרוּרָא וּבִשְׂדֵפּוֹן וּבִירְדָפוֹן עַד אֲבִדָּה:	22
23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַהֲיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר־עַל־רָאשֶׁךָ חֲסִינִין כְּנֹחָשׁ מְלֹאחָתָא מִטָּרָא וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרִזָּל:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֲרֶצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה:	24

(20) המארה. חסרון, כמו זרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות:
(22) בשחפת. שגשג נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון פי אש קדקה צאפי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווי צלע"ז שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו חן הגוף ואמא חמיד למים, וצלע"ז אשרינמנ"ט, לשון ועמי קרה מני חרצ (איז ל, ל), נסר מפח מאש (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובירקון. מכות תצוה שגשדות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ז. ירקון. יוצג, ופני התצוה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א צלע"ז: עד אבדך. תרגום עד דסיצד, כלומר עד אבד חותך, שתכלה מאליו:
(23) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושצהר סיני מפי הקצ"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יככה ה'. הקל משה בקלותיו לאמרן צלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שצראשונות הוא אומר את שמיך פצצול ואת ארצך פצצשה (שם יט), שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הצרול מזיע, ומחוך כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמיך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מזיעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מזיעה כדרך שאין הצרול מזיע, ואין הפירות מרקבינן, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא צרול לא תוציא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:
(24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצחר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל זכרו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרומ צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עשז הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק צהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקבינן:

25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶה יְהוָה נֶגֶף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיו וּבִשְׁבַע דְּרָכִים תָּנוּס לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזִעוּה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ יִתְּנֶה יְיָ תִּבְרִיר קֶדֶם שְׂנְאֶךָ בְּאוֹרְחָא חֶדָּא תִּפּוֹק לְוַתִּיה וּבִשְׁבַע אוֹרְחֵן תַּעְרוֹק מִן קֶדְמוֹהִי וְתִהִי לְזִיע לְכָל מַלְכוּת אֶרֶעָא:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִתָּה נִבְלַתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֵהֱמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחַרִּיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲחִין מִצָּרִים (כ') וּבַעֲפָלִים וּבַטְחָלִים וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יִכְכֶּה יְהוָה בְּשִׁנְעוֹן וּבְעִוְרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבָּב: יִמְחִינֶךָ יְיָ בְּטִפְשׁוֹתָא וּבְסִמּוּתָא וּבְשַׁעֲמֻמוֹת לִבָּא:	28
29	And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.	וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצֹּהָרִים כְּאִשֹּׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת-דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף עָשִׂיק וְגִזּוּל כָּל-הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ: וְתִהִי מְמַשִּׁישׁ בְּטִיהָרָא כְּמֹא דִימְשִׁישׁ עוֹרָא בְּקִבְלָא וְלֹא תַצְלַח יֵת אוֹרְחַתְךָ וְתִהִי בְרָם עָשִׂיק וְאָנִיס כָּל יוֹמִיא וְלִית דְּפָרִיק:	29
30	Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.	אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכַּבְנָהּ בֵּית יִשְׁכַּבְנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ פֶּרֶם תִּטָּע וְלֹא תַחֲלִלְנָהּ: אַתְתָּא תִירֹס וּגְבֵר אַחֲרֵן יִשְׁכַּבְנָהּ בֵּיתָא תִּבְנֶה וְלֹא תִתִּיב בֵּיהּ פֶּרְמָא תַצּוּב וְלֹא תַחֲלִינָהּ:	30

- (25) לזעוה. לאימה ולזיע, שיזעו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יצא עלינו כדרך שצא על אלנו:
 (27) בשחחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויבש מצחון, כדאימא בצכורות (מא.). גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:
 (28) ובתמהון לבב. אוטס הלצ, אשטורדישו"ן צלע"ו:
 (29) עשוק. צלל מעשיך יהיה ערעור:
 (30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחוצ כינהו לשבח ישכבנה, (מגילה כה:) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרוי:

<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>31 שֹׁרְךָ טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכֹל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנָה לְאֹיְבֶיךָ וְאִין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p> <p>תֹּרְךָ יְהִי נָכִיס לְעֵינֶיךָ וְלֹא תִיכּוֹל מִנֶּיהָ חֲמֹרְךָ יְהִי אָנִיס מִן גְּדֻמָּךְ וְלֹא יִתּוּב לָךְ עֶנְךָ מִסִּירָן לִבְעָלִי דְבִבְךָ וְלִית לָךְ פָּרִיק:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>32 בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לְאֵל יָדְךָ:</p> <p>בָּנְךָ וּבָתְּיֶיךָ מְסִירִין לְעַם אַחֲרָן וְעֵינֶיךָ חֲזוֹן וְיִסּוּפָן בְּגִלְגָּלוֹן כָּל יוֹמָא וְלִית חֵילָא בִידְךָ:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>33 פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכֹל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רֶק עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p> <p>אֲבָא דְאַרְעֶךָ וְכָל לִיאֻתְךָ יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּא וְתִהִי בְרַם עָשִׁיק וְרָעִיעַ כָּל יוֹמִיא:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>34 וְהָיִיתָ מְשֻׁגַע מִפְּרֹאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p> <p>וְתִהִי מְשֻׁתְּטִי מַחֲזִיו עֵינְךָ דְתִתִּי חֲזִי:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>35 יַכְכָּה יְהוָה בְּשִׁתִּין רֶעַע עַל־הַבְּרָכִים וְעַל־הַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר לֹא־תִכּוֹל לְהַרְפָּא מִכָּף רִגְלֶךָ וְעַד קְדָמְךָ:</p> <p>יַמְחִינְךָ יְיָ בְּשַׁחֲנָא בִישָׂא עַל רְכוּבִין וְעַל שְׁקָן דְּלֹא תִכּוֹל לְאַתְסָאָה מִפְּרֹסַת רִגְלֶךָ וְעַד מוֹחְךָ:</p>
<p>36 The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.</p>	<p>36 יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקְּים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאָבֶן:</p> <p>יְגַלִּי יְיָ יִתְּךָ וְיֵת מֶלְכְּךָ דְתִקְּים עָלֶיךָ לְעַם דְּלֹא יָדַעְתָּא אֹת וְאֲבֹתֶיךָ וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פְּלַחִי טַעוֹתָא אַעָא וְאֲבָנָא:</p>
<p>37 And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.</p>	<p>37 וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שִׁמָּה:</p> <p>וְתִהִי לְצִדּוֹ לְמִתְל וּלְשׁוּעִי בְּכָל עַמְמַיָּא דִּידְבָּרְנֶךָ יְיָ לְתַמָּן:</p>
<p>38 Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.</p>	<p>38 זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאָּסֵף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֶּה:</p> <p>בְּרַ זָרַע סְגִי תַפִּיק לְחַקְלָא וְזַעִיר תִּכְנֹשׁ אֲרִי יִחְסְלֶיהָ גּוֹבָא:</p>

(32) וּכְלוֹת אֲלֵיהֶם. מַצּוֹת אֲלֵיהֶם שִׁישׁוּצוֹ וְאִינִס שְׂבִיס, כָּל תּוֹחַלַת שְׂאִינָה צֹאֵה קְרוּיָה כְּלִיּוֹן עֵינִים:
 (37) לְשִׁמָּה. אֲשֶׁר אֲשֶׁמֹרֵד־שִׁישׁוֹן כָּל הַרְוָאָה אוֹתָן יִשׁוּס עֲלֶיךָ: לְמִשְׁל. כַּשֶּׁמֶשׁ מִכָּה רַעֵה עַל אֲדָם, יֹאמְרוּ זוֹ דּוּמָה לְמַכַּת פְּלוּגִי: וּלְשִׁנְיָה. לְשׁוֹן שְׂנֵינָס (דְּבָרִים ו, ז), יִדְבְּרוּ בְךָ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ וּלְשׁוּעִי, לְשׁוֹן סְפּוֹר, וְאַשְׁתַּעִי:

39	Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.	בְּרָמִים תִּטְעַם וְעִבַּדְתָּ וְגֵיִן לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאָגֵד כִּי תֹאכְלֵנוּ הַתִּלְעָת:	בְּרָמִין תַּצּוּב וְתִפְלַח וְחֹמֶר לֹא תִשְׁתִּי וְלֹא תִכְנֹשׂ אֲרִי תִכְלִיָּה תוֹלַעְתָּא:
40	Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.	זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:	זֵיתִין יִהּוֹן לָךְ בְּכָל תְּחוּמֶךָ וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוּךְ אֲרִי יִתְרֵן זֵיתְךָ:
41	Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.	בָּנִים וּבָנוֹת תוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׁבִי:	בָּנִין וּבָנִין תְּלִיד וְלֹא יִהּוֹן לָךְ אֲרִי יִחְכֹּן בַּשְּׁבִיָּא:
42	All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.	כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֹשׁ הַחֲזָצֵל:	כָּל אֵילָנְךָ וְאִבָּא דְאַרְעֶךָ יִחְסִנְיָה סָקָא:
43	The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.	הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמֶּלֶה מִמֶּלֶה וְאַתָּה תֵרֵד מִמָּטָה מִמָּטָה:	תוֹתֵב עֲרַל דְּבִינְךָ יִהְיִי סָלִיק עֵיל מִנְּךָ לְעֵילָא לְעֵילָא וְאַתָּ תִּתְהִי נַחֲתִית לְתַתָּא לְתַתָּא:
44	He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail.	הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:	הוּא יוֹזַפְנָךְ וְאַתָּ לֹא תוֹזַפְנִיה הוּא יִהְיִי תַקִּיף וְאַתָּ תִּתְהִי חֲלָשׁ:
45	And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee.	וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־חֲקָלָאוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשִּׁיגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתָיו וּחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:	וַיִּתּוֹן עָלֶיךָ כָּל לְוִטְיָא הָאֵלִין וּרְדִפוּנְךָ וְיִדְבְּקוּנְךָ עַד דְּתִשְׁתִּיצִי אֲרִי לֹא קִבִּילְתָּא לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטְר פְּקוּדוֹתֵי וּקְיֻמוֹתֵי דְפִקְדֻךְ:
46	And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever;	וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:	וַיִּהּוֹן בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִבְנֶיךָ עַד עָלְמָא:
47	because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things;	תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עִבַּדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מִרְבַּ כָּל:	חֲלָף דְּלֹא פִלְחְתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֵדָא וּבְשִׁפְיוֹת לְבָא מִסְּגִי כוֹלָא:

(38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי תענית פ"ג ה"ו):

(40) כי ישל. ישיר פירותיו, לשון וְנָשַׁל הַצֶּרֶךְ (שם יט, ה):

(42) יירש הצלצל. נַעֲשֶׂנוּ הָאֲרֶזֶה רֶשֶׁם מִן הַפְּרִי: יירש. יעני: הצלצל. מִן אֲרֶזֶה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכמוז יירש, ולא לשון הוֹקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכמוז יורש:

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:

<p>therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee.</p>	<p>וְעַבַּדְתָּ אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בָּרָעַב וּבְצָמָה וּבְעִירָם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עָלֶיךָ בְּרִזָּל עַל־צוּאֶיךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ׃</p>	<p>48</p>
<p>The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand;</p>	<p>יֵשׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָאָה הַנֶּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ׃</p>	<p>49</p>
<p>a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young.</p>	<p>גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יֶחֱזֵן׃</p>	<p>50</p>
<p>And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish.</p>	<p>וְאָכַל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמִידֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תֵּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּנֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ׃</p>	<p>51</p>
<p>And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ עַד רֹדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֻהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל־אֲרָצְךָ וְהִצֵּר לְךָ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ׃</p>	<p>52</p>
<p>And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בֶּשֶׂר בְּנֶיךָ וּבָנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמִצְוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶיךָ׃</p>	<p>53</p>

(49) כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מזלחת ויקלנו קוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלזם לפקר אמו (בראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטינדר"י צלע"ז: (52) עד רדת חמתך. לשון רדיו וכזוש: (53) ואכלת פרי בטןך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:

54	The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;	גִּבְרָא דְרַפִּיךָ בְּךָ וְדַמְפְנָא לְחָדָא תִּבְאֵשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימָהּ וּבְשָׂאָר בְּנוֹהֵי דִישָׂאָר:	הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ וְהַעֲנָג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאָחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בְּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:	54
55	so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.	מִמֶּתוֹ לֹא־תֵּתּוּ מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּכָל-שַׁעְרֶיהָ:	מִמֶּתוֹ לֹא־תֵּתּוּ מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּכָל-שַׁעְרֶיהָ:	55
56	The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;	הָרַפָּה בְּךָ וְהַעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּח־רַגְלָהּ הֵצֵג עַל־הָאָרֶץ מִהֶתְעַנֵּג וּמִרְךָ תִּרְעַע עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְתָּתָהּ:	הָרַפָּה בְּךָ וְהַעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּח־רַגְלָהּ הֵצֵג עַל־הָאָרֶץ מִהֶתְעַנֵּג וּמִרְךָ תִּרְעַע עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְתָּתָהּ:	56
57	and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.	וּבְזַעִיר בְּנֶחָא דִישְׁקוֹן מִנָּהּ וּבִבְנֶהּא דְתִלִּיד אַרִי תִיכְלֶנּוּן בְּחִסְרוֹת כּוֹלָא בְּסִתְרָא בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִיעִיק לְךָ שְׂנָאָד בְּקֶרְנְךָ:	וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֶם בְּחִסְר־כָּל בְּסִתָּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אִיבָהּ בְּשַׁעְרֶיהָ:	57
58	If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;	אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֵת־הַשֵּׁם הַנּוֹרָא וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	אִם־לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֵת־הַשֵּׁם הַנּוֹרָא וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	58
59	then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.	וַיַּפְרִישׁ יְיָ יֵת מַחֲתָךְ וַיֵּת מַחֲתַת בְּנֶךָ מִחֵן רַבְרָבָן וּמִהִימָנָן וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמִהִימָנִין:	וְהִפְלִא יְהוָה אֶת־מַפְתָּךְ וְאֵת מַכּוֹת זֶרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֹאֲמָנוֹת וַחֲלָיִים רָעִים וְנֹאֲמָנִים:	59

(54) הרך בך והענוג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פיגוק, ומהמענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעמו קלה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונם דבר בניו וצנניו, עד כי תרע עינו צנניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאלל. דבר אחר הרך בך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעצנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר צניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

(57) ובשלייתה. צניה הקטנים, כולן מהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליטתן לאשר אללה מן הצער:

60 And He will bring back upon thee
all the diseases of Egypt, which thou
wast in dread of; and they shall
cleave unto thee.

וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל־מִדּוֹנָה וְיָחִיב בָּךְ יְת כָּל מִכְתָּשֵׁי
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרָת מִפְּנֵיהֶם מִצְרַיִם דִּדְחִילָתָא מִן
שְׂדֵמִיחוֹן וְיִדְבְּקוּן בָּךְ:

61 Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.

גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מַכָּה אֲשֶׁר
לֹא כְתוּב בַּסֵּפֶר תַּתּוּרָה הִזָּאת
יַעֲלֶם וַיְהוֹל עָלֶיהָ עַד הַשְּׁמֹדָה:

אֶף כָּל מַרְעֵ וְכָל מַחָא דִּלֵּא
כְּתִיבִין בַּסֵּפֶר אוֹרִיתָא תְּדֵא
יִיחִינִין יי עַלֶּה עַד דִּתְשַׁמְעִי:

62 And ye shall be left few in number,
whereas ye were as the stars of
heaven for multitude; because thou
didst not hearken unto the voice of
the LORD thy God.

וּנְשֹׂאֲרֵתָם בְּמַתִּי מֵעַט וַתַּחַת
אֲשֶׁר הָיִיתָם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
לְרֹב כִּי־לֹא שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה
אֱלֹהֶיהָ:

63 And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.

וְהָיָה כִּאֲשֶׁר-שָׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם
לְהִיטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת
אֹתְכֶם בְּןֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה עֲלֵיכֶם
לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
אֹתְכֶם וּנְסַחֲתֶם מֵעַל הָאָדָמָה
אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

וַיְהִי כִּמָּא יַחְדִּי יְיָ עֲלִיכֹן
לְאַיִטְבָּא לְכֹן וּלְאַסְגָּאָה
יַתְכֹן בֶּן יַחְדִּי יְיָ עֲלִיכֹן
לְאַוְבָּדָא יַתְכֹן וּלְשִׁצְאָה
יַתְכֹן וּתְטַלְטְלוֹן מֵעַל אֶרְעָא
דְּאַתָּ עָלִיל לְתַמֵּן לְמִוְרֵתָהּ:

64 And the LORD shall scatter thee
among all peoples, from the one
end of the earth even unto the other
end of the earth; and there thou
shalt serve other gods, which thou
hast not known, thou nor thy
fathers, even wood and stone.

וְהִפִּיצָהּ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים
מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קֵצֶה הָאָרֶץ
וְעַבְדָּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָ אֹתָהּ וְאַבְתִּירָהּ
עַץ וְאֶבֶן:

65 And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.

וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגֹּעַ וְלֹא-
וַיְהִי מְנוּחַ לְכַף-רִגְלָהּ וַנֵּתַן
יְהוָה לָהּ שֵׁם לֵב רַחוּם וּכְלִיזוֹן
עֵינַיִם וּדְאִבּוֹן נֶפֶשׁ:

וּבְעַמּוּמָא הָאֲנֹנִן לֹא תִנּוּחַ וְלֹא
יְהִי מְנוּחַ לְפָדְסַת רִגְלָהּ וַיְתִין
יְיָ לָהּ תַּמְזֵן לֵב דְּחִיּוּל וַחֲשֻׁכוֹת
עֵינֶיהָ וּמַפְדּוֹן נֶפֶשׁ:

(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומונדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:
(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מנצחם, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע וגו' כֹּל הַפִּסְלָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּמִצְרַיִם לֹא אָשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו),
אִין מִיִּרְאִין אֶת הָאֵלֶם אֲלֵא כְדָבָר שְׁהוּא יגור ממנו:

(61) יעלם. לשון עלייה:

(62) ונשאתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלופ מרובין:

(63) בן יריש ה'. את אויביכם (מגילה י'): עליכם להאזין וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צ"ל גאים יפא"ה' (משלי כו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרנומו, לא עבודת אלהות ממס, אלא מעליס מס וגולגליות לכומרי עבודת אליילס:

(65) לא תרגיע. לא תנזת, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כח, יב): לב רגז. לב חרד, כתרגמו דחיל, כמו שאל מפתח

66	And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.	וְהָיָה חַיִּיךָ תָּלֵף לְךָ מִנְּגִד וַיְהִי תָנָה בְּלִילְיָא וּבִימָמָא וְלֹא תִהְיֶימִין בְּחַיִּיךָ:	וְהָיָה חַיִּיךָ תָּלֵף לְךָ מִנְּגִד וַיְהִי תָנָה בְּלִילְיָא וּבִימָמָא וְלֹא תִהְיֶימִין בְּחַיִּיךָ:	66
67	In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.	בִּבְקֹר תֹאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחָד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	בִּבְקֹר תֹאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחָד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:	67
68	And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.	וְהָשִׁיבְךָ יְהוָה מִצִּרִּים בִּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסֵּף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרֶתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)	וְהָשִׁיבְךָ יְהוָה מִצִּרִּים בִּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא-תִסֵּף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרֶתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)	68
69	These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.	אֵלֶּין פִּתְגָמֵי קִימָא דְּפָקִיד צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְמַגִּזֹּר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב בֶּר מִלְכַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב: (פ)	אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָא מוֹאָב מִלְכַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב: (פ)	69
XXIX	And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אַתּוֹן חֲזִיתוֹן כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְצָא מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאַרְצָא מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל-אַרְצוֹ:	שביעי

רָגַזָה לָךְ (שס יד, ט), שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן (שמות טו, יד), מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ (שמואל-ב כז, ח): וּבִלְוִיֹן עֵינִים. מִנְּפָה לִישׁוּעָה וְלֹא מִנְּפָה:

(66) חִידָא תְּלוּאִים לָךְ. עַל הַסֶּפֶק. כָּל סֶפֶק קְרוֹי תְּלוּי, שְׂמָא אֲמוֹת הַיּוֹם צַחֲרָצַח הַצָּהָה עֲלֵינוּ. וּרְצוֹתֵינוּ דְּרֶשׁוּ, (מִנְּחוֹת קִג): זֶה הַלּוֹקֵחַ מִצְּוָה מִן הַשּׁוֹק: וְלֹא תֹאמְרִין בַּחֲדִיד. זֶה הַסּוֹמֵךְ עַל הַפִּלְטָר (שס):

(67) בְּבוֹקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב. וַיְהִי הָעֶרֶב שֶׁל אִמָּשׁ (סוּטָה מֵט.). וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בּוֹקֶר. שֶׁל שְׁחִרִית, שֶׁהָרֹת מִתְּחֻקוֹת תְּמִיד, וְכָל שְׁעָה מְרוֹצֵה קִלְלָתָהּ מִשְׁלִפְנִיָּה (שס):

(68) בִּאֲנִיּוֹת. צִסְפִּינוֹת צִשְׁצִיָּה: וְהַתְּמַכְרָתָם שֶׁם לְאוֹיְבֶיךָ. אִתָּם מִצְּקָשִׁים לִהְיוֹת נִמְכָּרִים לָהֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: וְאִין קִנְיָה. כִּי יִגְזֹרוּ עֲלֶיךָ הֶרֶג וּכְלִיּוֹן: וְהַתְּמַכְרָתָם. צִלְעִי אִיפְּרוּוֹנְדִּירִיץ וּוִי"ש. וְלֹא יִתְּכֵן לִפְרֹשׁ וְהַתְּמַכְרָתָם צִלְשׁוֹן וְנִמְכָּרְתָם עִי מוֹכְרִים אֲחֵרִים, מִפְּנֵי שֶׁנֹּאמַר אֲחֵרִיו וְאִין קוֹנֵה:

(69) לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁקְצָלוּ עֲלֵיהֶם אֵת הַתּוֹרָה צִלְלָה וְצִשְׁצוּעָה: מִלְּבַד הַבְּרִית. קִלְלוֹת שְׁחִמּוֹת כֹּהֲנִים שֶׁנֹּאמְרוּ צִסְנִי:

2	the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;	הַמִּסּוֹת הַגְּדוֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֵלֶּת וְהַמִּפְתָּיִם הַגְּדֹלִים הָהֵם: נִסִּין רַב־רָבֵן וְחֻצֹאֵה עֵינֶיךָ אֵתֵּיָא וּמוֹפְתֵיָא רַב־רָבֵיָא הָאֵלֹהִים:	2
3	but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.	וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנוֹת לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא יָהֵב יי לָכוֹן לֵבָא לְמַדַּע וְעֵינִין לְמַחְזִי וְאֹזְנִין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הָדִין:	3
4	And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.	וְאֹלֶךְ אִתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלֵמֹתֵיכֶם מִזַּעְלֵיכֶם וְנַעֲלֶיךָ לֹא־בָלְתָה מִזַּעַל רַגְלֶךָ: וּבְדִרְתִּי יִתְכוֹן אַרְבָּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא לֹא בְלִיאַת פְּסוּתְכוֹן מִנְּכוֹן וּמִסָּנֶד לֹא עָדוּ מֵעַל רַגְלֶךָ:	4
5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּין וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֶחֶמָא לֹא אָכַלְתוּן וְחֵמֶר חֲדַת וְעֵתִיק לֹא שָׁתִיתוּן בְּדִיל דְּתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי אֱלֹהֵכוֹן:	5
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וּתְבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן וְעוֹג מֶלֶךְ־ בַּשָּׁן לִקְרָאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּכֶּם: וְאִתִּיתוּן לְאַתְרָא הָדִין וַנִּפְקַ סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹּן וְעוֹג מֶלֶךְ־בַּשָּׁן דְּמִתְנִין לְקִדְמוּתָנָא לְאַגָּחָא קֶרְבָּא וּמַחֲיִינִינוּ:	מפטיר
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּקַּח אֶת־אֲרָצָם וַנַּחֲנֶה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנֵינוּ וּלְגָדֵינוּ וּלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְנַשֵּׁשׁ: וַנְּסִיבָנָא יְת אֲרַעְהוֹן וַיִּהְיֶה לְאַחֲסָנָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וּלְשִׁיבֵט גָּד וּלְפִלְגֹת שֵׁבֶט־אֵת דְּמִנְשֶׁשׁ:	7
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכִּילוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ) וְחִטְרוּן יְת פְּתֻמִּי קִימָא הָדִין וְתַעֲבְדוּן יְתִהוֹן בְּדִיל דְּתַצְלִחוּן יְת כָּל דְּתַעֲבְדוּן:	קכ"ב

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקב"ה ולהדבק בו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לזני לוי, כמ"ש וַיִּסְקֶה אֶל הַכֹּהֲנִים צִנְי לְוִי (למקנו לא, ט), באו כל ישראל לפני משה ואמר לו, משה רבינו, אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונחנה לנו, ומה אהה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נחנה, לנו נחנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, הִיֹּס הָאֵה נְהִיִּית לְעָס וְגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו':

The Haftarah is Isaiah 60:1 - 60:22 on page 175.

<p>9 Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,</p>	<p>אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניניםכם כל איש ישראל:</p> <p>אתם קימין יומא דין פולכון קדם יי אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון וסריכיון כל אנש ישראל:</p>	<p>נצבים כג</p>
<p>10 your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;</p>	<p>טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיה:</p> <p>טפלכון נשיכון וגירך דבגו משריתך מלקיט אעד עד מלי מיך:</p>	<p>10</p>
<p>11 that thou shouldst enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;</p>	<p>לעברך בבכרית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך ברת עמך היום:</p> <p>לאעלויתך בקימא דיי אלהך ובמומתיה דיי אלהך גזר עמך יומא דין:</p>	<p>11</p>
<p>12 that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>למען הקים-אתך היום ללוא לעם והוא יהיה-לך לאלהים כאשר דבר-לך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב:</p> <p>בדיל לקיימא יתך יומא דין קדמוהי לעם והוא יהוי לך לאלה כמא דמליל לך וכמא דקניי לאברהם ליצחק וליעקב:</p>	<p>שני</p>
<p>13 Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>ולא אתכם לבדכם אנכי ברת את הברית הזאת ואת-האלה הזאת:</p> <p>ולא עמכון בלחודיכון אנא גזר ית קימא הדין וית מומתא הדיא:</p>	<p>13</p>

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקב"ה ציוס מותו להכניסם בצרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקנים ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שצאו כנענים להתגיר צימי משה כדרך שצאו גבעונים צימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, ויעשו גם המה צעקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

(11) לעברך. להיות עובר בצרית. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו לעשותך אתם (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צרית עושין, מחיזה מכאן ומחיזה מכאן ועוזרים צנתיים, כמו שנאמר קעגל אשור קרתו לשנים ויעברו צין צטריו (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום ללוא לעם. כל כך הוא נכנס לטרות, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם בצאומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבעות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להצדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שמים חוץ ממ"ט שצמורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי ויכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרצה הכעסם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומניצין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נצבים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצדה כדי לזרס. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן ושאול ואשפטה אתכם (שמואל א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

14	but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—	כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמֵּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:	14
15	for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;	כִּי־אַתֶּם יָדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:	שלישי
16	and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—	וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:	16
17	lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;	פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שִׁבְט אֲשֶׁר לִבּוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְיָהּ רֹאשׁ וְלַעֲנָה:	17
18	and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';	וְהָיָה בְּמִשְׁמְעִיהָ יֵת פִּתְגָמִי מוֹמָתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבָּיהָ לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּתַרְהוּר לִבִּי אָנָּה אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיהָ חֲטָאֵי שְׁלוֹתָא עַל זִידְנוּתָא:	18

- (14) ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:
 (15) כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עוזדי אלילים, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם:
 (16) ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גליליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העוזדי אלילים יראים שמה יגנזו, אצל של כסף והב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנזו:
 (17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשזיעכם: פן יש בכם. שמה יש בכם, אשר לבצו פנה היום מלקבל עליו הצרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מנגלל עשזמר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרבכם:
 (18) והתברך בלבבו. לשון זרקה, יחשזו לבצו זרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. בנדידת שו"א זלע"ז כמו וְהַסְפִּילָהּ, וְהַסְפִּילָהּ: בשרירות לבי אלך. במראות לבי, כמו וְהַסְפִּילָהּ וְלֹא קָרוֹז (במדבר כד, יו), כלומר מה שלבירואה לעשות: למען ספות הרודה. לפי שאוסין לו פורענות עלמה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעזיר עליהם, וגורם עמה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן מרגס אונקלם צדיל לאוסקא ליה קטאי קטאי קטאי על וקטאי, שאוסין לו אני השגגות על הזדונות: הרודה. שוגג, שהוא עושה כהדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה:

19	the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;	לֹא-יֵאבֹד יְהוָה סֶלַח לוֹ כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אֶת-יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	19
20	and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.	וַהֲבִדִּילֹו יְהוָה לְרָעָה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:	20
21	And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;	וַאֲמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת-מִפְּלוֹת הָאֶרֶץ הַהוּא וְאֶת-תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר-חָלָה יְהוָה בָּהּ:	21
22	and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;	גִּפְרִית וּמָלַח שָׂרָפָה כָּל-אֲרָצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יַעֲשֶׂב כְּמַהֲפֹכֶת סֹדֶם וְעִמֹרָה וּצְבֹיִים אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ:	22
23	even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'	וַאֲמָרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מַה עָשָׂה יְהוָה כִּכֵּה לָאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:	23
24	then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;	וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	24

(19) יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עָלָה עָשָׁן צָאפוֹ (שמואל-ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חֲמָה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה: (20) הכתובה בספר התורה הזוה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גם כָּל כְּלִי וְכָל מִכָּה וְגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקזה מוסב על התורה, הזו לשון זכר מוסב על הספר, וע"פ פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמוה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמוה תחת התורה, נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

25	and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יֵדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטִעֹנֹת עַמִּיּוֹא וּסְגִידוּ לָהֶן דַּחֲלָן דְּלֹא יַדְעוּנִין וְלֹא אוֹשִׁיבָא לָהֶן:	25
26	therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;	וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּאָרְץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת-כָּל-הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה: וַתִּקְרַח רִיגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הָהִיא לְאַיְתָאָה עָלֶיהָ יֵת כָּל לְוִשְׂיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין:	26
27	and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.—	וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאָרְץ וּבְחִמָּה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה: וַשְׁלִיכִנוּן יֵי מֵעַל אֲרַעְהֶן בְּרִגְזוֹ וּבְחִמָּא וּבְתַקּוּף רַב וַאֲגִלְנוּן לְאַרְעַ אַחֶרִי כִּיּוֹם הַדִּין:	27
28	The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.	הַסֵּתֵרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)	ע"כ צחול
XXX	And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,	וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וַיְהִי אַרְי יִיתוֹן עָלֶיךָ כָּל פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין בְּרַכָּן וּלְוִשְׂיָן דִּיהִבִּית קְדָמָךָ וְתַתִּיב לְלִבְךָ בְּכָל עַמִּיּוֹא דְאַגְלִיךָ יֵי אֱלֹהֶיךָ לְתַמּוֹן:	רביעי (שני)
2	and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;	וְשִׁבַּתְּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָּכָל אֲשֶׁר-אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: וְתָחֹב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהָ כְּכָל דְּאֲנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:	2

(25) לא ידעום. לא ידעו זהם גזירת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיצא להון, לא הטיצו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה שצחרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק: (27) ויתשם ה'. כתרגומו וטלטלינון, וכן הגני נקשם מעל אדמקס (ירמיה יב, יד): (28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צדינו לעשות, אחת מעניש את הרצים על ההרורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש צבס איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמוניותיו של חצירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין זהם, יענוש את הרצים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השבועה צהר גרזים וצהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

<p>3 that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.</p>	<p>וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:</p> <p>וְיָתִיב יי אֱלֹהֶיךָ יְת גְּלוּתְךָ וִירְחִים עָלֶיךָ וִיתוֹב וְיִכְנָשְׁנֶךָ מִכָּל עַמֻּמִּי דְּבִדְרָךְ יי אֱלֹהֶיךָ לְתַמָּן:</p>	<p>3</p>
<p>4 If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.</p>	<p>אִם־יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:</p> <p>אִם יִהְיוּ גְלוּתְךָ בְּסִיפֵי שָׁמַיִם מִתַּמָּן וְיִכְנָשְׁנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ וּמִתַּמָּן יִקְרִבֶנְךָ:</p>	<p>4</p>
<p>5 And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers. .</p>	<p>וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְרֵשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשֶׁתָּהּ וְהִיטֵבֶךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:</p> <p>וְיַעֲלֶנְךָ יי אֱלֹהֶיךָ לָאָרֶץ דִּירְתוֹ אֲבֹתֶיךָ וְתִירְתָּהּ וְיִוְטִיב לְךָ וְיִסְגִּינֶךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>5</p>
<p>6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וְמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְּךָ וְאֶת־לִבְּךָ זֶרַעַךָ לֹאֲהַבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:</p> <p>וְיַעֲדֵי יי אֱלֹהֶיךָ יְת טָפְשׁוֹת לִבְךָ וְיְת טָפְשׁוֹת לִבָּא דְּבִנְךָ לְמַרְחֵם יְת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ בְּדִיל חַיֶּיךָ:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p> <p>וְיַתִּין יי אֱלֹהֶיךָ יְת כָּל לְוִטִּיָּא הָאֱלִין עַל פְּעֻלֵי דְּבִבְךָ וְעַל שֹׂנְאֶיךָ דְּרָדְפוּךָ:</p>	<p>חמישי (שלישי)</p>
<p>8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:</p> <p>וְאַתָּה תָּחֹב וְתִשְׁמָע בְּקוֹל לְמִימְרָא דִּי וְתַעֲבִיד יְת כָּל פְּקוּדוֹתַי דְּאֲנֵא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>8</p>
<p>9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בְּטָנְךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתָּךְ וּבְפִרְי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּי יֵשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ:</p> <p>וְיִוְתַרְנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ בְּוִלְדָא דְּמַעְסָךְ וּבְוִלְדָא דְּבַעֲרֶיךָ וּבְכַפָּא דְּאֶרְעָךְ לְטָבָא אֲרִי יָתוֹב יי לְמַחְדֵּי עָלֶיךָ לְטָב כְּמָא דְּחֵדֵי עַל אֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>9</p>

(3) ושב ה' אלֹהֶיךָ את שְׁבוּתְךָ. היה לו לכחוצ והשיב את שְׁבוּתְךָ, רצונו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צָרַח גְלוּתָם, וכשנגאלין הִקְטִיב גְלוּתָם לַעֲזוֹב שְׁבוּתָם וְיָשׁוּב עִמָּהֶם. ועוד י"ל שגדול יום קצוץ גְלוּתָם, וכקושי, כאלו הוא עֲזָמוּ נָרִיחַ לְהוֹיֵת אֲחוּזָם צִידֵי מַמַּשׁ אִישׁ אִישׁ מִמִּקְוָמוֹ, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶסֶף תְּלַקְטוּ לְאִסָּד אֶסֶף דְּגִי יִשְׁרָאֵל (ישעיה כז, יב), ואף בגלויות שאר האומות מִזִּינוֹ כן, וְשִׁבְתִּי אֶת עֲבוֹת מִזִּנִּים (יחזקאל כט, יד):

10	if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.	כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַפְּתוּכָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תִשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: (ס)	אֲרִי תִקְבִּיל לְמִמְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטָּר פְּקוּדֵיהִי וְקִימוּתִי דְּכַתִּיבִין בְּסֵפֶר אוֹרֵיתָא הַדִּין אֲרִי תָּתוּב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:
11	For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.	כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלְאוֹת הוּא מְמוֹךְ וְלֹא רַחֲקָה הוּא:	אֲרִי תִפְקִידָתָא הָדָא דְּאֲנִי מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מְפָרָשָׁא הִיא מְמוֹךְ וְלֹא רַחֲקָה הִיא:
12	It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשְּׁמַיִמָּה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא לְמִימַר מִן יִסַּק לָנָא לְשָׁמַיָּא וְיִסְבִּיחַ לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה:
13	Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'	וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:	וְלֹא מֵעֵבֶרָא לַיָּמָא הִיא לְמִימַר מִן יַעֲבֹר לָנָא לְעֵיבֶר יָמָא וְיִסְבִּיחַ לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה וְנַעֲבֹדְנָה:
14	But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it.	כִּי־קְרוֹב אֵלַיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹ: (ס)	אֲרִי קְרִיב לָךְ פִּתְגָמָא לְחֻדָּא בְּפִימְךָ וּבִלְבָבְךָ לְמַעֲבֹדֶיהָ:
15	See, I have set before thee this day life and good, and death and evil,	רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:	חַי וְדִיחַבִּית קֳדָמְךָ יוֹמָא דִּין יֵת חַי וְיֵת טַבָּתָא וְיֵת מוֹתָא וְיֵת בִּשְׂתָּא:
16	in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it.	אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻגֵּי וּרְבִית וּבְרַכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	דְּאֲנִי מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְאַהֲבָה יְתָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲרָא בְּאוֹרְחֵן דְּחֻקֵּין קֳדָמוּתִי וּלְמַטָּר פְּקוּדֵיהִי וְקִימוּתִי וְדִינֵיהִי וְתִיחִי וְתַסְגִּי וּיְבָרְכִנְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַרְעָא דְּאֵתָּ עָלֶיךָ לְחַמֵּן לְמִדְרֵתָהּ:

(11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), חֲרִי יִתְפַּסִּי, וְסָרַד פְּלִאִים (איכה א, ט), וסרד צמטמוניות, מכוסה, חבושה צמטון:

(12) לא בשמים היא. שאלו הייתה בשמים היית נרדף לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה):

(14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לכם צנחצנע לפה:

(15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחז מפרש והולך היחל:

(16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:

17	But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them;	וְאִם־יִפְנֶה לְבַבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחִיתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:	17
18	I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it.	הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תִאבְדּוּן לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֵתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	18
19	I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed;	הֵעֵדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לִפְנֵיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תֵּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעְךָ:	19
20	to love the LORD thy God, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them.	לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֶעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: (פ)	20
		לְמַרְחֵם יְתִי אֱלֹהֶיךָ לְשִׁבְתָּ לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְקָרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ אֲרִי הוּא חַיִּיד וְאַרְכּוֹת יוֹמָךְ לְמַתָּב עַל אֶרֶץ דְּקָיִים יְיָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לָהֶן:	

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI	And Moses went and spoke these words unto all Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:	וילך
------	---	---	------

(17) וְאִם יִפְנֶה לְבַבְךָ. הרי הרע:

(18) כִּי אֶבְדְּ תִאבְדּוּן. הרי המות:

(19) הֵעֵדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ. שֶׁהָ קִיּוּמִים לְעוֹלָם, וְכֹאֲשֶׁר תִּקְרָה אֶתְכֶם הָרַעָה, יִהְיוּ עֵדִים שֶׁאִנִּי הִמְרִיתִי בָכֶם כָּל זֹאת. דָּבָר אֲחֵר הָעִידוּתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְגו', אֲמַר לָהֶם הַקִּבְצָה לְיִשְׂרָאֵל, הַסִּתְּכֶם שֶׁזֶּרְעָתִי לֹשֶׁמֶשׁ אֶתְכֶם, שֶׁמֶל שֶׁנֶּאֱמַר אֶת־מִדְתְּכֶם, שֶׁמֶל לֹא עָלָה גִלְגָּל חֲמָה מִן־הַמִּזְרָח וְהָאִיר לְכָל־הָעוֹלָם, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרַח הַשֶּׁמֶשׁ (קֶהֱלֵת א, ה), הַסִּתְּכֶם בָּרָצָן שֶׁזֶּרְעָתִי לֹשֶׁמֶשׁ אֶתְכֶם, שֶׁמֶל שֶׁנֶּאֱמַר מִדְתְּכֶם, שֶׁמֶל זֶרְעָתְכֶם אֹתָהּ וְלֹא זֶמְנָהּ, אִלּוּ שֶׁמֶל זֶרְעָתְכֶם חֲטִיִּים וְהֵלַח שְׁעוּרִים, וְמֵה אִלּוּ שֶׁנֶּעֱשׂוּ לֹא לִשְׂכָר וְלֹא לְהַפְסֵד, אִם זֹכִין אֵין מִקְצִלִין שָׂכָר וְאִם חוֹטְאִין אֵין מִקְצִלִין פּוֹרְעָנוֹת, לֹא שֶׁנֶּאֱמַר אֶת־מִדְתְּכֶם, אִתְּכֶם, שֶׁאִם זֹכִיתֶם תִּקְצְלוּ שָׂכָר וְאִם חֲטִאתֶם תִּקְצְלוּ פּוֹרְעָנוֹת, עַל אֶחָד כְּמֵה וְכֵמֶה: וּבִחְרַת בָּחִיִּים. אִנִּי מוֹרָה לָכֶם שֶׁתִּצְחָרוּ בַּחֲלֹק הַחַיִּים, כֹּאֲדָם הָאוֹמֵר לָבוֹא בָּחֵר לָךְ חֲלֹק יִפָּה בְּנִחְלָתִי, וּמַעֲמִידוֹ עַל חֲלֹק הַיִּפָּה, וְאוֹמֵר לֹא אֶת זֶה בְּרוּר לָךְ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר ה' מִנֵּת חֲלֹקֶיךָ וְכֹאֲסֵה מוֹמִיךָ גּוֹרְלִי (תְּהִלִּים טז, ה), הַנֶּחֱמָ יָדִי עַל גּוֹרֵל הַטּוֹב לֹמַר אֶת זֶה קָם לָךְ:

2	And he said unto them: 'I am a hundred and twenty years old this day; I can no more go out and come in; and the LORD hath said unto me: Thou shalt not go over this Jordan.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם לֹא-אוּכַל עוֹד לָצֵאת וּלְבֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:
3	The LORD thy God, He will go over before thee; He will destroy these nations from before thee, and thou shalt dispossess them; and Joshua, he shall go over before thee, as the LORD hath spoken.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּיךָ הוּא עֹבֵר קִדְמָךָ הוּא יְשִׁיעֲךָ יְתַּחֲזֹק לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמָד אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יְשִׁיעֲךָ יְתַּחֲזֹק לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמָד אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
4	And the LORD will do unto them as He did to Sihon and to Og, the kings of the Amorites, and unto their land; whom He destroyed.	וַיַּעֲבִיד יְיָ לְהוֹן כְּמֵא דַעֲבַד לְסִיחֹן וּלְעוֹג מֶלֶכִי אַמּוֹרִי וְלָאֲרַעָהוֹן דְּשִׁיעִי יְתַּחֲזֹק:	וַיַּעֲבִיד יְיָ לְהוֹן כְּמֵא דַעֲבַד לְסִיחֹן וּלְעוֹג מֶלֶכִי אַמּוֹרִי וְלָאֲרַעָהוֹן דְּשִׁיעִי יְתַּחֲזֹק:
5	And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.	וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ קִדְמִיכוֹן וְתַעֲבִדוֹן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקִידָתָא דְּתַפְקִידִית יְתַּחֲזֹק:	וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ קִדְמִיכוֹן וְתַעֲבִדוֹן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקִידָתָא דְּתַפְקִידִית יְתַּחֲזֹק:
6	Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.'	חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאֹו וְאַל-תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֹץ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)	חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאֹו וְאַל-תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֹץ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)
7	And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמְץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאמֹר לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֵנָה אוֹתָם:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמְץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאמֹר לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֵנָה אוֹתָם:

(2) וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציוס זה נולדתי וציוס זה אמות (סוטה יג): וד' אמר אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד לנאת ולצוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כח, תלמוד לומר לא קהסה עיני ולא קם להם (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לנאת ולצוא בדברי תורה, מלמד שנטחמו ממנו מסורות ומעניות החכמה (שם):

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

(7) כי אתה תבוא את העם הזה. חרי חסד פעול עם עמא קדין, משה אמר ליהושע, זקנים שצדור יהיו עמך, הכל לפי דעתו ועצמו, אבל הקצ"ה אמר ליהושע כי חסד קצ"ה את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (לקמן פסוק כג), תצא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דפך אחד לדור ולא שני דפכים לדור (סנהדרין ט).

8

וַיְהִי הוּא מְדַבֵּר קִדְמָה מִימֵרֶיהָ
וַיְהִי בְּסַעֲדָהּ לֹא יִשְׁכַּנּוּ
וְלֹא יִרְחַמּוּ לֹא תִדְחַל וְלֹא
תִתְכַבֵּר:

8

9

וּכְתַב מֹשֶׁה יֵת אֹרֶיְתָא הֲדָא
וַיַּחֲבֹה לְכַהֲנָא פְנֵי לֵוִי
דְּנִשְׁלִין יֵת אֲדֹנָן קִמָּא דִּי
וּלְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל:

9

10

וּפָקִיד מֹשֶׁה יִתְּחוֹן לְמִימַר
מִסּוּף שֶׁבַע שָׁנִין בְּזִמְנָן שִׁתָּא
דְּשִׁמְטָתָא בְּחָגָא דְּמִטְלִיא:

רצעי

II

בְּמִיתִי כָּל יִשְׂרָאֵל לֹא תִחְזָא
קֶדֶם יי אֱלֹהֵי בְּאֶתְרָא
דִּיתְרַעִי תִקְרִי יֵת אֲוֵרִיתָא
הָדָא קֶדֶם כָּל יִשְׂרָאֵל
וְתִשְׁמַעֲנִין:

I

12

כְּנוֹשׁ יתַּ עֲמָא גּוֹבְרָא וְנִשְׂא
וְשִׁפְלָא וְגִירָד דְּבִקְרָד
בְּדִיל דְּיִשְׁמְעוּן וּבְדִיל
דְּיִלְפוּן וְיִדְחִלוּן קֳדָם יי
אֱלֹהֵכוֹן וְיִטְרוּן לְמַעַבְד
יִתַּ כָּל פְּתוּמֵי אוּרִיתָא דְּהָא:

I

13

וּבְנֵיהֶן דָּלָא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּן
וַיִּלְפוּן לְמַדְחַל קֳדָם יי
אֱלֹהֵכֹן כָּל יוֹמָא דְּאַתָּן
סְיִימִין עַל אֲרַעָא דְּאַתָּן
עֲבָרִין יַת יִרְדְּנָא לְתַמְן
לְמִירְתָּה:

ע"כ בקול

(9) ויכתוב משה וגו' ויתנה. כשנגמרה כולה נתנה לצני שצטו:

(10) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שציעית נורהגת

זה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית (ראש השנה יב):

(11) 'תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא ממחלת אלה הדברים, כדאימא במסכת סוטה (דף מא.), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, לתת שכר למציאהם (חגיגה ג.).

<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה תֵּן קָרְבִּי וַיִּמְדֵּךְ לְמוֹת קָרָא אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>חמישי (שש) כה</p>
<p>15 And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל-פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>15</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם-אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרָיו אֵלֵהִי נִכְר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בְּא-שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפֵּר אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>16</p>
<p>17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בָהֶם בַּעֲדָנָא הָהוּא וְאֶרְחִיקֶנּוּ וְאֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְּז וַיַּעֲרֹץ וַיִּתְּחוּן בִּישָׁן סָגִיאן וַעֲקֹן וַיִּימָר בְּעֵדָנָא הָהוּא הֲלֹא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בְנֵי עֲרֵעִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וַיִּתְּחַ אֲפִי בּוֹ בְיוֹם-הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֹכַל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וַאֲמַר בְּיוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>
<p>18 And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאֵנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>	<p>18 וְאֵנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>
<p>19 Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>19 וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל:</p>

(14) ואצונו. ואזרזנו:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

(17) והסתרתי פני. כמו שאינו רואה צרכם:

(19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, ה), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):

20	For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;	כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעָבְדוּם וְנָאֲצֹנִי וְהִפָּר אֶת־בְּרִיתִי:	שזי (שזיעי)
21	then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'	וְהָיָה כִּי־תִמְצָאן אֹתוֹ רָעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְעָנָתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעֹתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרִם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:	21
22	So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	22
23	And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'	וַיֵּצֵא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּה תָבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:	23
24	And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,	וַיְהִי כִּכְלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תַּמָּם:	24
25	that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:	שזיעי
26	'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.	לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׁמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:	26

(20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאוצן לשון כעס:

(21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמריתי צו צמוכה על כל המוצאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הצטחה לישראל שאין תורה משמחת מזרעם לגמרי (שצח קלמ):

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם:

27	For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?	אֲרִי אֲנִי יָדַעְנָא יְת סְרַבְנוּתְךָ וְיִת קַדְלָךְ קִשְׁיָא הָא עַד דְּאַנָּא קַיִים עִמָּכוֹן יּוֹמָא דִּין מְסַרְבִּין הָיִיתוֹן קָדָם יְיָ וְאַף בְּתַר דְּאַמּוּת:	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עַרְפָּךְ הַקִּשָּׁה תָּן בְּעוֹדֵנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמֶּרֶס הָיִתָּם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי:	27
28	Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.	בְּנוּשׁוּ לְוֹתִי יְת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכֶם וְשַׁטְרִיכֶם וְאַדְבָּרָה בְּאַזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאַעֲיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:	הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זָקְנֵי שְׁבִטִיכֶם וְשַׁטְרִיכֶם וְאַדְבָּרָה בְּאַזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאַעֲיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:	מפטיר
29	For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'	אֲרִי יָדַעְנָא בְּתַר דְּאַמּוּת אֲרִי חֲבֵלָא תַּחְבְּלוֹן וְתַסְטוֹן מִן אוֹרְחָא דְּפַקִּידִית יִתְכוֹן וְתַעֲרַע יִתְכוֹן בְּשַׁתָּא בְּסוּף יּוֹמָא אֲרִי תַעֲבְדוֹן יְת דְּבִישׁ קָדָם יְיָ לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי בְּעוֹבְדֵי יָדִיכֹן:	כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרַי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחַת תַּשְׁחָתוֹן וְסָרְתָם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם:	29
30	And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:	וּמַלִּיל מֹשֶׁה קָדָם כָּל קְהֵלָא יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֶּה עַד תִּמָּלֵךְ:	וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאַזְנֵי כָל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֶּה עַד תִּמָּלֵךְ: (פ)	קיי

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8 on page 179. This Haftara is read on Shabbat Shuva. When this parsha is combined with Nitzavim, read the Haftara for Nitzavim on page 177.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 161.

XXXII	Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאַדְבָּרָה אֲזִיתוּ שְׁמִיָּא וְאַמְלִיל וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַר־כִּי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאַדְבָּרָה אֲזִיתוּ שְׁמִיָּא וְאַמְלִיל וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַר־כִּי:	האזינו כו
-------	---	--	--	-----------

(26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלוח: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל בצנצא צתרא (יד), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון:
(28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (במדבר י, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזר קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, וְאֵין שְׁלֵטוֹן צִיוֹס הַעֲוֹת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה בעילתי בְּכֶסֶם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אצל לשמים ולארץ לא אמר, ועכשיו צא לומר האזינו השמים וגו':
(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲזֹב יִשְׂרָאֵל אֶת ה' פֶּלַי יָמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי:
(1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל, ומהיו אתם עדים צדד שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע

2 My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.	יבסם כַּמֶּטֶר אֶלְפָנִי יִתְקַבֵּל כַּטְלָא מִיְמָרֵי כְרוּחִי מִטְרָא דְּנִשְׁבִּין עַל דְּתָאָה וְכִרְסִי מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשְׂבָא:	2 יַעֲרֶף כַּמֶּטֶר לִקְחֵי תִזְלַל כַּטְלָא אִמְרָתִי כְשֶׁעִירָם עַל־דְּשָׂא וְכִרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:
3 For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.	אֲרִי בְשֵׁמָא דִּי אֲנָא מְצַלִּי הָבו רְבוּתָא קָדָם אֱלֹהֵנָא:	3 כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבו גְּדֹל לֹא־לְהִינוּ:
4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He. .	תְּקִיפָא דְשִׁלְמִין עוֹבְדוּהִי אֲרִי כָּל אוֹרְחֵתִיה דִּינָא אֱלֹהָא מִהִימָנָא דְמִן קְדֻמוּהִי עוֹלָא לֹא נִפִּיק מִן קָדָם דְּנִפְאִי וְקָשִׁיט הוּא:	לוי הַצּוּר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל־ דְּרָגָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:
5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.	חֲבִילוֹ לָהוֹן לֹא לִיה בְּנֵינָא דְּפִלְחוּ לְטַעוּתָא דְרָא דְאִשְׁנִי עוֹבְדוּהִי וְאִשְׁתַּנִּיו:	5 שָׁחַת לוֹ לֹא בְנָיו מוֹמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתִלְתֵּל:
6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?	הָא קָדָם יִי אֲתוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקִבְּלִי אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבִיךָ אֲתָּ דִּילִיָּה הוּא עֲבָדְךָ וְאִתְקַנְךָ:	6 הָ לִיְהוָה (בִּסְפְּרֵי תִימֵן תִּלְיֵהוּ בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־זֹאת עִם נִבָּל וְלֹא חָכָם הָלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְיָךְ הוּא עֲשֶׂךָ וַיְכַנְּנֶךָ:

הארץ. ולמה העיד זהם שמים וארץ, אמר משה, אני צר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הזרית מי צא ומכחישם, לפיכך העיד זהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצאו העדים ויתנו שכרם, הִגְּפָן פָּתָן פְּקִיָּה וְהָאֶרֶץ פָּתָן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַל (זכריה ח, יז), ואם יחשיבו, תהיה זהם יד העדים תחלה, וְעַרְפָּת אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֶדְמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וְאֶדְמָתָם מִהָרָה (שם) על ידי האומות:

(2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי לישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יִרְעִפוּן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יערפו טל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו ענבים לצריות (ס"א יש ענבים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כמרגמו קרוסי מקרא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דאם אמר לְצֶה קָשֶׁת (צראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ן. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש כלשון כאשר, כמו פִּי תִצָּאוּ אֶל הָאֶרֶץ (ויקרא כג, י), כאשרקרא ואזכיר שם ה', אחם הבו גודל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לו), מכאן אמרו, שעונין צורך שם כבוד מלכותו אחר צרכה שצמקדש (תענית טז):

(4) הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוזרי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם צדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כמרגמו תצילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו וְאֶת כָּל הַיְּשָׁרָה יַעֲקֹשׁ (מיכה ג, ט), וכלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המיצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

7	Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.	אֲדַכֵּר יוֹמֵינִי דָמֵן עֲלֵמָא אֶסְתַּכֵּל בְּשָׁנֵי דָר וְדָר שְׁאֵל אָבוֹד וַיְחַוֵּי לִי סִבְדָּא וַיִּימְרוּן לִי:	זְכֹר יָמֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת דָּר- וְדָר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ זְמַנֶּיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:	שני
8	When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.	בְּאַחַסְנָא עֲלָאָה עַמֵּמָא בְּפִרְשֻׁתִּיהָ בְּנֵי אַנְשָׁא קַיִים תְּחֻמֵּי עַמֵּמָא לְמִנְנֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	8
9	For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	אֲרִי חוֹלְקָא דִּי עַמִּיהָ יַעֲקֹב עַדָּב אַחְסָנִתִּיהָ:	כִּי חֶלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶל נִחְלָתוֹ:	9
10	He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	סוֹפִיק צַרְפִּיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צִהּוֹנָא אֲתָר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סָחוּר סָחוּר לְשִׁכִּינִתִּיהָ אֵלִיפִנוֹן פְּתִגְמִי אוֹרִיתִיהָ נְטִרְנוֹן כְּבָבַת עֵינָהוֹן:	יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצֵן מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יִלָּל יִשְׁמֵן יִסְבְּבֵהוּ יִבּוֹנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ:	10

(6) ה' לא תגמלו זאת. לשון חימה, וכי לפניו אחס מעציו, שיש צידו להפרע מכס ושהיטיב לכם ככל הטובות: עם נבל ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך זקן הסלעים ובארץ חזקה, שמקנך ככל מיני חקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויבנך. אחרי כן ככל מיני צמס ופן. מכס כהנים, מכס נביאים, ומכס מלכים, כרך שהכל חלוי זו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהצף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפס. דבר אחר, לא נתחס לבצבס על שעצר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר בצאליהו אזי אזי רכב ישראל (מלכים"ב, יב): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

(8) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקצ"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל שעתידין לנאח מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדש צנייהם, ועמיד לנאח, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי בצבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אזי זכות אזי זכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי צג ג' גדילים, והוא וצניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו צנו של יצחק:

(10) ימצאהו בארץ מדבר. אותם מאל לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְצִרְחַם מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרָן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נא למדצרות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר לְקַטֵּף אֶת־צִי אֶת־צִי (ירמיה ז, ז): יסבבהו. שם סבבם והקיפם צענים, וסבבם צדגלים לארצם רוחות, וסבבם צתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צתורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יואח הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו, יספיקהו כל זרכו במדבר, כמו וּמָצָא לָהֶם (במדבר יא, כב), לא ימָצָא לְנוֹהֵר (יהושע יז, טז). יסבבהו. אֲשֶׁרֶן סָחוּר סָחוּר לְקַטֵּף, אוהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

11	As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כַּנָּשֶׁר יַעִיר קֶנֶז עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף וּפָרֵשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אַבְרָתוֹ: כַּנָּשֶׁרָא דְמַחֲיֵשׁ לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהָ מִתְחַפֵּף פְּרִים גְּדֻפּוֹתֶיהָ מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבֻרָתֶיהָ:	כַּנָּשֶׁר יַעִיר קֶנֶז עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף וּפָרֵשׁ כַּנְפָּיו יִקְחֵהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אַבְרָתוֹ: 11
12	The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְיָ בַלְחֹדִידָהוֹן עֲתִיד לְאַשְׁרִייתָהוֹן בְּעֻלְמָא דְהוּא עֲתִיד לְחֻדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּים קְדָמוּהִי פוֹלְחֵן טַעֲוִין: 12	יְהוָה בִּדְדוֹ יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר: ע"כ צחול
13	He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock;	אֲשֶׁרִינוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶעָא אוֹכְלִינוֹן בִּזְת שְׁנֵאִיהוֹן יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת שְׁלִישֵׁי קְרוּיִן וְנֹכְסִי יִתְבִּי פְרָכִין תְּקִיפִין: 13	יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ') בְּמוֹתֵי) אֶן בְּמִתִּין אֶרֶץ וַיֹּאכֵל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסְּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר: שלישי
14	Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine.	יִתֵּב לְהוֹן בִּזְת מִלְכִּיהוֹן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתָר רִבְרִבִּיהוֹן וְתִקְיִיפִיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן אַחְסָנִתָּהוֹן עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתָהוֹן וְדָם גְּבַרְיָהוֹן אֶתְאַשֵּׁד כְּמִיָּא: 14	חֲמָאֵת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- חֵלֶב פְּרִים וְאֵילִים בְּנִי-בָשָׁן וְעִתּוּדִים עִם-חֵלֶב פְּלִיּוֹת חֲטָה וְדָם-עֵנֵב תִּשְׁתֶּה חֲמֹר: 14

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה, רחמני על בני ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה לחצרתה, כדי שיעזרו בניו ויהא זהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שדי לא מלאכהו שגיא כח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני צאצון רחם משעיר למו הופיע מהר פארן ופסח מרצח קדש (לקמן לג, ז), ולזה מסימן יצא (חזקוני ג, א) זו רוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן הכף, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס הכף בי ולא יכנס צני, אף הקצ"ה, ופסח חתם על פנפי נשרים (שמות יט, ד), כשנסעו מזרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים זהם חנים ואצני בליטראות, מיד וישע מלאך ה' ויגדל בן משה מזרים וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בדר. ה' צדד וצטח נהגם במדבר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח באלהים מכל אלהי הגויים להראות כחם ולהלחם עמם. ורבותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עמיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם בניו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עמיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרומתו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ו): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שקלים לנזו ולהתבשל מכל פירות הארצות: וינקוהו דבש מסלע. מעשה באלה שומר לזנו בסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש קף על פיה, אמר לו זו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לחוכה ואחז מעלה קציעות מחוכה (ספרי שט"ו): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזון של סלע. כשאינו דבוק למיצה של אחריו נקוד פלמיש, וכשהוא דבוק נקוד פלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב: (14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עשרה צקר צראים ועשרים צקר רעי ומקפה צאן (מלכים א-ה, ג):

15	But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation.	וַיִּשְׁמַן יִשְׁרוּן וַיִּבְעֹט שְׁמִנָּה עֵתֶר יִשְׂרָאֵל וּבְעֹט אֲצִלָּה עֲבִית כְּשִׁית וַיַּטֵּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ: תִּקְוָה קָנָא נִכְסִין שָׁבַק פּוֹלְחַן אֱלֹהָא דְעַבְדִּיהּ אֲרִיזוֹ קָדָם תִּקְיָפָא פְּרָקִיָּה:
16	They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him.	יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת אֲקִנְיָאוֹ קְדְמוֹהִי בְּפוֹלְחַן טַעֲוֹן יִכְעִיסֵהוּ: בְּתוֹעֵיבָתָא אֲרִיזוֹ קְדְמוֹהִי:
17	They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.	יִזְבְּחוּ לְשִׁדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יָדְעוּם חֲדָשִׁים מִקֶּרֶב בָּאוּ לֹא שָׁעְרוּם אֲבֹתֵיכֶם: דְּבַחוּ לְשִׁידִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ דְּחִלָּן דְּלֹא יָדְעוּנִין חֲדָתִין דְּמִקְרִיב אֲתַעְבִּידָא דְלֹא אֲתַעֲסְקוּ בְּהוֹן אֲבֹתְהוֹן:
18	Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee.	צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחִלְלָךְ: דְּחִלַּת תִּקְיָפָא דִּי בְּרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא שָׁבַקְתָּא פּוֹלְחַן אֱלֹהָא דְעַבְדָּךְ:
19	And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.	וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנָּאץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנֹתָיו: וַיִּגְלִי קָדָם יְיָ וַתִּקְרַף רוּגְזִיהּ מִדְּאֲרִיזוֹ קְדְמוֹהִי בָנִין וּבָנִין:
20	And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.	וַיֹּאמֶר אֲסַתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מַה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וַאֲמַר אֲסַלִּיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן גְּלִי קְדָמִי מָא יְהִי בְּסוֹפְהוֹן אֲרִי דְרָא דְאֲשַׁנִּי אֲמִין בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חִימְנוּ:

עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השננים, שנאמר ואֲכָלִים קָרִים מֵאֵלָן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיִּהְיֶה לָסֵס שְׁלֵמָה וְגו' (מלכים א-ה, ז): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השננים השֵׁטִים צִמְזִין וְגו' (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גצי הקֶלֶב: וחלב צאן. קֶלֶב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד קֶלֶב, כמו פֶּלֶב אִמּוֹ: כרים. כנשים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שומן יין טוֹב, וטעם יין חָסוֹב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוּבַח בְּטַעַם, ווינ"ש בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס, אֲשֶׁרִינוּן עַל קֶקְפִי אֲרָקָא וְגו': (15) עבית. לשון עוֹבִי: כשית. כמו קָסִית, לשון פִּי קָסָה פָּנָיו צֶלְצוֹ (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר ויעֹשׂ פִּימָה עָלַי קֶקֶל (שם): כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו וְכָסָה קְלוֹן עָרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פִּסִּית דגוש היה נשמע פִּסִּית את אחרים, כמו פִּי קָסָה פָּנָיו (איוב טו, כז): וינבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. גנהו וצוהו, כמו שנאמר וְאַחֲרֵיהֶם קָל הִיבֵל ה' וְגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה: (16) יקנאוהו. הצעירו חמתו וקנאוהו: בתועבות. צמעשים מעוֹזִים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר צֵם תוֹעֵבָה: (17) לֹא אֱלֹהִים. כתרומתו דלית צהוֹן לְרוּךְ, אִילוּ הִיָּה צֵם לְרוּךְ לֹא הִיָּה קִנְיָה כפולה כמו עשיו: חדשים מקרוב באו. אפילו האומות לא היו רגילים צֵם (ספרי שח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלס יהודי: לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא יִרְאוּ מֵהֶם, לֹא עֲמִידָה שְׁעָרָם מִפְּנֵיהֶם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צִסְפִּי (שם). ויש לפרש עוד, שְׁעָרוֹם, לשון וּשְׁעָרִים וְקָדְדוּ שֵׁם (ישעיה יג, כא). שְׁעָרִים הם שְׁדִים, לֹא עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם שְׁעָרִים הֵלְלוּ: (18) תשי. תשכח. ורצונו דרשו, כשצא להיטיב ללס, אתם מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב ללס (ספרי ש"ט): אל מחוללך. מוֹטִיף מרחם, לשון וְחֹלֵל אֲלֵיָם (תהלים כט, ט), חיל פִּיִּלְדָה (שם מח, ז): (20) מֵה אַחֲרֵיתָם. מה תעלה צֵם בַּקּוֹפֶס: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רְגוּזִי לַעֲמֹס: לֹא אֱמֵן בָּם. אין

21	They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.	הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל כַּעֲסוּנִי בְהַבְלִיהֶם וְאֲנִי אֲקִנְיָם בְּלֹא־ עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִיסָם:	אֲנִי אֲקִנְיָיו קִדְמִי בְלֹא דְחָלָא אֲרִגִּיו קִדְמִי בְטַעוֹתֵהוֹן וְאֲנִי אֲקִנְיוֹן בְּלֹא עַם בְּעַמָּא טַפְשָׁא אֲרִגִּיוֹנוֹן:
22	For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.	כִּי־אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְהֹט מוֹסְדֵי הָרִים:	אֲרִי קָדִים תִּקִּיף כְּאִישׁא נֶפֶק מִן קִדְמִי בְרִגְוֹ שִׁיבִי עַד שְׁאוֹל אֲרַעִיתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְעַל־תֵּה שִׁיבִי עַד סִיפֵי טוּרֵיָא:
23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפָּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֲכַלֶּה־בָּם:	אֲסִיף עֲלֵיהוֹן בִּישׁוֹן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיבִי בְּהוֹן:
24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזִּי רָעַב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשׁוֹן־בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חַמַּת זִחְלִי עֶפֶר:	נִפְיָחִי כֶפֶן וְאֲכִילִי עוֹף וְכַתִּישִׁי רוֹחִיו בִּישׁוֹן וְשׁוֹן חֲזִית בְּרָא אֲגִרִי בְּהוֹן עִם חַמַּת תַּנִּינֵיָא דִּזְחָלִין בְּעֶפְרָא:
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם־בְּחוּרֵי גַם־בְּתוּלָה יִנָּק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:	מִבְּרָא תַתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתּוֹנֵיָא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלִימֵיהוֹן אַף עוֹלִימֵתֵהוֹן יִנְקִי־הוֹן עִם סְבִי־הוֹן:

גדולי נקרים זהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריטור"ה בלע"ז. דבר אחר
אמון, לשון אמונה כתרוממו, אמרו צסיני נעשה ונשמע, ונעשה קלה בטלו הצטחחם ועשו העגל:
(21) קנאוני. הצעירו חמתי: בלא אל. בדבר שאינו אלוה: בלא עם. באומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פשדים
זה העם לא היה (ישעיה כג, ג), וצעשו הוא אומר צווי תפסה מאד (עזריה א, ז): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן
הוא אומר אמר קבל קבלו אין אלהים (תהלים יד, א):
(22) קדחה. צערה: ותיקד. כנס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצכם ויצולה: ותלהט. ירושלים המיוסדת
על ההרים, שנאמר ירושלם הרים קציב לה (שם קכה, ז):
(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספד שנה על שנה (ישעיה כט, א), ספוד הקוה (לעיל כט, יח),
עלזתיכם ספד על זנתיכם (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פן תספפה (צראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל
חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לזכרה היא, חצי פלים והם אינם פלים:
(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם נפיתי קפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שערי
רעב, אדם כחוש מגדל שער על צפרו: מזי. לשון ארמי שער מנא, דהוה מהפך צמנא (מגילה יח): ולחומי רשף.
השדים נלחמו זהם, שנאמר ויגיי קשף יגדיהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי
(פסחים קיא:): קטב. כריתתה, כמו להי קטצד שאל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין
וממיתין (ספרי שחא): חמת וזחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה,
לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפף על העפר והולך:
(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשבורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו
נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שצבית תהיה אימת דָּבָר, כמו שנאמר פי עֵלֶם מָוֶת
צִלּוֹנֵינוּ (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחורות, שנאמר ומקפד כלות ירושלם

26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אָמַרְתִּי אַפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאַנְשׁוֹשׁ זְכָרָם: אָמַרְתִּי יַחֲלוּ רוּגְזִי עַל־יָהוֹן וְאֲשִׁיצִינוֹן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דוֹכְרָנָהוֹן:	26
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.'	לֹא־לִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹר פֶּן־יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת: אֱלֹהִים לֹא פֹן רוּגְזָא דְשִׁנְאָה כְּנִישׁ דְּלָמָא יִתְרַבּ בְּעִיל דְּבָבָא דְלָמָא יִמְרוּן יִדְנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלֹא מִן מַדָּם יִי הָנֹת כָּל דָּא:	27
28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הִמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה: אֲרִי עִם מֵאֲבָדֵי עֵיצָה אֲנֹן וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנוּ:	28
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת וְיָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם: אֱלֹהִים חֲכִימוֹ אֶסְתַּכְלוּ בְּדָא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן:	חמישי
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רֶבֶבָה אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי הַסְּגִירָם: אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֵד לְאַלְפָא וּתְרִין יַעֲרִקוּן לְרֶבֶבָתָא אַלְהִין תְּקִיפָהוֹן מְסַרְנוֹן נִי אֲשַׁלִּימְנוֹן:	30
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים: אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבְעֵלֵי דְבָבְנָא הָווּ דִּינִינָא:	31

שְׁמָם מִן צָחוֹת לְבָשֶׁת (שס יא, יג ספרי שס): וּמַחֲדָרִים אֵימָה. עַל מֵה שֶׁעָשׂוּ בַּחֲדָרֵי חֲדָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר זָקְנֵי גֵית יִשְׂרָאֵל עָשִׂים בַּחֲשֶׁךְ אִישׁ צִדְקָתִי מִשְׁפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יז):

(26) אָמַרְתִּי אַפְאִיהֶם. אָמַרְתִּי בְּלִבִּי אֶפְאִה אֹתָם, וְיֵשׁ לִפְרָשׁ אֶפְאִיהֶם אֲשִׁיתָם פָּאָה, לְהַשְׁלִיכֵם מֵעַלִּי הַפֶּקֶר, וְדוּגְמָתוֹ מִזֵּינוּ בַּעֲזָרָא, וְשִׁתּוֹן לָהֶם מִמְּלָכוֹת וְעַמִּים וְשִׁתּוֹן לָהֶם לְפָאָה (נחמיה ט, כז), לְהַפְקֵר, וְכֵן חֲזַרְוּ מִנְּחָם. וְיֵשׁ פּוֹתָרִים אֹתוֹ כְּתַרְגוּמוֹ, יַחֲלוּ רוּגְזֵי עַל־יָהוֹן, וְלֹא יִתְכֵן, שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב אֶפְאִיהֶם, אֲחַת לְשִׁמוֹשׁ וְאַחַת לִיסוּד, כְּמוֹ אֶלְאָרֶךְ (יִשְׁעִיָּה מֵה, ה), אֶלְאִמְנָכָם צָמוּ פִי (אִיּוֹב טו, ה), וְהֵאֱלָף הַמִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כָּלֵל, וְאוֹנֶקְלוֹס תְּרַגֵּם אַחֵר לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא הַשְּׁנוּיָה בַּסְּפָרִי (שְׁכַז), הַחֹלֶקֶת תִּיבָה זוֹ לְשִׁלְשָׁה תִּיבּוֹת, אָמַרְתִּי אֵף אִי הֵם, אָמַרְתִּי בְּאִפִּי אֶסְתַּכֵּם כֹּאִילוֹ אֵינִם, שִׁיאֲמָרוּ רוֹאִיָּהם עֲלֵיהֶם אֵי הֵם:

(27) לֹא־לִי כַעַס אוֹיֵב אֲגֹר. אִם לֹא שֶׁכַּעַס אוֹיֵב כְּנוֹס עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִית, וְאִם יוֹכֵל לֵהֶם וּשְׁחִיתָם, יִתְּלֶה הַגְּדֹלָה בּוֹ וּבְאַלְהֵיו וְלֹא יִתְּלֶה הַגְּדֹלָה בּוֹ, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר פֶּן יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ. יִנְכָּרוּ הַדָּבָר לְתוֹלַת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׂאִין הַגְּדוּלָּה שְׁלוֹ. פֶּן יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ. יִנְכָּרוּ הַדָּבָר לְתוֹלַת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׂאִין הַגְּדוּלָּה שְׁלוֹ.

(28) פֶּן יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְגו'. כִּי אֹתוֹ גּוֹי אוֹצֵד עֲזוֹת הֵמָּה. וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה. שֶׁאֵלּוֹ הָיוּ חֲכָמִים, יִשְׁכִּילוּ זֹאת אֵיכָה יִרְדֹּף וְגו':

(29) יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם. יִתְּנוּ לֵב לְהַתְּכוּן לְסוּף פּוֹרְעֵנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

(30) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם וְהִי הַסְּגִירָם. מְכָרָם וּמְסָרָם בִּידְנוֹ דִּלְצָרִי בְּלַעֲזָא:

(31) כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרָם. כֹּל זֶה הָיָה לֵהֶם לְאוֹיְבוֹם לְהַצִּין, שֶׁהֵם הַסְּגִירָם וְלֹא לֵהֶם וּלְאַלְהֵיהֶם הַנִּצְחוֹן, שֶׁהָיָה עַד הֵנָּה לֹא יָכְלוּ כָּלֹם אֲלֵיהֶם כִּגְדֹלָתוֹ, כִּי לֹא פֶּסְלָעֵנוּ סְלָעֵם, כֹּל זֶה שֶׁמִּקְרָא לְשׁוֹן סְלָע: וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁיו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים אֹתָנוּ, שֶׁהָיָה לָנוּ מְכָרָנוּ לֵהֶם. (ס"א הָרִי שֶׁזָּרְנוּ מְכָרָנוּ לֵהֶם):

32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	אֲרֵי כְּפֹרְעָנוֹת עֵמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוֹרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוֹתָהוֹן כְּעַם עֲמוֹרָה מִחֲתָהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חֵוִין וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדִם גִּפְנָם וּמִשְׁדָּמַת עֲמֹרָה עֲנִבְמוֹ עֵנְבֵי־רוֹשׁ אֲשֶׁכֶּלֶת מִרְרַת לָמוֹ:	32
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	הָא כְּמִרְת תַּנִּינָא כֶּס פּוֹרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חֵוִין אֲכֹזְרִי:	חֲמַת תַּנִּינִים יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֶר:	33
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קִדְמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרִי:	הֲלֹא־הוּא כְּמִס עִמָּדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתִי:	34
35	Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.	קִדְמִי פּוֹרְעָנוֹתָא וְאִנָּא אֲשֵׁלִים לְעֵדָן דִּיגִלְוֹן מֵאַרְעָהוֹן אֲרֵי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּעַד דְּעֵתִיד לְהוֹן:	לִי נָקָם וְשָׁלָם לְעַת תִּמּוּט רִגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחָשׁ עֵתֻדַת לָמוֹ:	35
36	For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.	אֲרֵי יִדִּין יְיָ דִּינָא דְעַמִּיה וּפּוֹרְעָנוֹת עֲבָדֵיהִי צְדִיקָא יִתְפַּרַע אֲרֵי גִלְי קִדְמוֹתֵיהִי דְּבַעֲדָן דְּתַתְּשַׁף עֲלֵיהוֹן מִחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְטוֹלְטָלִין וּשְׁבִיקִין:	כִּי־יִדִּין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יֵרָאָה כִּי־אֲזָלַת יָד וְאִפְסָ עֲצוּר וְעָזוּב:	36

(32) כי מגפן סדום גפנם. מוסד למעלה, אמרתי בלזי אפאיהם ואשצית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמות. שדה תבואה, כמו ופדמות לא עשה אכל (חצוק ג, יז), צשדמות קדרון (מלכים-ז כג, ד): ענבי רוש. עשז מר: אשכלות מרורות למו. משה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם, וכן תרגם אונקלוס ופסגיהן כמדרשותיהן:

(33) חמת תנינים יינם. כתרמומו הא קמרת פנינא כס פורענותהו, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם: וראש פתנים. כוס, שהוא אכזר לשון, אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(34) הלא הוא כמוס עמדי. כתרמומו, כסדורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנס ותבואת שדמותם כמוס עמדי:

(35) לי נקם ושלם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלם, והוא מגזרת ופדד אין צקס (ירמיה ה, יג), כמו ופדדור. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. קשפתם זכות אבותם שהם סמוכין עליו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרצה: וחש עתדות למו. ומהר יבאו העמידות להם: וחש. כמו ומהר וקשה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתי מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וקיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הדברים והקלה וגו' (לעיל ל, א) ופז ה' אלהיך את צדוקך וגו' (שם ג):

(36) כי ידין ה' עמו. כשישפט אותם דיסורין הללו האמורים עליהם, כמו פי צס קדין עמים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו פי תבאו אל הקרן (ויקרא כה, ז), כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקד"ה על עבדיו לשון ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עזר ועזר: עצור. נוסע ע"י עזר ומושל שיעזר בהם: עזוב. ע"י עוזר. עזר, הוא המושל העוזר בעם שלא ילכו מפוזרים בנחםם לנצח על האויב, בלשון לע"י

37	And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;	וַאֲמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צֹר חֲסִיו וַיֹּמַר אֵן דִּחַלְתְּהוֹן תְּקִיפָא דִּתְהוֹ רְחִיצִין בֵּיהּ:	37
38	Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.	אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יִקְוֹמוּ וַיַּעֲזְרֵכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דְּתַרְבּ נִכְסְתְּהוֹן הָווּ אֲכָלִין שִׁתּוֹן חֲמַר נִסְכֵּיהוֹן יִקְוֹמוּן כָּעַן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלִיכוֹן לְמַגִּין:	38
39	See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה מִחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל: חִזוּ כָעַן דְּאֲנָא אֲנָא הוּא וְלִית אֱלֹהַּ בַּר מְנִי אֲנָא מָמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאֵף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב:	39
40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם: אֲרִי אֲתַקִּינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֹמַרִית קַיָּם אֲנָא לְעֹלָמִין:	40
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חַד תִּרְיִן כְּחִיּוֹ בְּרָקָא מִסּוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְּגִיל חַרְבִּי וְתַתְּקַף בְּדִינָא יָדִי אֲתִיב פּוֹרַעְנוּתָא לְשִׁנְאִי וּלְבַעַל דְּבָבִי אֲשֵׁלִים: אִם־שְׁנוּתִי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וּלְמִשְׁנְאֵי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרֹנִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחַרְבִּי תִּקְטִיל בְּעַמְּמִינָא מִדָּם קְטִילִין וּשְׁבוֹן לְאַעְדָּא בְּתִרְיִן מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעִיל דְּבָבָא: אֲשְׁכִּיר חֲצִי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹאכַל בָּשָׂר מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42

מייננדידור". עזור, הוא הנושע צמעזור המושל. עזוב, מחזק, כמו ויעצו ירושלם עד החומה (נחמיה ג, ח), איך לא עזבה עיר קהלה (ירמיה מט, כה). עזור, מייננדידור. עזוב, אינפורציה"ד:
(37) ואמר. הקצ"ה עליהם: אי אלהימו. עזודת אלילים שעזדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והלנה, כלומר שהיו צטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:
(38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפניהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנור יהיה לכם מחסה ומסתור:
(39) ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהצאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים צי:
(40) כי אשא אל שמים ידי. כי צחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשזועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שזועה הוא, [כמו חי אני נאם ה' אם לא פִּשְׁר דְּצִרְקָס דְּאִנְי (צמדבר יד, כח), אף כאן] אני נשצע חי אנכי:
(41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להצ חרצי, כמו למען יהיה לה צִרְק (יחזקאל כא, טו) פלנדור: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויציה שהרעו לכם, פִּשְׁר גְּנִי קִנְפִּי מִטְּוֶה וְהָמָּה עָזְרוּ לְקָעָה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק צה ולנקוס נקס: אשיב נקם וגר. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת זשר ודס מדת הקצ"ה, מדת זשר ודס זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקצ"ה זורק חציו ויש צידו להשיבו כאילו אוחזן צידו, שהרי ברק הוא חלו, שנאמר כאן ברק חרצי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא כלע"ז יושטינא"ה:

43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	שִׁבְחוּ עַמֵּי־אֱמִיָּה פּוֹרְעֵנוֹת עֲבָדָיו צְדִיקָא יִחְפָּרֶע וּפּוֹרְעֵנוֹתָ יִתִּיב לְשָׁאוֹתָי וּכְפָר עַל אֶרְעִיָּה וְעַל עַמִּיָּה:	הִרְגִּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ: (פ)	43
44	And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־ דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁע בֶּן־נוּן:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־ דִּבְרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁע בֶּן־נוּן:	שביעי
45	And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel,	וַיֵּשִׁיב מֹשֶׁה לְמַלְאָכָא יִת כָּל פְּתֻמֵּי־הָאָלִיּוֹן עִם כָּל־ יִשְׂרָאֵל:	וַיֵּשִׁיב מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־ יִשְׂרָאֵל:	45

(42) אשכיר חצי מדם. האויז: וחרבי תאכל בשר. נשרס: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושניה ששזו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויז, כי כשהקצ"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקצ"ה בכל התלחות שעצרו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו צטוצו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מִקְרָאִים לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֶדְוִם לְמַדְבָּר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִמָּמָס צְנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִמָּמָס אֶחָד יַעֲקֹב וגו' (עוזיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ופייע אדמתו ועמו על הצרות שעצרו עליהם ושעשה להם האויז: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו תִּכְפֹּרָה פָּנָיו (בראשית לז, כא), תִּכְפֹּרָה לְרוּגְזָהּ: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר קִרְיַת ה' אֶרְצָךְ (תהלים פה, ז), במה רצית ארצך, שָׁצַף שָׁצִית יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת צספרי (שכו), ונחלקו זה רצי יהודה ורצי נחמיה, רצי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורצי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רצי יהודה דורשה כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיה להם ענה נכונה. ואין בהם תצונה, להתצונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורצי נחמיה דורשה כלפי האומות עוצדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויצינו פלילים: כי מגפן סדום גפנם. של אומות עוצדי אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה צי: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לוילי כעס אויז אגור על ישראל, להרעילם ולהמריס, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לָצְנִי: חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמורם עמדי. אותם הכוס שנאמר פִּי כּוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּרְמָסָהּ רָגְלָא (ישעיה כו, ו): כי ידין ד' עמו. כלשון זה משמש כי ידין כלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריצ את ריצם מיד עושקיהם, כי יראה כי אולת יד וגו': ואמר אי אלהימו. האויז יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו:), כענין שנאמר וַיִּכְרָא אֵיבָתִי וַיִּכְרַסָּהּ בּוֹשָׁה הָאֶמְרָה אֶלִּי אֵיז ה' תִּלְאִיָּה (מכילת י, י): ראו עתה כי אני וגו'. אז יגלה הקצ"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מידי מציל. מי שיתיל אתכם מן הרעה אשר אצית עליכם: כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון. וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום שכינתי, כמו אֵיז על יָדוֹ (צמדבר ז, יז), והיה צדי להפרע מכס, אצל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנה לפרוע לפי שיש לי שהות צדבר, כי אני חי לעולם, וצדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת צדי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך צבר ודם שהוא הולך למות ממנה נקמתו להפרע צחיו, כי שמא ימות הוא או אויבו, וגמלא שלא ראה נקמתו ממנו, אצל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע צחיהם, אפרע צמותם: אם שנותי ברק חרבי. הרצה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן צרק חרצו ותאחז צמשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שבת של ציוןגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:). העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש צחיו, כדי שלא יאמרו ישראל צחיי רצך לא היה לך להרים ראש, ולמה קורארו כאן הושע, לומר שלא זחה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּזָלָה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

46	he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law.	וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲדִיד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת-בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:	46
47	For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.'	אֲרִי לֹא פֶתַחַם רִיקָן הוּא מִנְכֶּם אֲרִי הוּא חַיִּיכֶם וּבִפְתָּחַם הַדִּין תִּירָכֶם יוֹמִין עַל אֶרֶץ דְּאִתּוֹ עֲבְרִין יֵת יַרְדֵּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:	47
48	And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:	מפטיר
49	'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	עֲלֵה אֶל-הָרֹ ׀ הָעֲבָרִים הַזֶּה הִרְגִּבּוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְחוֹ וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחֻזָּה:	49
50	and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	וּמָת בְּהָרַי אֲשֶׁר אֶתְּלֵה עֲלֶיהָ שְׁמָהּ וְהֶאֱסַף אֶל-עַמִּידָהּ כְּאֶשְׁרֵ-מָת אֶחָיו בְּהָרַי הָהָר וַיֶּאֱסַף אֶל-עַמּוּיוֹ:	50

(46) שימו לבבכם. נריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולצו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בן אדם לאה צעניך וצאנך שָׁמַע וְשִׁים לְבָבְךָ וְגו' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תצנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, נריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולצו מכוונים להצין, דברי תורה שהן כהררין התלוין בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגיעים זה, כי הרבה שכן תלוי זה, כי היא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין צו מתן שכן, מדע לך שכן אמרו וְאִחֻזֹת לֹטֶן תִּמְנַע (בראשית לו, כב). וְתִמְנַע הַיָּסֶה פִּלְגֶשׁ וְגו' (שם יב), לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שצחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה צָא נֹחַ וְגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין צו אין אתם מניחין אותו ליכנס במציה, ולא עוד, אלא אתם נטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את המציה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יצא וימחה, במצרים נאמר צֶעֱקָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי ה' (שמות יב, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין זהם אין אתם מניחין אותם ללאת, ולא עוד, אלא אתם נטלין סייפות וכלי זיין והורגין זהם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש צו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אתם מרגישין צו אין אתם מניחין אותו, אדם שהוציאו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אתם מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכו':

Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי־מֵרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר־צִין עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.'

כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 181. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 179.

And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death.

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

וַיֹּאמֶר יְיָ מִסִּינַי אֶתְגַּלִּי וַיִּזְהַר יְקָרְיָה מִשְׁעִיר אֶתְחַזֵּי לָנָא אֶתְגַּלִּי בְּגִבּוֹרֶתֶיּה עַל טוֹרָא דְּפֶאֶרֶן וְעַמִּיָּה רַבּוֹת קִדִּישִׁין פֶּתַח יְמִינֶיהָ מִגֹּו אִישָׁתָא אוֹרִיתָא יִהְיֶה לָנָא:

(50) כאשר מות אהרן אחיך. צאונה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו כבודו, אל משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט, פשוט רגליך, ופשוט, עזים עיניך, ועזם, קמוץ פוך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמחם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמחם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודַּבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע (במדבר כ, ח), והס הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

(52) כי מנגד. מרחוק: תראה וגו'. כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחיך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חציבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתו (ספרי שמג), שאם לא עכשיו אימתי:

(2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבחו להתיצב בתחמת ההר, כחתן היוצא להקציל פני כלה, שנאמר לקראת הַלֵּלִים (שמות יט, יז) למדנו שיש כנגד: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלו ולא רצו (שם): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקמת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך גשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה

3	Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words.	אֶף חָבֵב עַמִּים כָּל-קְדוּשָׁיו כְּדִישׁוּחֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אֶפִּיק מִמִּצְרַיִם וְאֶנּוּן מִדְּבָרִין תַּחֲתֵי עֲנֻךְ נָטְלִין עַל מִימְרֶךָ:	אֶף חָבֵב עַמִּים כָּל-קְדוּשָׁיו בִּידֶךָ וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ:
4	Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.	אֹרִיתָא יְהֵב לָנָא מֹשֶׁה מִסְרָה יְרוּתָא לְכִנְשַׁת יַעֲקֹב:	תּוֹרָה צִוְּהָ-לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב:
5	And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.	וְהָיָה בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶךָ בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל:	וַיְהִי בִישְׁרוּן מֶלֶךְ בְּהַתְאַסְף רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:
6	Let Reuben live, and not die In that his men become few.	יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַיִּי עַלְמָא וּמוֹתָא תַּנִּינָא לֹא יָמֹת וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחֲסָנֵהוּן בְּמִנְיָנֵהוּן:	יִיחִי רְאוּבֵן וְאַל-יָמֹת וַיְהִי מָתִיו מִסְפָּר: (ס)
7	And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.	וְדָא לִיהוּדָה נֹאמֵר קִבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דִּיהוּדָה בְּמִפְקִיָּה לְקַבָּא וּלְעִמִּיָּה תַתִּיבְנִיָּה בְּשָׁלֵם יְדוּתֵיהּ יַעֲבֹדֵן לֵיהּ פּוֹרְעֵנֹתָא מִשְׁנֹאֵהִי וְסַעֲיד מִפְעִיל דְּבָבָא הָוִי לֵיהּ:	וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹו תִּבְיָאֵנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּתֶּיָּה: (פ)

על גבי אש לצנה, נתן להם בלחות כחז יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתר גומו, שנתנה להם מתוך האש:

(3) אף חובב עמים. גם חזה יתירה חזצ את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי צנימין לצדו היה עמיד להוולד כשאמר הקצ"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקרה מנקה (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הדדיקים גנוזות אחר, כענין שנאמר, וקרה נפש חלדי קרה וקרה הצורר החיים את ה' חללה (שמואל א-ה, כט): והם תכו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עזמן לתוך תחתית החר לרגלך צניי, תכו לשון פועלו, והתוופו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מדברתיך. המ"ס צו קרוצ ליסוד, כמו וישמע את הקול מדצור אליו (צמד צו, פט), וישמע את מדצור אליו (יחזקאל צ, ז), כמו מתדצר אלי, אף זה מדצרותיך, מה שהיית מדצר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דצריך, והמ"ס צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חזצ עמים, אף בשעת חצתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם: כל קדשיו בידך. כל נדיקיהם וטוביהם דצקו בך ולא משו מאחרתך, ואחת שומרים: והם תכו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת לך: ישא מדברותיך. מקבלין גזרותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דצריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנה ולא נעוצנה:

(5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו פי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאצרכם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש ציניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. לעולם הצא. שלא יזכר לו מעשה בלחה: ויהי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפצ את בלחה, ויהיו צני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא יא מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמן יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שצידם שנאמר חשך חקמים גידו וגו' (איוב טו, יח) לכה לצדק וגו' ולא עברך פתורס (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצ, היו עצמות יהודה מתגלגלין בצרון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וקטאתי לאצבי כל הימים (בראשית מד, כז), אמר משה, מי גרם לראובן שיודה, יהודה וכו': שמע ד' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים

<p>8 And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;</p>	<p>וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֶלְפִישָׁתָא לְגַבְרָא דְאַשְׁחַכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסְיָתָא וְהָיָה שְׁלִים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁחַכַּח מִחִימָן:</p>	<p>שני וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבָהּ עַל־מִי מְרִיבָהּ:</p>
<p>9 Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>דְּעַל אָבוּהִי וְעַל אִמִּיהָ לֹא רָחִים כִּד חֲבֹו מִן דִּינָא וְאַפִּי אֲחוּהִי וּבְנוּהִי לֹא נָסִיב אָרִי נִטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְיָמָךְ לֹא אֲשַׁנְיָאוּ:</p>	<p>9 הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:</p>
<p>10 They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar. .</p>	<p>כְּשֶׁרִין אֵלֶין דִּילְפֹּון דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאוּרִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁווּן קִטְרַת בּוֹסְמִין קְדָמָךְ וְגִמִּיר לְרַעְנָא עַל מִדְּבַחֶךָ:</p>	<p>10 יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁיִמוּ קִטּוֹרֶת בְּאַפֶּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:</p>
<p>11 Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נִכְסוּהִי וְקוֹרְבָן יְדוּהִי קַבִּיל בְּרַעְנָא תַּבְרָא חֲרָצָא דְּשִׁנְאוּהִי וּדְבַעְלֵי דְּבִבּוּהִי דִּלְא יִקּוּמוּן:</p>	<p>11 בְּרַךְ יְהוָה חֵילּוֹ וּפַעַל יָדָיו תַּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קָמָיו וּמִשְׁנָאָיו מִן־יְקוּמוֹן: (ס)</p>

וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידידו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצדיו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל בני יהודה נחלת בני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה בפני עצמו, שהיה צלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים 5, ג)).

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריבהו וגו'. כתרוממו. דבר אחר תריבהו על מי מריצה, נספקספס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שמעו קא המרים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתי מי לה' אלי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתם להרוג את אביאמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אציו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשפט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קל בני לוי (שם): כי שמרו אמתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את צניהם, והם היו מולין ומלין את צניהם, (ס"א אותם שנולדו במדבר, שישראל לא מלו את צניהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטך. ראויין אלו לכך: וכליל. עולה (יומא כו):

(11) מחץ מתננים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר ומתניהם פמיד המעד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר בך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומון. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

12	Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.	לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן יִשְׁרִי לְרוּחָצֵן עָלוּהִי יְהִי מִגִּין עָלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרֵעִיהָ תִּשְׁרִי שְׂכִנְתָּא:	12 לְבִנְיָמִן אָמַר יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־ הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)
13	And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,	וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָא מִן קָדָם יְיָ אֲרֵעִיהָ עֲבָדָא מְגֻדִּין מִטָּלָא דְשָׁמַיָא מְלֵעִילָא וּמִמַּבּוּעֵי עֵינָנוּן וּתְהוֹמִין דִּנְגְדִין מִמַּעֲמָקֵי אֲרֵעָא מְלָרַע:	שלישי וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרְכָת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצָת תַּחַת:
14	And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,	עֲבָדָא מְגֻדִּין וְעַלְלָן מִיְבּוּל שְׁמֵשָׁא עֲבָדָא מְגֻדִּין מִרִּישׁ יְרַח בִּירַח:	14 וּמִמְּגֵד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֶרֶשׁ יִרְחִים:
15	And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,	וּמִרִּישׁ טוֹרֵיָא בְּפִירֵיָא וּמִטּוֹב רָמָן דְּלֹא פָסָקֵן:	15 וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֵד גִּבְעוֹת עוֹלָם:
16	And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.	וּמִטּוֹב אֲרֵעָא וּמִלְאָה רְעִי לִיהָ דְּשִׁכְנִתִּיהָ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא פְּרִישָׁא דְּאַחוּהִי:	16 וּמִמְּגֵד אֶרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְהָ תְּבוּאֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אָחָיו:

(12) לבנימין אמר. לפי שזרכת לוי צעזעות הקרנות, ושל בנימין צננין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וַיֵּמָאס אֶחָדֶל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שזית עולמים חזיצ משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצורה ירושלים לא שרתה שכניה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. גזוזה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (זבחים נד:), אמרי נחמי ביה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

(13) מברכת ד' ארצו. שלא היתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומקטק: ומתהום. שהמהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אהה מוצא בכל השבטים זרבתו של משה מעין זרבתו של יעקב:

(14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מנשלמן, ואלו הן קשואין ודלועין. דצר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש:

(15) ומראש הררי קדם. ומזרבת מראשית זישול הפירות, שהרריה מקדימין לזכר זישול פירותיהם. דצר אחר, מגיד שקדמה דריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעוצר הגשמים:

(16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מזרבת מרצונו ונחת רוחו של הקד"ה, הנגלה עליה תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שנמקרא: תבואתה. זרכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהופרש מאחיו מזכירתו:

His firstling bullock, majesty is his;
And his horns are the horns of the
wild-ox; With them he shall gore the
peoples all of them, even the ends of
the earth; And they are the ten
thousands of Ephraim, And they
are the thousands of Manasseh.

רֶבֶא דְּבִנְהִי זִינָא לִיה
וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לִיה מִן
קִדָּם דְּתוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילִיה
בְּגִבּוּרְתִּיה עִמְמִיא יִקְטִיל
כַּחֲדָא עַד סִיפֵי אֲרַעָא וְאַנּוּן
רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֵרַיִם וְאַנּוּן
אַלְפֵי דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

בְּכוֹר שׁוֹרׇוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאם
קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדּוֹ
אֲפַס־אֲרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפֵרַיִם
וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)

ע"כ צחול

And of Zebulun he said: Rejoice,
Zebulun, in thy going out, And,
Issachar, in thy tents.

וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדֵי זְבוּלֹן
בְּמִפְקֶד לְאִגָּחָא קֶרְבָּא
עַל בַּעֲלֵי דְבִכְבָּד וְיִשְׁשַׁכֵּר
בְּמַחְכֶּד לְמַעַבְד זַמְנֵי מוֹעֲדֵי
בִירוּשָׁלַם:

וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבוּלֹן
בְּצֵאתָהּ וְיִשְׁשַׁכֵּר בְּאֵהְלִיךְ:

רביעי

They shall call peoples unto the
mountain; There shall they offer
sacrifices of righteousness; For they
shall suck the abundance of the seas,
And the hidden treasures of the
sand.

שְׁבִטֵי אֲדִישְׁרָאֵל לְטוֹר בֵּית
מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסִּין
נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְנָא אֲרִי
נִכְסֵי עִמְמִיא יִכְלִין וְסִימָן
דְּמִטְמָרָן בְּחֵלָא מִתְגַּלִּין
לְהוֹן:

עַמִּים הֲרִי־יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ
זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שָׁפַע יָמִים יִינָקוּ
וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)

19

(17) בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר קף אני בכור קטנהו (תהלים פט, כח), וכן צני צברי ישראֵל (שמות ד, כב): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִסְתַּחֲמָה מִהוֹדֶק עָלָיו (במדבר כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נִחְלַת צְנִי נְצֻחוֹת גוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדן, שנאמר וַיִּצַח וַיִּלְמָנַע בְּקֶרֶךְ וְגו' (שופטים ח, י):

(18) ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שצרך באחרונה, וזבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגדירם, לפי שהיו חלשים שצכל השבטים, הם הם שהולך יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶסְקִי לֶקַח תַּמָּשָׁה הֶאֱנָשִׁים (בראשית מז, ז), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שותפות, וזבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשתכר ונותן לחוף פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שחורמו של יששכר על ידי זבולן הייתה: שמח זבולן בצאתך. הלל צאתך לסחורה: ויששכר. הלל ציציאת אהליך לתורה לישב ולעזר שנים ולקצוע חדשים כמו שנאמר וּמִקְנֵה אֶסְקִי יִשְׁשַׁכֵּר יוֹדֵעֵי צִינָה לַעֲשִׂים קְאֲשִׁיָּהֶם מְאִתִּים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדרות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתיהם ועצוריהם:

(19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יצבו צְנִיָּלִים וצחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טרית וחלון וזכוכית לצננה היוצאים מן הים ומן החול, וצחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), וצלון עם חָרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְסְלֵי עַל מְרוֹמֵי עָדָה (ס), שהיה מתרעס וצולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּיַּת (מלכים א ו, ט), וַיִּסְפֹּן צֶאֱקָז (ס"ז, ג), ותרגמו וּמִטְלַל צִיּוֹרִי (ס"א ברכות) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, תגרי אומות העולם באים אל ארזו, והוא עומד על הַסֶּפֶר, והם אומרים, הואיל ונִטְעַנְנוּ עַד כֵּאֵן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין

20	And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.	וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶף- קֶדְקֵד: עַם מַלְכֵּינִי:	20
21	And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel. .	וַיִּרְא רֹאשִׁית לוֹ כִּי-שֵׁם חֶלְקֶת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיִּתֵּן רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטֵי עַם-יִשְׂרָאֵל: (ס) וַאֲחַקְבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיה אַרְיִ תָּמֹן בְּאַחֲסָנְתִּיה מִשָּׁה סָפְרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל קָבִיר הוּא נָפֶק וְעָאֵל בְּרִישׁ עָמָא זָכוֹן קָדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עַם יִשְׂרָאֵל:	21
22	And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.	וּלְדָן אָמַר דָּן גִּיר אַרְיֵה יִזְנֹק מִן-הַבָּשָׁן: וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקְיָף כְּגִיר אַרְיֵן אֲרַעֲיָה שְׂתֵּנָא מִן נַחְלֵיא דְּנַגְדִּין מִן מַתְנֵן:	חמישי
23	And of Naphtali he said: O Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.	וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שָׁבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה:	23
24	And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.	וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רָצוֹן אֶחָיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן וַיִּתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכֵּינִי: וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר בְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רָצוֹן לְאַחֵיהִי וַיִּתְּרָבָא בְּתַפְנוּקֵי מַלְכֵּינִי:	24

אומה כשרה כזו ומתגיירין שם, שנאמר שם יזכרו וזכתי לדק: כי שפע ימים יינקו. וזולן ויששכר, הים נותן להם ממון ששפע:

(20) ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמח אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם ננחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר ולא ידע איש את קצרתו (לקמן לד, ו): ויחא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר ואֶסֶס תַּעֲצְרוּ תְּלוּזִים לַפְּגִי אֶסְיָקֶם וגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויחא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אמור:

(22) דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יזנך מן הבשן. כתרומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָאוּ לָשֶׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שצטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גְּבוּל דָּן מִהָם וַיַּעֲלֵי דָּן וַיִּלְחָמוּ עִם לָשֶׁם וגו' (שם), ילא גבולם מכל אוחו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרָם בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון זווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה צרי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, קָלַסָה, לָקַסָה, אף כאן ירשה לשון זווי, ובמסורת הגדולה מנינו באלפא ביתא לשון זווי דטעמיהון מלעיל:

25	Iron and brass shall be thy bars; And as thy days, so shall thy strength be.	תִּקְיָךְ כְּבָרְזָלָא וְכִנְחָשָׁא בֵּית מוֹתְכָךְ וְכִיּוֹמֵי עוֹלִימוֹתְךָ תִּקְפֶּךָ:	בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלֶךָ וְכִיּוֹמֵי דְּבִאָךְ:	25
26	There is none like unto God, O Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.	לֵית אֱלֹהִים אֵלָא אֱלֹהָא דְּיִשְׂרָאֵל דְּשָׁכִינְתִּיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָךְ וְתִקְפִּיה בְּשָׁמַי שָׁמַיָא:	אֵין כָּאֵל יִשְׁרָוִן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֻזָּךְ וּבְגָאוֹתוֹ שְׁחָקִים:	26
27	The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'	מְדוּרָא אֱלֹהָא דְּמִלְקָדְמִין דְּבְמִימְרֵיהּ אֲחֻשְׁבִּיד עָלְמָא וְתִרִיד מִן קֳדָמְךָ שְׁנָאָה וְאָמַר שִׁיבִי:	מְעֻנָּה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֶשׁ מִפְּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד:	ששי
28	And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.	וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכָּן בְּבִטְחָא בְּלַחְוִידֵיהּ בְּעֵין בְּרִכְתָּא דְּבְרִיכְנוּן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן בְּאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא שָׁמַיָא דְּעֻלְיָהּ וְשִׁמְשׁוֹנוֹן בְּטָלָא:	וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְלָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמַיִם יַעֲרֹפוּ טָל:	28

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך ככל השבטים שנתצרך צננים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינו וצקפלאות, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוני אחיו, שהיו צותיו נאות, והוא שנאמר דצברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חצי צבירת, שהיו צותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: ושובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוקטוס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיחא צמנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה צמנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וזים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כקף וזהב לארץ ישראל, שמהא מצורכת צפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קלה מהם שהם מזיבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל ככל אלהי העמים, ולא כעורך נורם: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצורך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וצירר לו שחקים לשצמו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגבורה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו צעורך: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל חיצה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

(28) בטח בדרך. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפזורין, ואין צריכין להתאסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו ועינו קעין הבללח (צמדבר יא, ז), כעין הצרכה שצרכים יעקב, לא כדבר שאמר ירמיה קדך יצבתי (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטמחה שהצטיחם יעקב, ויהיה הלהים עמקם והצבי חתכם קל ארך חצותם (צראשית מח, כא): יערפנו. יטיפו: אף שמוי יערפנו טל. אף צרכתו של יחזק נוספת על צרכתו של יעקב, וישן לך הלהים מפני השמים וגו' (שם כז, כח):

29	Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.	טוֹבָה יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתָהּ עֲמָא דְּפוּרְקָנִיה מִן קֳדָם יי תְּקוּף בְּסַעְדָּהּ וּדְמִן קֳדְמוּהִי נִצְחָן גְּבֻרָתָהּ וַיִּתְּכֶדְבִּין סָנְאָהּ לָךְ וְאֵת עַל פְּרֻקַּת צוּרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרוּךְ:	אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ באל"ף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בִּיהֲזָה מִגֵּן עֲזָרָה וְאֲשֶׁר־חָרַב גְּאוּתָהּ וַיִּפְחֲשׂוּ אִיבֵיהָ לָךְ וְאֵתָהּ עַל־בְּמוֹתֵימָו תִּדְרֹךְ: (ס)	29
XXXIV	And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;	וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרַיָּא דְּמוֹאָב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְאֶחָזִייהּ יי יֵת כָּל אֶרֶצָא יֵת גִּלְעָד עַד דָּן:	וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיִּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן:	סניע
2	and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;	וַיֵּת כָּל נַפְתָּלִי וַיֵּת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וַיֵּת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד יָמָא מַעַרְבָאָה:	וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֶת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:	2
3	and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar.	וַיֵּת דְּרוּמָא וַיֵּת מִישְׁרָא בִקְעַת יְרִיחוֹ קְרִית דְּקַלְיָא עַד צוּעַר:	וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַפְּכָר בִּקְעַת יְרִיחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צוּעַר:	3
4	And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.'	וַאֲמַר יי לִיה דָּא אֶרֶצָא דְּקַיִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבִנְה אֶתְנַנְהּ אֶחָזִייהּ בְּעֵינֶיהּ וְלִתְמֹן לָא תַעֲבֹר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְהּ הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:	4

(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הזכרות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, פֶּלַל דְּזַר הַכֹּל שְׁלָכֶם: אשריך ישראל מי כמותך. תשועתך זה אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרצ גאולתך: ויבכשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִאֲרָץ חֲמוֹקָה מֵאֵד צָאוּ עֲצָדֶיךָ וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל לְוָאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבובת מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל צִלְנוּסָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוזדים עזודה וזה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעחיד לנחש ממנו למושיע:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וזרק מִקְדָּשׁ נַפְתָּלִי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שצא מאפרים, וגדעון שצא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונלחונם: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקצ"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר וַיַּעַל וַיִּצָּא עַד קִצְרוֹן (צמדזר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה ויזק כל בית המקדש, שנאמר צִכְכַּר הַיִּצְדֵּן יִזְקֶם הַמֶּלֶךְ צִמְעָה הַאֲדָמָה (מלכים א"ז, מו):

(4) לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שחלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזועה שנשבע לכם הקצ"ה קיימה,

5	וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאב עַל מִימְרָא דִּי מֹשֶׁה תָּמַן מֹשֶׁה עַבְדָּא דִּי בְּאֶרֶץ מוֹאב עַל מִימְרָא דִּי	5
6	וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מוֹאב מִזְוֵל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא אִישׁ יָדַע אֵנֶשׁ יֵת קְבוּרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין	6
7	וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּד מִיֵּת לֹא כְהֵת עֵינָהּ וְלֹא שִׁנָּא זִי יִקְרָא דְאַפְוָהּ	7
8	וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמֵי כְּבִיתָא אֲבֵלָא דְּמֹשֶׁה	8
9	וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה אֲרִי סִמְךָ מֹשֶׁה יֵת יְדוּהִי עֲלוּהִי וְקִבְּלוּ מִנִּיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה	9
10	וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים	10

וזה לאמר, לכך הראייתה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, ותלך ותגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכחז וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב דְּקָמַע (בצא בתרא טו): על פי ה'. בנשיקה (שס יז):

(6) ויקבור אותו. הקצ"ה בכזדו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאת ימי נזרו יציא אתו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אוקס עון אֶשְׁמָה (ויקרא כג, טז), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מוֹלֵ בֵית פְּעוֹר. קצרו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שס), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

(7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:

(8) בני ישראל. הזכרים, אבל נזכרין, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית יִשְׂרָאֵל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:

(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לנזוגם בו ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר וַעֲקָה אֶעֱלֶה אֵל ה' (שמות לז, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מֶה יֵאָמֵר ה' לָקָם (במדבר ט, ח):

11	in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;	לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרְצוֹ: לְכָל אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דְשִׁלְחִיה יְיָ לְמַעַבְדֵּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדֵּיהִי וּלְכָל אֶרְעִיהָ:	11
12	and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.	וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמֹּרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל: וּלְכָל יָדָא תְּקִיפָתָא וּלְכָל חֲזָזָא רַבָּא דְעַבְדֵּי מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:	מ"א

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18 on page 184. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה בלוחות צידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגזירות שצמדצר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לצו לשצור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁצָרֶם לְעֵינֶיךָ (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, ח), ישר כחך ששצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֶם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵינָי אֲבוֹת עַל-בְּנִים וְעַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שַׁעַת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לַמֶּעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ כַּמֹּד וְזָכַרְתָּ כִּי-עַבֵּד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדּוֹ
אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן יֵאָרִיכְךָ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרַעְיִךְ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמֹד אִשְׁתּוֹ רַעְיִךְ (ס) וְלֹא תַתְּאוּהָ בֵּית רַעְיִךְ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאֹמְתוֹ שׁוֹרְוֹ וַחֲמֹרְוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיִךְ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרָתִי	יַעֲרֶף כַּמָּטָר לְקֹחִי
וְכִרְבִּיבִים עָלֶי-עָשָׂב:	כַּשְׁעִירִם עָלֶי-דָּשָׁא
הָבוּ גִדְל לֹאֲלֵהִינוּ:	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
כִּי כָל-דֶּרֶכִּיו מִשְׁפָּט	הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵלֹ
צִדִּיק וְיֹשֶׁר הוּא:	אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל

שחת לו לא בניו מומם
 ה' ליהנה תגמלו זאת
 תלוא הוא אביך קנה
 זכר ימות עולם
 שאל אביך ויגדך
 בהנחל עליון גוים
 יצב גבלת עמים
 כי חלק יהנה עמו
 ימצאו בארץ מדבר
 יסבנהו יבונהו
 כנשר יעיר קנו
 יפרש כנפיו יקחהו
 יהנה בדר ינחנו
 ירבהו על- (כ' במותי) [ק' במתי] ארץ
 וינקחו דבש מפלע
 חמאת בקר וחלב צאן
 ואילים בני-בשן ועתודים
 ודם-עגב תשתה-חמר:
 שמנת עבית כשית
 וינבל צור ישעתו:
 בתועבת יכעיסהו:
 אלהים לא ידעם
 לא שערם אבתיכם:
 ותשבח אל מחללך:
 מכעס בניו ובנתיו:
 אראה מה אחרייתם
 בנים לא-אמן בם:
 כעסוני בהבליהם
 בגוי נבל אכעיסם:
 ותיקד עד-שאול תחתית
 ותלהט מוסדי הרים:
 חצי אכלה-בם:
 וקטב מריגי

דור עקש ופתלתל:
 עם נבל ולא חכם
 הוא עשך ויכננה:
 בינו שנות דר-נדר
 זמניך ויאמרו לך:
 בהפרידו בני אדם
 למספר בני ישראל:
 יעקב חבל נחלתו:
 ובתחו ילל ישמן
 יצרהו כאישון עינו:
 על-גוזליו ירחף
 ישאהו על-אברתו:
 ואין עמו אל נכר:
 ויאכל תנובת שדי
 וישמן מחלמיש צור:
 עם-חלב כרים
 עם-חלב כליות חטה
 וישמן ישראל ויבעט
 ויטש אלוה עשהו
 יקנאהו בזרים
 יזבחו לשדים לא אלה
 חדשים מקרב באו
 צור ילדך תשי
 וירא יהנה וינאץ
 ויאמר אסתירה פני מהם
 כי דור תהפכת חמה
 הם קנאוני בלא-אל
 ואני אקניאם בלא-עם
 כי-אש קדחה באפי
 ותאכל ארץ ויבלה
 אספה עלימו רעות
 מזי רעב ולחמי רשף
 ושן-בהמת אשלח-בם

עם־חַמַּת זַחְלִי עָפָר:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה
 יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־בֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְּנוּ לֹא־חֲרִיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנְיִסּוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִיבְנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמֻרָה
 אֲשֶׁר־לֹת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכָזָר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתֵי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתָדַת לָמוֹ:
 וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוּב:
 צוּר חֲסִיו בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקֶם לְצָרִי
 אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקֶם יָשִׁיב לְצָרִיו

מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרָב
 גַּם־בַּחּוּר גַּם־בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כָּעַס אוֹיֵב אֲגוּר
 פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוֹ צוּרָם
 כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוֹ עֲנִב־רוּשׁ
 חַמַּת תִּנְיָנִים יִינָם
 הֲלֹא־הוּא כְּמָס עֲמָדִי
 לִי נָקֶם וְשָׁלֵם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי־יִדְּיוּ יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֶּת יָד
 וְאֲמַר אִי אֱלֹהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם
 רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֲמִית וְאֲחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעָלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלֵם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם
 וְכִפֹּר אֲדָמַתּוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרות דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1

The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהוּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3

The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הוֹי גּוֹי חַטָּא עִם כָּבֵד עוֹן זָרַע מְרֻעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה נֶאֱצָו אֶת־
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחֹר:

4

Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל־לֵבָב דָּוִי:

5

On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִפֶּה־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־כּוּ מָתָם פָּצַע
וַחֲבוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא־זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רִבְּקָה בַשָּׁמֶן:

6

From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתְּכֶם לִנְגֻדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7

Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַּת־צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8

And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לֹאִלִּי יִהְיֶה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֻדָּם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: (פ)

9

Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה קִצְיִי סֻדָּם הֶאֱזִינוּ
תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה:

10

Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה־לִּי רַב־זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעַתִּי
עֲלֹת אֵילִים וְחֵלֶב מִרִּיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חָפְצָתִי:

כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרִי:

לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שׁוֹא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוּכַל אֲנִי וְעֶצְרָה:

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נָשָׂא:

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֲעָלִים עֵינַי מִפָּנֶיךָ
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מְלֹאוּ:

רַחֲצוּ הַזְכּוּ הִסִּירוּ רָע מֵעֲלֵיכֶם מִגִּיד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרָע:

לִמְדוּ הִיטֵב דְּרֹשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־חֻמּוֹץ
שִׁפְטוּ יִתּוֹם רִיבוּ אֶלְמָנָה: (ס)

לְכוּ־נָא וְנִוְכַחְהָ יֹאמַר יְהוָה אִם־יְהִיוּ
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
כַּתּוֹלַע כַּצֹּמֶר יִהְיוּ:

אִם־תֹּאבְדוּ וְשִׁמְעֲתֶם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמִרִּיתֶם חָרֵב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּה מִלְּאִתִּי
מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מִרְצָחִים:

כַּסֶּפֶךָ הִנֵּה לְסִיגִים סָבָאךָ מִזְהוּל בְּמִים:

שְׁרִיָּד סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְבִים כָּלֹא אֶתְּבֹ
שָׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יִתּוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹוא אֲלֵיהֶם: (ס)

11 To what purpose is the multitude of your sacrifices
unto Me? Saith the LORD; I am full of the
burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts; And
I delight not in the blood Of bullocks, or of lambs, or
of he-goats.

12 When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

13 Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

14 Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to
bear them.

15 And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

16 Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

17 Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

18 Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

19 If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

20 But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

21 How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

22 Thy silver is become dross, Thy wine mixed with
water.

23 Thy princes are rebellious, And companions of
thieves; Every one loveth bribes, And followeth after
rewards; They judge not the fatherless, Neither doth
the cause of the widow come unto them.

לְכֵן נֹאם הָאֲדֹנָי יְהוֹנָה צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:	24	Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;
וְאֲשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרָף כֶּבֶד סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל-בְּדִילֶיךָ:	25	And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;
וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כִּבְרֹאשְׁתָּה וְיַעֲצִיךָ כִּבְתֻּחֶלָּה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיַת נֶאֱמָנָה:	26	And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.
צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיהָ בְּצֶדֶקָה:	27	Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפטרות ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:	XL:1	Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָהּ צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיָּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל-חַטֹּאתֶיהָ: (ס)	2	Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.
קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פִּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ בַּעֲרֻבָה מַסְלָה לְאֵלֵינוּ:	3	Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.
כָּל-גֵּיא יִנָּשֵׂא וְכָל-הָר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהַיָּה הֶעָקֵב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:	4	Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)	5	And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'
קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָּל- הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסֵדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:	6	Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;
יֶבֶשׁ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְּׁפָה בּוֹ אֶכֶן חֲצִיר הָעֵשׂ:	7	The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.
יֶבֶשׁ חֲצִיר נִבֵּל צִיץ וְדִבְרֵ-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ס)	8	The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר־גִּבְעָה עָלִי־לָךְ מִבְּשֶׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלְךָ מִבְּשֶׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֵל־הֵיכָם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנֵי יְהוָה בָּחוּזָם יָבוֹא וְזָרְעוּ מִשְׁלָה
לֹא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵי:

10 Behold, the Lord GOD will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כְּרֹעֶה עֲדָרוֹ יִרְעֶה בְּזֹרְעוֹ יִסְבֵּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהֶל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי־מָדַד בְּשַׁעְלוֹ מַיִם וּשְׁמַיִם בְּזֶרֶת תֶּפֶן
וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפְרַר הָאָרֶץ וּשְׁקָל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנַיִם:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי־תִפֵּן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת־מִי נִוְעֵץ וּנְבִינָהוּ וְנִלְמַדְהוּ בְּאַרְחַ
מִשְׁפָּט וְנִלְמַדְהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

תֵּן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נִחְשְׁבוּ תֵּן אִיִּים כְּדָק יִטּוֹל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבָּנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוּ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־
לֹא:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל־מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹא:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּךְ חָרָשׁ וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקַעֵנִי
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוּרָף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב וְיִבְחַר
חָרָשׁ חָכָם יִבְקֹשׁ־לּוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הָלֹא תִדְעוּ הָלֹא תִשְׁמְעוּ הָלֹא הִגַּד
מֶרֶאֶשׁ לָכֶם הָלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל-חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאַהֲל
לְשֶׁבֶת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתוּחוֹ
עֲשֵׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ אֶף בַּל-שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נִשָּׂף בָּהֶם וַיִּכָּשׁוּ וַסְעֶרָה
בִּקְשׁ תִּשָּׂאֻם: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce hath their stock taken root in the earth; When He bloweth upon them, they wither, And the whirlwind taketh them away as stubble.

וְאֶל-מִי תִדְמִיוּנִי וְאִשׁוּהָ יֹאמַר קְדוֹשׁ:

25 To whom then will ye liken Me, that I should be equal? Saith the Holy One.

שְׂאוּ-מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלֶם בְּשֵׁם
יְקָרָא מְרַב אוֹנִים וְאִמְיָץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעְדָּר: (ס)

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth.

הפטרות עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֶם בֶּן-בִּטְנָהּ גַּם-
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֲשַׁכַּחךָ:

15 Can a woman forget her sucking child, That she should not have compassion on the son of her womb? Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל-כַּפָּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמַתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My hands; Thy walls are continually before Me.

מִחֲרִי בְנִיךָ מִחֲרִסֶיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמָּוֶה
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹר-
לֵךְ חִי-אֲנִי נֹאם-יְהוָה כִּי כָלֶם כְּעַרְי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּכֻלָּה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these gather themselves together, and come to thee. As I live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with them all as with an ornament, And gird thyself with them, like a bride.

כִּי חָרְבְתִיךָ וְשָׁמְמִיתִיךָ וְאֶרֶץ הַרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִצְרֶי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוּ מִבְלַעֲיֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land that hath been destroyed— Surely now shalt thou be too strait for the inhabitants, And they that swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׁפָלֶיךָ צֹר-לִי
הַמָּקוֹם גִּשָׁה-לִי וְאֶשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in thine ears: 'The place is too strait for me; Give place to me that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ מִי יָלַד-לִי אֶת-אֵלֶּה וְאֲנִי
שְׁכוּלָה וְגִלְמוּדָה גִּלְהוּ וְסוֹרָה וְאֵלֶּה מִי
גִּדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אִיפָּה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten me these, Seeing I have been bereaved of my children, and am solitary, An exile, and wandering to and fro? And who hath brought up these? Behold, I was left alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתֶיךָ עַל-כַּתְּף תִּנָּשָׂאנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My hand to the nations, And set up Mine ensign to the peoples, And they shall bring thy sons in their bosom, And thy daughters shall be carried upon their shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וְשָׂרֵי־תֵיחָם מִיִּנְיָקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעֹפֵר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וְיִדְעוּלְ כִי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִנְיִ: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their queens thy nursing mothers; They shall bow down to thee with their face to the earth, And lick the dust of thy feet; And thou shalt know that I am the LORD, For they shall not be ashamed that wait for Me.

הִיָּקַח מִגְבוּר מְלָקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמְלֹט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the captives of the victorious be delivered?

כִּי-כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמְלָקוֹת עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֲרִיב וְאֶת-בְּנֶיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the mighty shall be taken away, And the prey of the terrible shall be delivered; And I will contend with him that contendeth with thee, And I will save thy children.

וְהִאֲכַלְתִּי אֶת-מוֹנִיךָ אֶת-בִּשְׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own flesh; And they shall be drunken with their own blood, as with sweet wine; And all flesh shall know that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer, the Mighty One of Jacob.

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אִמְכֶם אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבִפְשָׁעֵיכֶם שָׁלַח אִמְכֶם:

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your mother's divorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הַקְצֹר קִצְרָה יְדִי מִפְּדוּת וְאִם־אֵין־כִּי
כֹחַ לְהַצִּיל תֵּן בְּגַעְרֹתִי אַחֲרִיב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְכְּשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לַמּוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת־יָעַף דְּבַר יַעִירוּ בִּבְקָר בִּבְקָר
יַעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמַע כְּלַמּוֹדִים:

אֲדַנִּי יְהוָה פָּתַח־לִי אָזֶן וְאֶנְכִּי לֹא מְרִיתִי
אַחֲזֹר לֹא נִסּוּגְתִּי:

גוֹי נָתַתִּי לַמַּכִּים וּלְחַנִּי לַמַּרְטִים פָּנִי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּל־מוֹת וְרָק:

וְאֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל־כֵּן שָׁמַתִּי פָנִי כַח־לְמִישׁ וְאֲדַע כִּי־לֹא
אִבּוֹשׁ:

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֶתִּי נִעַמְדָה יַחַד
מִי־בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלַי:

תֵּן אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
תֵּן כָּל־כְּבִיבִי וְיִבְלֹו עַשׂ יֹאכְלֻם: (ס)

מִי בָכֶם יִרָא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלֵּךְ חֹשֶׁכִים וְאֵין נֹהֵל לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

תֵּן כָּל־כֶּם קִדְחֵי אֵשׁ מֵאֲזִרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאֹר אֲשַׁכֶּם וּבִזִּיקוֹת בְּעֵרְתֶּם
מִיָּדֵי הִיתָה־נָּאֵת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּ: (ס)

שְׁמַעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מִבְּקִשֵּׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל־צוּר חֲצִבְתָּם וְאֶל־מַקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתָם:

Wherefore, when I came, was there no man? When I
called, was there none to answer? Is My hand
shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no
power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the
sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become
foul, because there is no water, And die for thirst.

I clothe the heavens with blackness, And I make
sackcloth their covering.

The Lord GOD hath given me The tongue of them
that are taught, That I should know how to sustain
with words him that is weary; He wakeneth morning
by morning, He wakeneth mine ear To hear as they
that are taught.

The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not
rebellious, Neither turned away backward.

I gave my back to the smiters, And my checks to them
that plucked off the hair; I hid not my face from
shame and spitting.

For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

LI:1

הִבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תַּחֲוִלְלָכֶם כִּי־אַחַד קָרָאתִיו וְאַבְרָכָהוּ
וְאַרְבָּהוּ:

2

Look unto Abraham your father, And unto Sarah that bore you; For when he was but one I called him, And I blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נַחֵם כָּל־חֲרֻבֶתֶיהָ
וַיֵּשֶׁם מִדְבָּרָהּ כַּעֲדֵן וְעֲרֻבָתָהּ כַּגֶּן־יְהוָה
שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3

For the LORD hath comforted Zion; He hath comforted all her waste places, And hath made her wilderness like Eden, And her desert like the garden of the LORD; Joy and gladness shall be found therein, Thanksgiving, and the voice of melody.

הפסרת ראה

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה אֲנִי מַרְבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וַיִּסְדֵּתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:11

O thou afflicted, tossed with tempest, and not comforted, behold, I will set thy stones in fair colours, And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְּדָכָד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאַבְנֵי־חַפְצִים:

12

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

13

And all thy children shall be taught of the LORD; and great shall be the peace of thy children.

בַּצְדִּיקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא
תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלַיךָ:

14

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֵר אָפֶס מֵאוֹתִי מִי־גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ
יִפּוֹל:

15

Behold, they may gather together, but not by Me; Whosoever shall gather together against thee shall fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנִכִּי בָרָאתִי חֶרֶשׁ נֹפֵחַ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כֶּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנִכִּי
בָרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16

Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל־כֶּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־
לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נַחֲלַת עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָא־
יְהוָה: (ס)

17

No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הוֹי כָּל־צִמְאָל לָכוּ לַמַּיִם וְאִשָּׁר אֵין־לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאִכְלוּ וְלָכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּ־
כֶּסֶף וּבְלוּ מִחִיר גֵּין וְחֵלֶב:

LV:1

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִשְׁקֹלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמֵעוּ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁוֹן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Harken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנָיו נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֲמִים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וְתִירָאִי
מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן-אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:

LI:12 I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךָ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אָרֶץ וַתִּפְתָּח תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְּצִיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיךְ חֲמַת
הַמְּצִיק:

13 And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צָעָה לְהַפְתָּח וְלֹא-יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14 He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רַגְעַת הַיָּם נִיחָמוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15 For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִּסִּיתִיךָ
לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אָתָּה: (ס)

16 And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת-
קַבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17 Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין
מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18 There is none to guide her Among all the sons whom
she hath brought forth; Neither is there any that
taketh her by the hand Of all the sons that she hath
brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרְאוּתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׁד
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19 These two things are befallen thee; Who shall bemoan
thee? Desolation and destruction, And the famine
and the sword; How shall I comfort thee?

בְּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כְּתוֹא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעִרַת
אֵל־הַיָּד:

20 Thy sons have fainted, they lie at the head of all the
streets, As an antelope in a net; They are full of the
fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא
מִיֵּין: (פ)

21 Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken,
but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאלֹהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ
הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה
אֶת־קִבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22 Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that
pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken
out of thy hand The cup of staggering; The beaker,
even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it
again;

וּשְׁמַתִּיהָ בְּיַד־מוֹנִיךָ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ
שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּוּד וְכַחוּץ
לַעֲבָרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict
thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we
may go over'; And thou hast laid thy back as the
ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׂי עֹד צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹא־בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on
thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For
henceforth there shall no more come into thee The
uncircumcised and the unclean.

הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתָּחוּ] (ק) הַתַּפְתָּחוּ מוֹסְרֵי צִנְאוֹךָ
שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O
Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck,
O captive daughter of Zion.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought;
And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יֶרֶד־עִמִּי
בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאָפֶס עָשְׂקוּ:

4 For thus saith the Lord GOD: My people went down
aforetime into Egypt to sojourn there; And the
Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה־לִּי־פֹה נְאֻם־יְהוָה כִּי־לָקַח עִמִּי
חֲנֹם מִשְׁלוֹ וְהִלִּילֹו נְאֻם־יְהוָה וְתִמְד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאָץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing
that My people is taken away for nought? They that
rule over them do howl, saith the LORD, And My
name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יָדַע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי־
אֲנִי־הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore
they shall know in that day That I, even He that spoke,
behold, here I am.

מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מִשְׁמִיעַ
שְׁלֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר
לְצִיּוֹן מִלֶּךָ אֱלֹהֶיךָ:

7

How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיֶיךָ נִשְׁאֵו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

פִּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם
יְהוָה עַמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9

Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חֲשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפֹסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעָתָה
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10

The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סוּרוּ סוּרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11

Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בַחֲפֹזוֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הִלֵּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסָפְכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12

For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפסרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רְנֵי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחֵי רִנָּה וְצַחֲלֵי
לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוּמְמָה מִבְּנֵי
בְּעוֹלָה אֹמֵר יְהוָה:

LIV:1

Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הַרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וַיִּרְעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְטוֹ אֶל־תִּחַשְׁכִּי הָאֲרֵצִי
מִיִּתְרֶיךָ וּיִתְדֹתֶיךָ תִּגְדִּי:

2

Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹות יִשְׁבּוּ:

3

For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אַל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תִחַפְּרִי כִּי בָשָׁת עַל־יֹמְיֶךָ תִּשְׁכַּחֲתִי
וְחִרְפַּת אִלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4

Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגָאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא:	5	For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.
כִּי-כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ:	6	For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.
בְּרֵגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ:	7	For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.
בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גָּאֲלֶךָ יְהוָה: (ס)	8	In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.
כִּי-מִי נָחַ נְאֻת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בָּךְ:	9	For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.
כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחֻסְדִּי מֵאַתָּךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֵרַחֲמֶיךָ יְהוָה: (ס)	10	For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרֻרִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:	LX:1	Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.
כִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה-אֶרֶץ וְעֲרָפֹל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאָה:	2	For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.
וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶךָ:	3	And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.
שֹׂא-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָלֵם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ- לְךָ בְּנוֹת מִרְחֹק יָבֹאוּ וּבְנוֹתֶיךָ עַל-צֶדֶד תֵּאֱמָנָה:	4	Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.
אָז תִּרְאִי וְנִתְרַתּי וּפִתְדִי וְרָחֵב לִבִּי כִּי- יִהְיֶה עָלֶיךָ תִּמְנוֹן וְסֵל גּוֹיִם יָבֹאוּ לְךָ:	5	Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שִׁפְעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה
כָּלֶם מִשֶּׁבַּא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנָה וְשֵׁאוּ
וְתִהְיֶה יְהוָה יְבַשְּׂרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל-צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיֹת
יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל-רִצּוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית
תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי-אֵלֶּה פֹּעֵב תַּעֲוִיפִינָה וְכִיוֹנִים אֶל-
אֲרֻבְתֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי-לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֶנְיוֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה
לְהָבִיא בְנֵיךָ מִרְחֹק כֶּסֶףם וְזָהָבם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
פָאֲרָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנֵי בְנֵי-נֹכַר חֲמַתֶּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ
כִּי בִקְצָפִי חִבֵּיתֶיךָ וּבִרְצוֹנִי רַחֲמַתֶּיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee. .

וּפְתָחוֹ שְׁעֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוֹגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי-הִגֹּי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹדוּךָ
יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹוא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר
וּתְאֲשׂוּר יַחְדָּו לְפֶאֱרֵם מְקוֹם מְקֻדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלִי אֶכְבֹּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהִלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיד וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל-כַּפְּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל-מִנְאֲצִיךָ וְקִרְאוּ לָךְ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הָיוּתְךָ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאַה וְאֵין עוֹבֵר
וְשִׁמְתֶיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וַיִּנְקֹל חֶלֶב גּוֹיִם וְשֹׁד מַלְכִים תִּינָקִי
וַיְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

<p>תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִי פָקֶדֶתְךָ שְׁלוֹם וְנִשְׁיֶךְ צְדָקָה:</p>	17	<p>For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.</p>
<p>לֹא-יִשְׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצְךָ שָׁד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ תִּהְיֶה:</p>	18	<p>Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.</p>
<p>לֹא-יִהְיֶה-לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא-יָאִיר לְךָ וְהָיָה-לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֶרֶת:</p>	19	<p>The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.</p>
<p>לֹא-יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁךָ וִירְחוֹךָ לֹא יִאָּסֹף כִּי יְהוָה יִהְיֶה-לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶיךָ אָבְלָךָ:</p>	20	<p>Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.</p>
<p>וְעַמּוֹךָ כָּל־צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי לְתַפְאֶרֶת:</p>	21	<p>Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.</p>
<p>הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אָנֹכִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אַחִישָׁנָה: (ס)</p>	22	<p>The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.</p>

הפטרות נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

<p>שׂוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֵלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יִשְׁע מַעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כִּתְּנִי יִכְתֵּן פָּאֵר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:</p>	LXI:10	<p>I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.</p>
<p>כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַנְגֵּה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כִּן אֲדִנִּי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל-הַגּוֹיִם:</p>	11	<p>For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.</p>
<p>לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׂה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנֶגְהָ צְדָקָה וִישׁוּעָתָהּ כָּל-פֶּיֶד יִבְעֹר:</p>	LXII:1	<p>For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.</p>

וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings
thy glory; And thou shalt be called by a new name,
Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִית עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וּצִנּוֹרָה [ק' וּצִנּוֹרָה] מְלוּכָה בְּכַף־אֶל־הַיָּד:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of
the LORD, And a royal diadem in the open hand of
thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶצְךָ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֶפְצִי־
בָּהּ וּלְאֶרֶצְךָ בְּעוֹלָה כִּי־חֶפֶץ יְהוָה בָּךְ
וְאֶרֶצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither shall
thy land any more be termed Desolate; But thou shalt
be called, My delight is in her, And thy land,
Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy
land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בַּחֹר בְּתוּלָה וּבְעָלוּךָ בָּנֶיךָ
וּמִשׁוּשׁ חֲתָן עַל־כָּלָה יֵשִׁשׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy
sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth
over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְּקֻדֹתַי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמִּזְבָּרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem,
They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye
that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאֶל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יִכּוֹנֶן וְעַד־יֵשִׁים
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He
make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דָּגְנְךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְּנֵי־נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers shall
not drink thy wine, For which thou hast laboured;

כִּי מֵאֲסָפוּ יֹאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתּוּ בְּחִצְרוֹת קֹדֶשׁ: (ס)

9

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink it
In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנוּ דְרֹךְ הָעָם סְלוּ
סְלוּ הַמִּסְלָה סְקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ גֵס עַל־
הָעַמִּים:

10

Go through, go through the gates, Clear ye the way of
the people; Cast up, cast up the highway, Gather out
the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בֹּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

11

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלָךְ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזָבָה: (ס)

12

And they shall call them The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.

מִי־יָנָה בָּא מֵאֶדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבַצֵּרָה
זֶה הַדָּוִד בְּלִבוֹשׁ צִנּוֹת בְּרָב כָּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in victory, mighty to save.'

מִדּוּעַ אָדָם לְלִבוֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדָרְךָ בְּגִת:

2

'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like his that treadeth in the winevat?'—

פִּוְרָהוּ דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אִין־אִישׁ
אֲתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְנִזְּ
נִצָּחֶם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מַלְבוּשִׁי אֶגָּאֵלֵתִי:

3

'I have trodden the winepress alone, and of the peoples there was no man with Me; yea, I trod them in Mine anger, and trampled them in My fury; and their lifeblood is dashed against My garments, and I have stained all My raiment.

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גְּאוּלִּי בָּאָה:

4

For the day of vengeance that was in My heart, and My year of redemption are come.

וְאֶבִּיט וְאִין עֹזֵר וְאֶשְׁתַּוְּמֶם וְאִין סוֹמֵךְ
וְתוֹשָׁע לִי זִרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִנִּי:

5

And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכָּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לָאָרֶץ נִצָּחֶם: (ס)

6

And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵי יְהוָה | אֶזְכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה כֹּל־כָּל
אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גָּמְלָם כְּדַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

7

I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי הִמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל־צָרָתָם (כ', לא) [ק', לו'] צָר וּמַלְאָךְ
פָּנִיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ תְּהוּא
גְּאֻלָּם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

הפסרת וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ
קָרוֹב:

LV:6

Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת:

7

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8

For My thoughts are not your thoughts, Neither are
your ways My ways, saith the LORD.

כִּי־גִבְהוֹת שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוֹ דַּרְכֵי
מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם:

9

For as the heavens are higher than the earth, So are My
ways higher than your ways, And My thoughts than
your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם
וְשִׁמְהָ לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְגָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10

For as the rain cometh down and the snow from
heaven, And returneth not thither, Except it water the
earth, And make it bring forth and bud, And give seed
to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11

So shall My word be that goeth forth out of My
mouth: It shall not return unto Me void, Except it
accomplish that which I please, And make the thing
whereto I sent it prosper.

כִּי־בִשְׂמִיחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּבָּלְוּ
הַהָרִים וְהַגִּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחָאוּ־כָף:

12

For ye shall go out with joy, And be led forth with
peace; The mountains and the hills shall break forth
before you into singing, And all the trees of the field
shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּיִן יַעֲלֶה בְרוֹשׁ (כ' תַּחַת) [ק'
וְתַחַת] הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הַדָּס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13

Instead of the thorn shall come up the cypress, And
instead of the brier shall come up the myrtle; And it
shall be to the LORD for a memorial, For an everlasting
sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קִרְבָּה יְשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצִדְקָתִי
לְהַגְלוֹת:

LVI:1

Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do
righteousness; For My salvation is near to come, And
My favour to be revealed.

אֲשֶׁר־יִאֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק
בָּהּ שְׁמֹר שַׁבָּת מִחֻלָּו וְשִׁמְר יָדוֹ מִמַּעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2

Happy is the man that doeth this, And the son of man
that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath from
profaning it, And keepeth his hand from doing any
evil.

וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶר הִנֵּלָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר תִּבְדֹּל נִבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאַל־יֹאמַר הַסֹּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3

Neither let the alien, That hath joined himself to the
LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate
me from His people'; Neither let the eunuch say:
'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסֹרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמִחֻזִּיקִים בְּבְרִיתִי:

4

For thus saith the LORD Concerning the eunuchs that
keep My sabbaths, And choose the things that please
Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5

Even unto them will I give in My house And within
My walls a monument and a memorial Better than
sons and daughters; I will give them an everlasting
memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶדַר הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ
וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שֹׁמֵר שַׁבַּת מִחֲלָלוֹ
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6

Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבֵּיאֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלִיתִּי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7

Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֶּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8

Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרת האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1

And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִיטִי־לִי:

2

and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחְסֶה־בּוֹ (ס) מִגִּנִּי וּקְרוֹן
יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי (ס) מִשְׁעִי מִחַמָּס
תִּשְׁעֵנִי:

3

The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מְהִלָּל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאֹיְבֵי אֲנִישֶׁ:

4

Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת (ס) נַחֲלִי בְלִיעַל
יַבֵּעֲתָנִי:

5

For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבִלִי שְׂאוֹל סָבָנִי (ס) קִדְמָנִי מִקְשֵׁי
מָוֶת:

6

The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצָר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִכָּל קוֹלִי
וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹ:

7

In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.	(כ' ותגעש) [ק' ויתגעש] ותרעש הארץ (ס) מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו כי-חרה לו:
9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.	עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל (ס) גחלים בערו ממנו:
10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.	וגט שמים ויגד (ס) וערפל תחת רגליו:
11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.	וירכב על-כרוב ויעף (ס) וירא על-כנפי-רוח:
12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.	וישחך חשך סביבתיו סכות (ס) חשכת-מים עבי שחקים:
13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.	מננה נגדו בערו גחלי-אש: (ס)
14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.	ירעם מן-שמים יהוה ועליון יתן קולו: (ס)
15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.	וישלח חצים ופיצם בקרק (כ' ויהמם) [ק' ויהם]:
16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.	ויבא אפקי ים וגלו מסדות תבל (ס) בגערת יהוה מנשמת רוח אפו:
17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;	ישלח ממרום ויקחני (ס) ימשני ממים רבים:
18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.	יצילני מאיבי עז (ס) משנאי כי אמצו ממני:
19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.	יקדמוני ביום אידי ויהי יהוה משען לי: (ס)
20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.	ויצא למרחב אתי ויחלצני כי-חפץ בי: (ס)
21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.	ויגמלני יהוה כצדקתי ככר ידי וישיב לי: (ס)
22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.	כי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי מאלהי: (ס)
23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.	כי כל-משפטו לנגדי וחקתיו לא-אסור ממנה:

וְאֶהְיֶה תָּמִים לוֹ (ס) וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצַדִּיקְתִּי (ס) כְּבָרִי לְנֶגֶד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם־נָכָר תִּתְבָּר (ס) וְעִם־עָקֹשׁ תִּתְפַּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת־עַם עָנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינָיִךָ עַל־רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה (ס) וַיִּהְיֶה יְגִית חֹשֶׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בָכָה אֲרוּץ גִּדּוֹד (ס) בְּאַלְהֵי אֲדָלָג־שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי־אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה (ס) וּמִי צוֹר מִבְּלָעַדִּי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מֵעוֹז חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ) דִּרְכוֹ [ק' דַּרְכִּי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מִשּׁוֹנָה (כ' רַגְלִיו) [ק' רַגְלִי] כְּאַיִלוֹת (ס) וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מִלְמַד יָדַי לְמִלְחָמָה (ס) וַנִּחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זֶרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן־לִי מִגֵּן יִשְׁעָךָ וַעֲנִתָּה תִּרְבִּנִי: (ס)	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תִּרְחִיב צַעְדִּי תַּחְתָּנִי וְלֹא מַעְדּוֹ קָרַסְלִי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אִיְבֵי וְאֶשְׁמִידֵם (ס) וְלֹא אָשׁוּב עַד־כָּלֹותָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקּוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

וַתְּהִי חֵיָל לְמַלְחָמָה (ס) תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֵיבֵי תַתָּה לִי עָרַף מְשֻׁנְאֵי וְאַצְמִיתֵם: (ס)	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאֵין מֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ (ס) כְּשִׁיט־חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
וְתַפְלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם (ס) עִם לֹא־יִדְעֵתִי וְעַבְדֵּנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נָכָר יִתְפַּחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזִן יִשְׁמְעוּ לִי: (ס)	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נָכָר יִפְּלוּ וַיִּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חֵי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי (ס) וַיִּלֵּם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
הָאֵל הַנֶּתֵּן נִקְמָת לִי (ס) וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תַרְוָמָנִי (ס) מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וְלִשְׁמֶךָ אֲזַמֵּר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מַגִּדִּיל) ק' מַגְדֹּל] יְשׁוּעוֹת מִלְּכּוֹ וְעֲשֶׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ (ס) לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

הפסרת וזאת הברכה

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:	I:1	Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:
---	-----	--

מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבַר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָם בּוֹ
לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

מִהַמְדִּבְרָ וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים
וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם:

לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶתִּיבָה עִמָּךְ לֹא
אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ:

חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת
לָהֶם:

רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר
מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל־
אֲשֶׁר תִּלְךָ:

לֹא־יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְחֲגִיתָ
בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת
כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־
דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־
תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תִּלְךָ: (פ)

וַיִּצַּו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:

2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over
this Jordan, thou, and all this people, unto the land
which I do give to them, even to the children of Israel.

3 Every place that the sole of your foot shall tread upon,
to you have I given it, as I spoke unto Moses.

4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the
great river, the river Euphrates, all the land of the
Hittites, and unto the Great Sea toward the going
down of the sun, shall be your border.

5 There shall not any man be able to stand before thee
all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be
with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause
this people to inherit the land which I swore unto
their fathers to give them.

7 Only be strong and very courageous, to observe to do
according to all the law, which Moses My servant
commanded thee; turn not from it to the right hand
or to the left, that thou mayest have good success
whithersoever thou goest.

8 This book of the law shall not depart out of thy
mouth, but thou shalt meditate therein day and night,
that thou mayest observe to do according to all that is
written therein; for then thou shalt make thy ways
prosperous, and then thou shalt have good success.

9 Have not I commanded thee? Be strong and of good
courage; be not affrighted, neither be thou dismayed:
for the LORD thy God is with thee whithersoever thou
goest.'

10 Then Joshua commanded the officers of the people,
saying:

עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם
לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בַעֲדוֹ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא
לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וּלְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי
הַחַיִל וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם:

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לְאָרֶץ
יְרֻשָּׁתְכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח
הַשָּׁמֶשׁ:

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.'

וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְנִאֲלֶ־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִּלְדִּי:

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמָע
אֵלֶיךָ רַק יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵל־חַיִּיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק
חֲזַק וְאַמֵּץ: (פ)

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה
פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני־שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עלה בית נידח אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת
ההין לאיל ורביעת ההין לכבש גין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ תדם
רגלי איה בית אשר תבנו־לי ואיה
מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאם־יהוה ואל־יה אביט אל־עני
ונכה־רוח וחרד על־דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אִוֹן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאִין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאֶשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֶהֱבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמְיָהּ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגַתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָהָר
שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם
עַל-צֵד' תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בְּן אִנְכִי אֲנַחְמָכֶם
וּבִירֹשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּיו
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הֵנָּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפּוֹ וּגְעֻרָתוֹ
בְּלֹהֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶבְכָּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לִקְבֹּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וּרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם אֶל־הַגּוֹיִם
תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְתֻבַּל וְיָוָן הָאֵלֶּים הֵרָחֳקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַבְּרָכוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זִרְעֲכֶם וּשְׁמֲכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי
כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתְךָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּהְיֶה מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְתָּ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּבָאָה בִּי-שָׁלוֹם
לְךָ וְאֵין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' על) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם בַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
יִמְעָמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלֹטָהּ נָא וְאָרְצָהָ
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חֲוֹשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָהּ הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹר וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'